७५३८

ગુજરાતી.

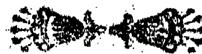
ચોથી ચોપડીના અર્થ.

કવિતાની સમજુતી તથા ગુજરાતના
ઇતિહાસના સાર સાથે.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

બુકસેલર. જેઠાલાલ હરજીવનદાસ.

આવૃતી ૧ લી—પ્રત ૪૦૦૦

અમદાવાદ.
પાનકોરને નાકે ધાંચીની વાડીમાં
"એંગ્લો વર્નાક્યુલર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં"
નથુભાઈ રતનચંદ મારફતીયાએ છાપ્યા.

સંવત ૧૯૪૬. સને ૧૮૮૯

કિમ્મત ૪ આના.

ગુજરાતી ચોથી ચોપડીના અર્થ.

હાલમાં છોકરાઓએ ગુજરાતી ત્રીજા ધોરણમાં ચોથી ચોપડી શીખવા માંડી, એટલે પાઠમાં આવેલો દરએક શબ્દ વ્યાકરણમાં કયા વર્ગનો ગણાય છે તે તેઓએ સારી પેઠે જાણવું જોઈએ; તેટલા સારૂ દર એક શબ્દના અર્થની સાથે વ્યાકરણનો વર્ગ લખી જણાવ્યો છે અને તેની સમજવાની નીશાની ટુંકામાં નીચે મુજબ કરી છે તે પ્રમાણે વાંચીને સમજી લેવું.

(ના) નામ.	(વિ) વિશેષણ.	(અ) અવ્યય
(સ) સર્વનામ.	(ક્રિ) ક્રિયાપદ.	(કૃ) કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

મંડાવીશું (ક્રિ) શરૂ કરાવીશું.
ગમશે (ક્રિ) પસંદ પડશે; સારી લાગશે.
વાર (ના) વખત.
પાછલી (વિ) પછાડીની.
રાજી (વિ) મગન, ખુશી.
સુંદર (વિ) સારી.
ચાહે (ક્રિ) માગે, ઈચ્છે.
કામ (ના) ધંધો.
નવરા (વિ) કામવગરના.
પેહેલાં (અ] અગાઉ.
વસ્તુ [ના] ચીજ.
પરમેશ્વર [ના] મોટા ઈશ્વર, પ્રભુ.
પશુ (ના) ચોપગાં જાનવર, ચો પગાં પશુ
પંખી (ના) પાંખવાળાં પશુ; પક્ષી.
આકાશ (ના) ગગન.
પ્રથ્વી (ના) દુનિયાં.
સાંભરે છે (ક્રિ) યાદ આવે છે.
ભાઈડા (ના) મરદો.
બાયડી (ના) બઈરીઓ
છોડીયો (ના) છોકરીઓ
કીડા (ના) જીવડા.
ચંદ્રમા (ના) ચાંદો.
જગત (ના) દુનિયાં.
સરવે (વિ) બધું સઘળું.
સરજ્યું (ક્રિ) પેદા કર્યું.
વિના (અ) વગર.
દેખતા (ક્રિ) જોતા
સદા (અ) રોજ.
હરવડી (અ) વારેવારે.
માલમ (વિ) યાદ હોમ.
છાનું (વિ) ગુપ્ત.
ખોટું (વિ) ખરાબ, ભુડું
શિક્ષા (ના) સજા,

પાઠ [૨] જો.

જગત (ના) પૃથ્વી દુનિયાં
રેનડીઅર (ના) સાબરના જેવું સીંગડાંવળું જાનવર.
ગરૂડ (ના) મોટા પક્ષીનું નામ છે.
શીખવાનું (કૃ) ભણવાનું

દેશ [ના] મુલક.
વસેછે (ક્રિ) રહેછે.
બોલી (ના) ભાષા.
જાત [ના] તરેહ,પ્રકાર.
જાનવર [ના] ચોપગાં જ
નાવર—પશું
સિંહ (ના) મોટા જબરા
પશુનું નામ છે.
આંબા [ના] કેરીનાં ઝાડ
નાળીએર [ના] નાળીયે-
રનાં ઝાડ.
ખજુર [ના] ખજુરનાં
ઝાડ.
ટાઢ [ના] ઠંડ, હીમ.
મુલક [ના] દેશ
અનાજ [ના] દાણો.
ફળ (ના) લીલો મેવો.
નીપજેછે [ક્રિ] પાકે છે.
ભોંય [ના] જમીન.
ધાતુ (ના) સોનું, રૂપુ;
ત્રાંબુ, લોઢું વગેરે.
પરવત (ના) મોટા પ-
હાડ.
કોતર (ના) ગુફા.
મેદાન (ના) મોટી પહો-
ળી ખુલી જગ્યા.
સરોવર (ના) મોટું તલા
વ (ચોતરફ જમીન
ને વચમાં પાણી તે).

અવાજ (ના) સાદ.
કીનારે (ના) કાંઠે.
દરીઓ (ના) સમુદ્ર.
છોળે (ના) છાલકો.
અથડાતી (કૃ) અફળાતી
પાહાડ (ના) મોટા ડુંગ-
રે જોડાઇ ને ઉંચાગ
યેલા તે.
ઉના (વિ) ગરમ.
ઝરણુ (ના) ધીમે ધીમે
પાણી વહે તે વહેળા.
જગ્યા (ના) ઠેકાણું
પાલીઆ (વિ) ખરાબ.
પીએને માંદા પડે એવા
માંદા [વિ] કાયલી.
મુદલ (વિ) બીલકુલ,
ઠંડાં (વિ) ટાઢ વાળાં
ભોંયરાં (ના) ભોંય તળી-
આ નીચેનાં ઘર.
હેઠે (અ) નીચે હેઠળ
હુફ [ના] ગરમી
ગુજરાતી (વિ) ગુજરાત
ના.

પાઠ ૩ જો.

પ્રાર્થના (ના) સ્તુતી, ભ-
કતી બંદગી.
સંસાર (ના) દુનીઆં.
પરવત (ના) મોટાપહાડ.

જોમ (ના) જોર.
દાતાર (ના) સખી; આ-
પનાર દોલો માણસ.
પ્રાણીઆ (ના) જીવડા.
હરવુ (ક્રિ) કરવું.
ઈશ્વર (ના) પ્રભુ.
તૈયાર (વિ) તરત કામમાં
આવે એવા.
શોભીતા (વિ) શોભાયમા
ન; શોભાવંતા.
સોમ (ના) ચંદ્રમા.
રચ્યાં (ક્રિ) બનાવ્યાં.
જબરૂં (વિ) ભારે.
મોટું
અદકાં (વિ) વધારે.
જ્ઞાન (ના) સમજણ અ
કકલ.
ભુલે (ક્રિ) વિસરે.
પાપી (વિ) ચંડળ દુષ્ટ.
ઉપકાર (ના) પાડ.
કાપ (ક્રિ) મટાડ.
કલેશ (ના) કજીઓ.
પરીતાપ (ના) સંતાપ.
કુમતી (ના) નઠારી બુદ્ધી
ખરાબ વીચાર.
કરૂણા [ના] દયા મહેર.
કષ્ટ [ના] દુઃખ.
સુખ (ના) ચેન મજા.

(કવીતાની સમજુતી.) (૧)

અરે! પ્રભુ તું તો એકજ છે, તેં આખી દુનિયાં પેદા કરીછે પૃ. થ્વી, પાણી, અને પર્વતો એ બધું તેંજ બનાવ્યું છે. ૧ મઝાના શો_ ભાયમાન તારા સુરજ ને વળી ચંદ્રમા, તે બધાંને તેંજ બતાવ્યાં છે, એ તારૂં પ્રભુ મોટું જોર છે. (૨) હમને બધી વાતની સમજણ ને હમારામાં બધા ગુણો છે, તેનો પ્રભુ તુંજ આપનાર છે. કોઈ ચંડા ળ માણસ હોય; તે એ બધો તારો આભાર ભૂલી જાય. (૩) માટે હે ઈશ્વર તું કજીઆ લડાઈ, ટંટા જે હોય તેનું મોં કાળુ કર એટલે તે કાહાડી નાંખ, ને પાપનો મોટો જે સંતાપ તેને પણ દુર કર; અને હમારાં બધાં દૂખ મટાડીને સઘળી વાતે અમને સુખ કર. (૪)

પાઠ ૪ થો.

પરગજુ (વિ)પરોપકારી. પરકલ્યાણી.
ઢેબરાં (ના)જુવાર બાજરીના જાડા રોટલા.
બો (ના)બીક ડર.
અધમુઓ (વિ) અડધો મરેલો મૂડદાલ.
દેખાડયું (ક્રિ)બતાવ્યું.
ગમ (ના) તરફ, બાજુ
દયા [ના] રહેમ.
વેહેલો (વિ) જલદી.
માંદા (વિ) કાયલી.
કુવા (ના) ખાડા.
લેવાઈ ગયો (ક્રિ) મુડદાલ જેવો થઈ ગયો.
શક્તિ [ના] જોર.
ઉઠાડવા (કૃ) ઉભો કરવા.
દુઃખ (ના) સંકટ પીડા.
છોડવુ (ક્રિ) કાહાડુ.
સંભાળ (ના) બરદાસ.
કલા (ના) બાચકા ચોડા.
તપેલી (ના) પાતેલી.
ટટાર (વિ) હોંશિયાર,
ચરવા (ક્રિ) ઘાસ ખાવા.

પાઠ પાંચમો

આથડીઆં (ના) તમર ફાંફાં.
મેહેનત (ના] કોશીશ.
સુઝતે (કૃ) દેખતો.
બાપુ [ના] બચ્ચા ભાઈ.
પલળીશ [ક્રિ]ભીજાઈશ.
ભણી [અ) તરફ.
કાઢું (ક્રિ) બહારઆણું.
સાદ (ના) અવાજ.
ડુબી [કૃ) બુડી.
આશિશ (ના) સારી દુઆ.
ગરીબ (વિ) કંગાલ.
કાખ (ના) બગલ.
ટેકો (ના) આધાર.
ખોડગતો (કૃ) લંગડાતો
હીંડતો (કૃ] ચાલતો.
લંગડાઉ (કૃ) ખોડાઉ.
ઉતાવળો (વિ) ઝડપથી.

પાઠ ૬ ઠો

આય (ના) શક્તિ.
ભૂલો પડયો=રસ્તો વીસરી ગયો;
જંગલ (ના)વગડો, રાન
આડો અવળો (અ) વાંકો ચુકો આણીગમ પેલીગમ.

ભટકયો (ક્રિ) રખડયો.
ગભરાઇ (કૃ) અકળાઈ.
પોકે પોકે (વી] મોટે સાદે
રોયો (ક્રિ) રડયો.
પોતીયું (ના) ધોતીયું.
ધરાયો (ક્રી)તરપત થયો.
કુટકો (વિ) જરા થોડુ.
ગુણ [ના) ઉપકાર.
વળતી [અ] પછી.
વગડો (ના) રાન.
ચરતો (કૃ) ઘાસ ખાતો.
ભોમીયો [ના) જાણીતો;
જીવાડયો [ક્રિ] બચાવ્યો.
નજર [ના) ધ્યાન, નીધા.
પકકું (વિ) ખરેખરૂં.

પાઠ ૭ મો.

લુંટવું (ક્રિ] જોરાવરીથી ખુંચી લેવું.
મનસુબો [ના) વીચાર.
અટકળ [ના] આશરે.
પરોણાગત [ના) પરોણા ચાકરી.
ઘટારત [વિ) લાયક.
ઉજડ [વિ]લોકોની. આવ જાવ નહી તે અવાગરો.
પકડો [ક્રિ] ઝાલો;
ખુમ [ના) સાદ; બાંટો.
પાંગળો [વિ) પગે લુલો.
વેળાસર [અ) વખતસર.
વાળવાને [કૃ) બદલો આપવાને,
લંગડો (ના] લુલો લુલા પગવાળો માણસ.
મદદ (ના]કુમક.
ટાંટીઆ [ના) પગ.
ખભે [ના] ખાંધ ઉપર.
લગણ (અ) સુધી.
ભલું [વિ] સારૂં રૂડું,
ઇછતો (કૃ) ચાહતો.

પાઠ ૮ મો.

ભોજન (ના) જંબાનું.
ભજીઆ [ના] ચણાના લોટના ખીરામાં મસાલા સાથે રતાળુ, કેળાં, ભાજી વગેરે નાંખીને ઉના તેલમાં તળી કાંઢેલી ચીજ.
વરણન (ના) વિસ્તાર.
શીરો (ના)ઘઊંના લોટને ઘીમાં શેકી માંહે ખાંડનું પાણી રેડી લચકા જેવું કરેલું તે.
કમોદ (ના) ઊંચી જાતના ચોખા.
પકવાન (ના)લાડવા, જલેબી, દહીંથરાં, ગેભર વગેરે મીઠાઈ.
વડી (ના)ચોલાની દાળ ભીનાળીને વાટી, માંહે આદુ મરચાંનાં ખીને સોગાટા જેવી બનાવેલી ચીજ.
વડા (ના)ચોળા કે અડદની દાળ વાટીને પતાસા જેવો આકાર કરીને તેલમાં તળી કાઢેલું તે.
પુરણપોળી (ના) પડવાળી રોટલી; વેડમી,
પાપડ (ના) અડદની દાળ વાટી ને માંહે સંચોરો મરી વગેરે નાંખી પુરી જેવડી બનાવેલી ચીજ.
કચોરી (ના) ઘારી જેવુ ખાંડવાળુ ખાવાનું.
શેવો (ના) ચણાનો લોટ કે ઘઊંની પરસુદીને ભીનાળીને તેના લાંબા તાર કરી ગુંચળાજેવું કરેલું તે
સુણજો (ક્રી) સાંભળજો.
અતી (વિ) બહુ

ભાંગીને (કૃ) વલોવીને-	પાક કરેલો તે.	ડકા કરી પછી તેને
ભાતભાત (ના) જાતજાત	લાડુ (ના) લાડવા.	ગોળ કે ખાંડના પા-
તળાં (ક્રી) તેલમાં વઘાર્યાં	સાર (વી) સારા.	ણીમાં બાફે છે તે.
દુધપાક (ના) દુધમાં	કંસાર (ના) ઘઉંના છે-	સ્વાદ [ના] લેહેજત.
ચોખા ખાંડ નાંખી	ક ઝીણા ઝીણા ક-	અપાર (વી) ઘણોજ.

(કવિતાની સમજુતી.) (૨)

હમે આજે બપોરે જે જમણ જમ્યા, તેની વાત તમે સાંભળો, કમોદના ચોખાનો ભાત કીધો હતો, અને દાળ ઘણી સરસ બની હતી. (૧) દહીંને વલોવીને જાડી છાશની કઢી કીધી હતી, અને માંહે સારી વડી નાંખી હતી જુદી જુદી જાતનાં શાક તળ્યાં હતાં, અને બાસુદી, પૂરી ને દુધપાક કરયાં હતાં. (૨) વેડમી ને લાડવા સારા હતા, ને વડાં કચોરી ને કંસાર કીધો હતો; ભજીઆં તળેલાં ને શારી ભાજી કરી હતી, ને શીરો સારો ને રોટલી બનાવી હતી. (૩) પાંચે પકવાન કરેલાં તે જમતાં જમતાં ઘણી મઝા પડે; ને વડાં પાપડ સેવો સારી હતી, ને તળેલા ચણાનો સ્વાદ ઘણો સારો હતો. (૪)

પાઠ ૯ મો.

આંબા (ના) કેરીનાં ઝાડ.	આફુસ (ના) બીન રેસાદાર કેરીની જાત	પાંદડાં (ના) પાતરાં
મરવા (ના) નાની કુમળી કેરી.	કલમ (ના) લાંબડી કેરીની જાત.	મોર (ના) આંબાનાં ફુલ
કાછીઓ (ના) તરકારી વેચનારો; પસ્તાગીઓ.	થીર (વી) હાલ્યાવગરનો	તુરાં (વિ) ફિકાં
સાખો (ના) પાકવા પર આવેલી કેરીઓ.	મુળ (ના) મુળીઆં જડ	જીણુ (ના) પડ
ટોપલા (ના) વાંસની છાલની બનાવેલી મોટી ટોપલી.	થડ (ના) ઝાડનો વચલો ગોળ ભાગ.	કઠણ (વી) સખત
	ડાળાં (ના) ઝાડની મોટી શાખા.	અથાણાં (ના) આથણાં
	ડાળીઓ (ના) ડાળામાંથી ફુટેલી મોટી શાખા	ખરે (વી) સખત ઘણો
		ગળી (વી) મીઠી
		લટકેલી (કૃ) ટંગાએલી
		બજાર (ના) ચૌટું
		સરસ (વી) સારી.

પાઠ ૧૦ મો.

મા બાપ (ના) માતાપિતા માત તાત

આગ્ન્યા (ના) હુકમ

સંભાળ (ના) બરદાસ

ધર્મ (ના) ફરજ કામ

પાડ (ના) ઉપકાર

ભોગવવુ (ક્રિ) વાપરવું. ફોડી લેવું.

બદલો (ના) પાડ

આભાર (ના) ઉપકાર

ભુડા (વી) ખરાબ.

માનવી (ક્રિ) પાળવી

સારૂ નરસુ (વી) સારૂ ન ઠારૂં.

આડુ (વી) વાંકુ ઉલટુ

રળીને (કૃ) પેદાકરીને

નભાવે છે (ક્રિ) ચલાવેછે

માન (ના) આબરૂ

ઉછેર્યાં (ક્રિ) મોટાકરયાં

વેઠયું (ક્રિ) ખમ્યું

ઘરડાં (વી) બુઢાં, જઈફ.

હેત (ના) પ્યાર.

વેળા (ના) વખત

પજવવા (ક્રી) કાયર કરવા; દુખ દેવુ.

પાઠ ૧૧ મો

નઠારો (વી) ખરાબ

પરખવું (ક્રિ) જાણવું

બેફિકર (વી) ચીંતા વગરનું

કાયર (વી) હેરાન.

ઠરતા (ક્રિ) સ્થીર રહેતા

પુરો (ના) બરાબર.

ભુલો (ના) ચુકો

ઠામ ઠામ (ના) ઠેકાણે ઠેકાણે.

અચકાય (ક્રિ) અટકે; ખાંચકો ખાય.

શરમાતો (ક્રિ) લજવાતો

આળસ (ના) સુસ્તી.

બેશીકરાઈ (ના) બેપરવા

મેલા (વી) ધુળવાળા.

ઝટ (અ) જલદી.

વર્ગ (ના) હાર; કલાસ.

દસ્કત (ના) અક્ષર

બેવકુફ (વિ) મુર્ખ.

અથડાય (ક્રિ) પડે; ઝીકાય.

પંડે (વિ) જાતે; પોતે

કડવો (વિ) નઠારો.

મન (ના) ચિત.

છુટી (ના) રજા.

વાટ (ના) રાહા.

નડે (ક્રિ) કાયર કરે.

મસ્તી (ના) તોફાન.

ફજેત (વિ) બે હુરમત.

પાઠ ૧૨ મો.

ગુરૂજી (ના) મહેતાજી.

સમીસાંજ (ના) સંધ્યાકાળ.

પાય (ના) પગ.

લવારો (નાં) બકબકાટ.

ગવાળો (ના) બચકો; છાબ.

પોથી (ના) ચોપડી.

લીખ (ના) જુ, જુનાં ઈંડાં.

આપ (સ) પોતે, જાતે

ધારે (ક્રિ) માને વિચારે

ધારો (ના) કાયદો.

ધુજે (ક્રિ) થર થર; કાંપે.

જોડણી (ના) અક્ષર જોડવાનુ કામ.

અતીશે (વિ) ઘણીજ.

ચિંતા (ના) ફીકર.

ચુક (ના) ભુલ

લેખણો (ના) કલમો.

ઘેલી (ના) નાદાન છોકરી.

લેખીએ (ક્રિ) જોઈએ.

લુગડાં (ના) કપડાં.

[કવિતાની સમજુતી.] [૩]

જે નઠારો નીશાળીઓ હોય તે નિશાળમાં બધા છોકરા આવી રહ્યા પછી પોતે આવે; ને બીજા સૌ બેશી રહ્યા પછી પોતે બેસે મેહેતાજી જે ધારા પ્રમાણે ચાલવાને કહે તે પ્રમાણે ચાલે નહી. તો તે નઠારો નિશાળે જઈને શું સીખવાનો હતો, (કંઇજ નહી.) (૧.) તે નઠારા નિશાળીઆને સાંજ પડે કે સુવાનું મન થાય, પછી પાઠ વાંચતાં પોતાના પગ થર થર ધુજ્યા કરે;લ ખવા બેસે તો લીસોટા લીસોટા પાડે, ને ભણુવા બેસે તો બકબકાટા કરયો જાય; તો તે નઠારો નીશાળે જઇને શું વીખવાનો હતો (૨) શબ્દોની બરાબર જોડણી પણ તેને આવડે નહી; ને મનમાં ઘણી ફીકર નહી, તેથી ઘણી ભુલો તેને પડે, કલમો ભાગીને બધી તે એકઠી કર્યા કરે. તો તે નઠારો નીશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો. (૩) તેના ધુળવાળા હાથથી ચોપડી પણ મેલી કરે, જેમ કોઈ ગાંડી છોકરી હોય, ને બધું એકઠું કર્યા કરે તેમ તે કરે. તેના લુગડાંમાં આપણે હજારો જુ જોઈએ. તો તે નઠારો નીશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો. (૪)

પાઠ ૧૩ મો,

આરો (ના) પાર; છેડો.
માંકડો (ના) રાતા મોંનો વાંદરો.
સંગ (ના) સોબત.
પીતા (ના) બાપ, તાત.
પ્રકાશવું (ક્રિ) તેજકરવુ
માતા (ના) મા, માજી.
રૂપ (ના) કાન્તિ.
પુત્ર [ના] છોકરો.
કર્મ (ના) નસીબ, કામ.
ઠોઠ (વિ) અણુઘડ.
વડી (વિ) મોટી
બાલકો [ના] બચ્ચાંઓ
ટાળો (ક્રિ) મુકીદો.
કશી (વિ) કંઇપણુ.
વઢે [ક્રિ] લડે.
આડપાસે=આડી બાજુએ.
પુરૂં [વિ] બરાબર.
ખરોબોલ=સાચી શીખામણુ.
સુણી (કૃ) સાંભળી.
ખુબખારો [વિ] ઘણોનઠારો.
ફુટયો [ક્રિ] ફુટેલો, અભાગીઓ.
પ્યારો (વિ) વાહલો.
જોર (ના) બળ.
ઠીક (વિ) બરાબર.
ઢાલો (વિ) અમથો.
ભીખીને (કૃ) ભીખ માગીને.

[કવિતાની સમજુતી] [૪]

તે નઠારો નીશાળીઓ કંઇ વાત માંડી કે તેમાં તૈયાર એટલે વાતો કરવા માંડી જાય, તેથી બચ્ચાંઓ તમે તે નઠારાની સંગત મુકી દો એમ કરશો તો કશી વાતનો છેડો તમારો આવવાનો નથી, તો તે નઠારો નીશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો. (૫) તે નઠારો બીજા જોડે લડે ને વઢયા કરે કે આડી બાજુએ પડે, પછી તેનું ખરૂં ડોળ તે જણાઇ આવે; તેને કોઇ સારી શીખામણ દે તે કડવી ઝેર જેવી લાગે તો તે નઠારો નીશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો. [૬] તે નઠારો કીસમતનો ફુટેલો નિશાળમાં મેહેતાજીતે પણ કાયર કર્યા કરે, ને નીશાળમાંથી છુટે ત્યારે વાંદરાની પેઠે કુદકો મારી દોડયો જાય. પછી તે છોકરો મા બાપને પણ વહાલો લાગે નહી; તો તે નઠારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો, (૭) તે નઠારાને ઘણા જોરથી(પકડીને) નીશાળમાં લાવીને ઘાલો, તો પણ તે બરાબર શીખવાનો નહી ને મુરખોજ રહેવાનો; પછી ભીખ માગીને પોતાનો ગમે તેમ ગુજારો કરે, તો તે નઠારો નિશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો. (૪)

પાઠ ૧૪ મો.

કમાયો (ક્રિ) પેદા કીધો.
પત (ના)પતીજ ભરોશો.
સાટું (ના) કરાર વેચાણનો બંદોબસ્ત.
ઉજાણી (ના) મજબાની જીઆફત.
કને (અ) પાસે સોડે.
બાળક [ના] બચ્ચુ.
લુચ્ચા (વિ) ઠગો.
છેતરયો (ક્રિ) ઠગ્યો.
વેશ્વાસ (ના) ભરોસો.
જુઠું [ના] ખોટું.
ઠગ્યો (ક્રિ) છેતરયો.
કાળુકર=મોં છુપાવ.
ઠગ (ના) ઠગારો ધુતારો
હરામ (વિ) અધરમ.
જન્મ (ના) જીંદગાની
ફજેતી (ના) ગેરઆબરૂ
માં (અ) નહી.
છેતરાય [ક્રિ] ઠગાય.
ભુલીગયો (ક્રિ) વીસરી ગયો.
નફો [ના] ફાયદો હાંસલ

પાઠ ૧૫ મો.

દેવ (ના) પ્રભુ પરમેશ્વર
ગાડીવાન (ના) ગાડી વાળો ગાડી હાંકનારો.
ખંત [ના] ચેટક.
વગડો (ના) વન જંગલ
ઉદ્યમ (ના) ધંધો વેપાર
ચીકણો [વિ] ચીકાશ વાળો ચોટી જાય એવો.
ચોટી [ક્રિ] વળગીબાઝી
વાટ [ના] રાહ.
રોઈ (ક્રિ) રડી.

વિનંતી (ના) કાલાવાલા.
સાહાયે (ના) મદદ.
વાણી (ના) વાચા.
મૂરખ (વી) બેવકુફ.
ટેકો (ના) આધાર.
આળસુ (વી) સુસ્ત.
આશરો (ના) મદદ.
જોડી કાઢેલી (કૃ) બનાવટની, બનાવેલી.
ભરોશો (ના) વિશ્વાસ.
પંડેજ (વિ) પોતેજ.
આધાર (ના) આસરો.
ગરજ (ના)દરકાર પરવા.
ગુનો (ના) અપરાધ.
આગ્ના (ના) હુકમ.
મેહેનત (ન) શ્રમ, ઉદ્યમ

પાઠ ૧૬ મો.

કેળ (ના) કેળાનું ઝાડ
તાપોડીઆં (વી) ખાસડીઆં, લાંબાં જાડી છાલનાં.
સોનેરી (વી) ચોધાર લાલ તથા લીલી છાલનાં.
મથાળે (ના) ઉપર ટોચે.
આસપાસ (અ) આજુ બાજુએ.
જથો (ના) ઝુમખો.
ફળેછે (ક્રી) ફળ આવેછે
પીલા (ના) ફણગા.
લુમ (ના) કાતરો.
ટુંકી (વી) થોડી.
મુદત (ના) વખત.
મેવો (ના) ફળ.
બાફીને (કૃ) રાંધીને.
ફરાળ (ના) વ્રતમાં ખાવાનાં ફળ વગેરે ફળ ખાવાં તે.
મુખ્ય (વી) મોટી
જણસ (ના) ચીજ વસ્તુ.
રેસા (ના) દોરો.
સ્વાદે (ના) લહેજતમાં.
બારેમાસ=આખુવરસ
કોહોતાં (કૃ) કોહી જતાં સળતાં.

પાઠ ૧૭ મો.

નીળ (ના) કાળા દીલના વાંદરા.
કાઠું (ના) શરીરનું કદ.
પવાલુ (ના) જામ પ્યાલુ
ગરમ (વી) તાપવાળા.
જાત (ના) તરેહ.
ડીલે (ના) શરીરે.
માંકડાં (ના) રાતામોંનાં વાદરાં.
કુદવાનું (કૃ) કુદકોમારવાનું, છલંગ મારવાનું.
ફાળ (ના) કુદકો છલંગ
વળગી (કૃ) બાઝી.
લાગ (ના) દાવ.
રાંધેલુ (કૃ) બાફેલુ.
ધાન્ય (ના) અનાજ.
પાળી (કૃ) પોષી ખવડાવી પીવડાવી.
ઘાટ (ના) આકાર ડોળ
મળતો (કૃ) સરખો.
બેટો (ના) ટાપુઓ.
ઝુંપડી (ના) નાનુ ઘર.
વાળ (ના) બાળ.
અજાણ્યો (વી) ઓળખાણ વગરનો અતરાપી.
આઘેથી (અ) દુરથી.
ભુલમાં (ના) ગફલતમાં.
જંગલી (વી) રાનમાં રહેનારો રાની.
વિલાયત (ના) અંગરેજ લોકોનો દેશ.
ખારવા (ના) ખલાસી.
હળીગયો (વી) મળી ગયો.
બિચારો (વી) બાપડો.
સંભાળીને (કૃ) બરદાશ લઇને સાચવીને.

પાઠ ૧૮ મો.

ખોદે તે પડે=આપણે કોઇનું ભુંડુ કરવા જઇએ તો આપણુંજ માઠું થાય.
દાનત (ના) નીષ્ટા નજર
ગીધ (ના) લોહી માંસ ખાનારૂ મોટુ પક્ષી.
નગરશેઠ (ના) શેહેરનો શેઠીઓ.
માલ (ના) માલમતા; ભંડોલ પાણી
વેહેચી લેવાને (કૃ) ભાગા પાડવાને
ઝાડી (ના) નાના મોટાં ઝાડ એક બીજા ઝાડ સાથે આવી ગુફા જેવું બનેલું તે.
તરસ (ના) સોસ.
વેઠી (ત્રી) ખમી સહી.
નિરાંતે (ના) ચેનથી.
ગમી (ક્રી) પસંદ પડી.
ઉડયો (ક્રી) આવ્યો.
તાલેવાન (વી) પૈસાદાર.
કપાળે (ના) નસીબે.
કંદોઈ (ના) મીઠાઇ બજીઆં વીગેરે વેચનારો.
મીઠાઈ (ના) કોરી સુખડી, (બરફી, પેંડા વગેરે.)
ઝેર (ના) વખ, સોમલ.
ખુશ (વી) મગન.
મોત (ના) મરણ.
મડદા (ના) લાસ; લોથ
ફોલી (કૃ) કોતરી, ફોડી.
કહેવત (ના) કહેણી કાહાણી.
ચોરની મા ચંડાળે જાય=ચોરનો માલ ચંડાળને હાથ ચડે
પાપી હાથ ઘસંતા જાય =પાપી લોકો કાંઈ પુન્યદાન કર્યા વગરહાથ ઘસંતા મરી જાય.
ચંડાળ (વી) પાપી; દુષ્ટ
ઘસંતા (કૃ) ઘસંતા, ઘસડાય.

પાઠ ૧૯ મો.

ભીંત (ના) કાદવનો કરો.
જઈશમાં=જઈશ નહીં.
ઉકળતું (વી)ગરમ થતું.
મહાખોટું (વી) ઘણુ ખરાબ, બહુ નઠારૂં.
માનવું (ક્રિ) કબુલ કરવું.
કબુલ કરવું.
ઉગર્યું (ક્રી) બચ્યુ.
શીખામણ (ના) બોધ, કાયદાની કહેલી વાત.
સમજીને (ક્રિ) જાણીને.
હસવા (ક્રિ)ઠીઠીયારા કરવા, હાંસી કરવા.
ડોશી (ના) ઘરડી બઈરી.
ફિકર (ના) ચીંતા.
અક્કલ (ના) બુદ્ધિ.
પુંછ (ના) ગાંસડો.
ડાહી ડાહી (વી) ડહાપણ ભરેલી.
ટેવ (ના) ખો, આદત.
ચરૂ (ના) બે કડાવાળુ તાંબાનું કે પીતળનું વાસણ.
ઉની (વી) ગરમ.
વરાળ (ના) બાફ.
તમ્મર (ના) ચકરી.
મુરખાઈ (વી) બેવકુફાઈ.
માની (ક્રી) કબુલ કરી.
વલે (ના) હાલ, હવાલ.
નાદાન (વી) અણસમજુ, થોડુ બુદ્ધિનું.
કડવી (વી) નઠારી.
ડાહ્યાં (વી) શાણાં.
મરજી (ના) ઈચ્છા.

પાઠ ૨૦ મો.
ઉનામણો (ના) ઉના પાણીનો દેગડો.
ચોટ (ના) ટકક, દાવ.
ડોલવું (ક્રી) હાલવું ધુણવું
તત્કાળ (અ) તરત.
અંજાઈ (ક્રિ) તમરખાઈ.
વિનાશ (ના) નાશ.
મુખ (ના) મોહોડું.
પ્યારા (વી) વાહાલા.
પાસ (અ) પાસે.
ઉકળે (ક્રી) ગરમ થાય
ચુકે (ક્રી) ભુલે.
જીવ (ના) પ્રાણ આત્મા.
જોખમ (ના) નાશ થવાની ધાસ્તી; સંકટ.
બુદ્ધિબાળ=થોડી અકકલ.
ડહાપણ (ના) શેખી, ચતુરાઈ.
વેહેમ (ના) શક.
બોલ (ના) શબ્દ.
ચાલ (ના) રીત.
હાલ (ના) હવાલ.

(કવિતાની સમજુતી.) (૫)

એક માખીએ મોડે થકી બોલીને કહ્યું કે હે મારા વાહાલા બચ્ચા જ્યાં સુધી હું જઇને પાછી આવું ત્યાંહાં સુધી તું ઉડીને ઉંચે આકાશમાં જતું નહી. (૧) ત્યાં ઉના પાણીનો દેગડો ઉકળે છે ને તેની પાસે જો કોઈ જાય, ને એવામાં તેની કાંઈ નજર ચુકી, તો તે વખતે તરત તેનો જાન જતો રહે છે, (માટે તું ત્યાં જઈશ નહીં.) (૨) એવી શીખામણ બચ્ચાને દઈને માખી તો ઉડી ગઈ. પણ બચ્ચુ નાદાન બુદ્ધિનું, તેથી તુરત તેના મનમાં એ બાબતનો ઘોલાટ કરવા લાગ્યું. (૩) તે બચ્ચું મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યું કે ઘરડા માણસો વહેમ ઘાલીને ઘણી વાતો કરે છે. પણ આટલે ઉડીને પાછું આવું તેમાં તે હું શી રીતે મરી જઈશ? (૪) એવો મનમાં વિચાર કરીને તે બચ્ચું ઉડી ગયું. ને તે પાણીના ચરૂ કે દેગડા પાસે પોહોચ્યું, તેવુંજ પોહોચતાંવાર તે તમ્મર ખાઈને તેમાં પડયું કે હું મરી જવાનું એમ જાણ્યું. (૫) પછી તે મરતાં મરતાં બોલ્યું કે, જે છોકરા આવી ચાલ ચાલે, મા બાપનું કહ્યું માને નહીં ને પોતાની જીદ ચલાવે, તેના આવા હાલ થાય. (૬)

પાઠ ૨૧ મો.
સાચો (વી) ખરો, સાચાબોલો.
વગર (ના) સરખુ શીખનારા છોકરાની હાર.
ભોગજેગે (અ) એકાએક, કોઈ સમે.
નંબર (ના) આંકડો.
સાંભરવું (ક્રિ) યાદ આવતું.
અજાણતાં (અ) ઓચીતા; અજાણપણે.

ધારો (ના) કાયદો.
તોડે (ક્રી) અમલમાં નહી લાવે.
નાની સરખી (વી) નાની જેવી.
વળગાડી (ક્રિ) બઝાડી.
સરત (ના) સુરત, ધ્યાન
ભુલ્યો (ક્રિ) વીસરયો.
ધુડુ (વી) જુદુ, નોખુ.
જવાબ (ના) ઉત્તર.
નીચુઘાલી=શરમાઈ.
ઉમેરીશ (ક્રિ) વધારીશ.

પાઠ ૨૨ મો.

ટેબલ (ના) લખવાની-મેજ.
સાંભરયાં (ક્રી) યાદ આવ્યાં,
છાતી (ના) હીમ્મત.
સાચુ (ના) ખરૂ.
સાહેબ (ના) મહેરબાન.
રજા (ના) પરવાનગી.
માફ (ના) ક્ષમા.
કદાપી (અ) કદી કયુ.
છાની (વી) છુપી.
ખરેખર (વી) સાચેસાચું.
માન્યુ (ક્રી) કબુલ કરયુ.
અગાઉ (અ) પહેલા.

શરમ (ના) લાજ.
વિચાર (ના) મનસુબા
ફોકટ (વી) નકામા.
ધીરજ (ના) હીમ્મત
ત્યારકેડે (અ) ત્યારપછી
પેહેલાં (અ) આગળ
ઉઘાડી (ક્રી) ખોલી
પડપુછ (ના) તજવીજ

પાઠ ૨૩ મો.

આળ (ના) તોહોમત
નવાઈ (ના) અચરત
નિત્ય (ના) રોજ.
વાંક (ના) તકસીર.
વગરપુછે=પુછ્યા વિના
સુઝે (ક્રી) જણાય.
માંહેમાહે (અ) એકબીજા, અરસપરસ.
નક્કી (અ) ખચીત.
છુટવાની (કૃ) છોડવાની
પકડાયો (કૃ) ઝલાયો.
ખરો (વી) સાચો.
ઉતરયું (કૃ) ગયું.
ચાલ (ના) ચાલચલગત
આબરૂ (ના) ઈજત. માન.
વખાણ (ના) તારીફ

પાઠ ૨૪ મો.

પંચાત (ના) ચુકાદો.

પછાં (ના) છાબડાં.
આવકાર (ના) આદર માન, આદરભાવ.
બચકુ (ના) ડાબુ.
ન્યાય (ના) ઈનસાફ.
ઇનસાફ (ના) ચુકાદો.
ત્રાજુડ (ના) તાજવાં.
કરગરી (કૃ) કાલાવાલા કરી દલગીર થઈ.
વહેંચતાં (કિ) ભાગપાડતાં.
વઢીપડી (ક્રી) લઢી પડી.
વઢવાડ (ના) લડાલડી.
વાંધો (ના) તકરાર.
તોડ (ના) નીકાલ.
વાજબી (વી) અદલ.
કશી (વી) કાંઈ જરાપણ
કટકા(ના) ટુકડા.
નમ્યું(ત્રી) નીચે ગયુ.
સમજી (કિ) ચેતી.
બાઈઓ (ના) બેહેનો.
ધીરજ (ના) સબુરી.
રાહે (ના) રીતે.
છુટકો (ના) નીકાલ.
લાગે વળગે (ક્રિ) પહોચે.
ગટ કરી ગયો=ખાઈ ગયો.
ઠાવકું (વી) સારૂં.

ઉપાય (ના) ઈલાજ.
સુખેથી (ના) મજાથી.
બેલાસક (અ) નરમે.
લડાઈ (ના) ટંટો.

પાઠ ૨૫ મો.

પ્રાણી (ના) જીવવાળા પશુ, જાનવર.
ભુકો (ના) ચુરેચુરા.
પશુ (ના) ચોપગા જાનવર.
અટકચાળાં (વી) આડાં અળવીત્રાં.
પંખી (ના) પક્ષી.
માછલાં (ના) નાના મચ્છ.
ઉન (ના) ઘેટાના બાલ.
કર્યાં (ત્રી) પેદા કીધાં.
મળતો (કૃ) સરખો.
ફેર (ના) તફાવત.
વાચા (ના) બોલવાનું. ભાન.
મરજી (ના) ઈચ્છા.
બંડી (ના) બદન.
સુદ્ધાં (અ) સાથે.
હરકત (ના) અડચણ.

પાઠ ૨૬.

રૂંવાટી (ના) ઝીણાબાલ.
રૂપાળા (વી) શોભાવંતા
જ્ઞાન (ના) ભાન, સમજાણ.
બસ (અ) બહુ, ઘણું
સુંવાળા (વી) કુમળા, નરમ.
ઘટ (વી) જાડા.
આછા (વી) થોડા.
લીસા (વી) સાફ, પાલીસ.
ચટાપટાવાળા— કાબરચીત્રા.
ખરી (વી) સાચી.
ઝાલવાના (કૃ) પકડવાના.
સીધાં (વી) પાધરાં.
ઢાંકણુ (ના) કવર.
સરજનાર (ના) પેદા કરનાર પરમેશ્વર.

પાઠ ૨૭ મો.

હેત (ના) પ્રીતી, પ્યાર.
હથોડો (ના) લુવારનું. લોઢું ટીપવાનું. હથીયાર
અનર્થ (ના) નુકશાન.
પ્રભુ (ના) ઈશ્વર.
મુવાળો (ના) બાલ.
શુળી (ના) ફાંસી.
ગલોલ (ના) ગોફણ.
નમરી (વી) દયાવગર.
સમે (ના) વખતે.
ભમે (ક્રી) ભટકે.
દયા (ના) મેહેર.
તજી (કૃ) છોડી દઈ.
દમે (ક્રી) દુખ દે.
પરોવી (ક્રી) ઘોચી.
કાંતો (અ) નહી તો.
છોડે (ક્રી) મુકી દે.
અર્થ (ના) મતલબ.
અક્કલ (ના) બુદ્ધિ.
આગ (ના) દેવતા.
તજો (ક્રી) મુકીદેઓ.
ડરી (કૃ) બીહીને.
ધારો (ક્રી) વિચારો.
પ્રેમ (ના) હેત.
કુળ (ના) વંશ.
કૈક (વી) કોઈક.
ફાંસો (ના) કબજો.
તરફડતાં (કૃ) તરફડીઆ ખાતાં.
ભાળે (ક્રી) જુવે.
પાપી (ના) દુષ્ટ માણસ.
ચિત્ત (ના) મન, ધ્યાન.

(કવિતાની સમજુતી) [૬].

કોઈ વખત ત્યારે જાનવરનું મન ભમે છે ત્યારે તે ગમે ત્યાં ફ્યો કરેછે, તેવારે કોઈ માણસ તે બીચારા પશુને શુળમાં ઘોચી નિર્દયપણું દુઃખ દેછે; કે નહી તો પછી તેનો પગ તોડેછે ને છોડી મુકેછે કે નહી તો તેની આંખ ફોડેછે, કે નહી તો તેને જોડાવતી માર મારેછેને પછી હથોડા વતી ધુળમાં દાટીદે છે. એવું નુકશાન મતલબ વિનાનું ઘણું કરેછે જેમકે બુદ્ધિ વગરનો માણસ ઝાડના મુળમાં આગ મુકીને તેને બાળી મુકે તેમ; માટે ઈશ્વરથી બીહીને તમે તેવાં પાપ કરવાં મુકી દેઓ, ને પશુઓ ઉપર પ્યાર રાખવા વિશે પરમેશ્વરને હેતથી યાદ કરો. (૧) કોઈ માણસ પશુના પગને પાંખોને પકડીને તોડી નાંખેછે ને પછી ખુશી થઈને જોવાને તેને છોડીદેછે; વળી કોઈક તો બાલથી ફાંસો ઘાલેછે ને પછી તે પશુના હાથ પગ તરફડે છે તે જુવે છે; તે શુળી કાંટાની સોય જેવી હોય છે તે વગર દયાથી હાથે વતી ઘોચી દે; પક્ષી ઉપર જે ગોફણ ફેંકે છે તે દુષ્ટ માણસ મનમાં જરા વીચાર કરતો નથી કે રખેને એને દુઃખ થતું હશે? (૨)

પાઠ ૨૮.	મજે (ના) રમુજ.	ગાંસડીઓ.
પેચ (ના) આંટો	અચરજ (ના) નવાઈ.	ઢગલા (ના) ગંજ.
મશકરી (ના) મજાક.	કપાસ (ના)રૂના ઝાડ.	ચરખા (ના) કપાસ પીલવાના નાના રેટીયા.
ચાદર (ના) ખાદીની જાડી પીછોડી.	હીચકાના (ના) ઝોલા	કપાસીઆના કપાસના બી.
ઓરવું (ક્રી) નાંખવું.	સોબતીના (ના) સાથી.	છુટા (વી) નાંખા, જુદા.
સઠંજો (ના) સંચો.	ધાડું (ના) ટોળુ.	દાબવા (ક્રૃ) ચાંપવા.
જોડેલી (કૃ) બનાટવની	હીચવા (કૃ) હીંચકા ખાવા, ઝુલવા.	ચગદાઈને (કૃ) કચડાઈને;
તરતજ (અ) પાધરો.	ઝોળીઓ (ના) ઝુલતી.	

છુંદાઇને.
ટાટ (ના) શેણનું કપડું
કસ્યા (ક્રિ) તાણી કકડી ને બાંધ્યા.
જાળીઆં (ના) ઝીણાં ઝીણાં બાકાં.

પાઠ ૨૯ મો.

ગુંગળાવું (ક્રિ) અકળાવુ ગભરાવું.
કાંતવું (ક્રિ) લાંબા કાચા દોરા કરવા.
વેઠવુ (ક્રિ) સેહેવું
આંટી (ના) શુતરનુ ગોળ ગુંચળું.
તાંત (ના) બકરાનાં આંતરડાંની દોરી.
વેપારી (ના) રોજગાર કરનાર.
પુણી (ના) રૂના ગાળાને સળીથી વાળી લાંબો આકાર કરેલો તે.
વણકર (ના) સાળવી.
મળસકું (ના) સહવાર
રંગરેજ (ના) રંગારા.
સુતરીઓ (ના) સુતરનો વેપારી.
કશુંબી (વિ) રાતી.
આથડાતા કુટાતા (ક્રી)અકળાત્તા ઝીદાતા.
ગુગળાઈ (કૃ) અકળાઈ
અંતે (અ) છેલ્લે.
વારો (ના) વખત.
પીંજારા (ના) રૂને તાંતવડે સાફ કરનારા લોકો
પીંજ્યા (ક્રી)સાફ કાધા
ઝપાટા (ના) લાકડાના કુતકાના સપાટા.
સાળ (ના) લાકડાનુ વણવાનુ ઓજાર.
આકાર (ના) ડોળ.
નીરાંત (ના) ચેન સુખ
પોત [ના] કુમાસ.
ગમ્યું (ક્રી) પસંદ પડયું.
સરત (ના) સુરત, ફોમ

પાઠ ૩૦ મો.

ઓળખાણ (ના) પીછાન ઓળખ.
ચળકાટ (ના) ઝળકાટ.
ઓચંતુ (અ) એકાએક: એકદમ.
ચાંચવો (ના)કોદાળી જેવું લોઢાનુ હથીઆર.
જાણીએ (ક્રી) ઓળખીએ.
ઝણઝણાડ (વિ) ઝીણો ઝીણો
અવાજ (ના) સાદ.
ગભરાયો (ક્રી) અકળાયો
એકાદ (વિ) એક.
જણ (ના) માણસ.
કાળ (ના) વખત.
સરખો (વિ) જેવો.
હાય હાય (અ)અરેઅરે.
અજવાળું (ના) ઉજાસ.
ધીબાધીબ(વિ) ધબ દેતા કે; એક પછી એક.

પાઠ ૩૧ મો.

લગડી (ના) ઢાળકી.
ચીપ (ના) નાની પાટ
કાનસ (ના) રેતરડી.
જતરડો (ના) કાણાંવાળુ તાર ખંચવાનું લોઢાનુ હથીઆર.
વેષ (ના) પોશાક બદલી ને કોઈના જેવું ડોળ દેખાડવું.
ચપટા (વિ) એક પાસેથી બેઠેલા.
મુશ (ના) ધાતુ ગાળવાનો સંચો, રેચી
ભાઈબંધ(ના) દોસ્તદાર
નોખા (વિ) છુટા.
ભઠ્ઠી (ના) દેવતાનો મોટો ચુલો.
તપાવી (કૃ) ગરમ કરી.
ભાઈબંધાઈ (ના) દોસ્તી.

લપેટી (ફ્રૃ) વીટાળી.
સ્નેહ (ના) પ્રીતી.
છોડયા (ક્રી) મુક્યા.
એરણ (ના) જેના ઉપર ટીપેછે ને ધારવાળું લોઢાનુ ઓજાર.
ચપડીને (ક્રી) ટીપીને
હીર (ના) રેશમ.
ફરકી (ના) કસબ કે રેશમ લપેટવાનુ લાકડાનુ ઓજાર.
આમળે (ક્રી) વળ દે
બદલાઈ (ક્રી) ફેરવાઈ.
રાચ (ના) વણવાનુ લાકડાનુ ઓજાર.

પાઠ ૩૨ મો.

નિર્દય (વિ) ઘાતકી.
અપલક્ષણ (ના) ખરાબ ગુણ, ખરાબ ટેવ.
સલાહ (ના) વીચાર.
જુઠાણું (ના) જુઠું.
મહા [વિ] મોટું
નીચ (વિ) હલકા.
ધીક્કાર (ના) તીરસ્કાર
હરેક (ના) ગમે તે.
જોગ (વી) લાયક.
નુકશાન (ના) હાની
વાંક (ના) ગુનો તીકસીર
ઢાંકવાને (ક્રી) છુપાવવાને

માઠું (વી) ખરાબ.
મતલબ (ના) પેચ અર્થ.
નાનોસુનો (વી) જરાક જેટલો.
હરખાતા (ક્રી) ખુશીથતા.
ઉઘાડો (વી) ખુલ્લો.
સ્વભાવ (ના) ખાશીઅત, પ્રકૃતી.
ચુપ (વી) મુગાં.
ધુણાવીને (ક્રી) હલાવીને.
ઈશારત (ના) નીસાની.
ઊતારવી (ક્રી) ઠસાવવી.
છેતરવું (ક્રી) ઠગવું.

પાઠ ૩૩ મો.

સીકું (ના) વાસણ ભરવવાનું જાળીવાળું ગુથેલું દોરડાનું ગુછળું.
તકાવવું (ક્રી) ધારીરહેવું.
છલંગ (ના) ફલંગ.
માંચી (ના) લાકડાનીપીઠ, બગરની ખુરશી.
અંગારા (ના) દેવતાના સળગેલા કોયલા.
સાચવવું (ક્રી) સંભાળવું તપાસવું.
વાસ (ના) સોરમ.
શક્તી (ના) જોર.
સોડમ (ના) સુગંધ.

ખશેડી (ક્રી) આઘો કરી
કાના (ના) કોરણ.
કયાંક (અ) કઈ જગ્યાએ.
ભારે (વિ) મોટું
વેહેમ (ના) શક.
બોજો (ના) ભાર.

પાઠ ૩૪ મો.

ઉગારવુ (ક્રી) બચાવવું
આકાર (ના) ડોળ.
ખુશામત (ના) કાલાવાલા.
ફેર (નામ) તફાવત.
અજાણ્યુ (વી) અતરાપી, પારકું.
ધણી (ના) શેઠ.
ચેતાવે (ક્રી) જાણ કરે
દોરી (ના) દોરવી, તેડી.
વરૂ (ના) વાઘના જેવું લોહી, માંસ ખાનારૂ જનાવર.
ગુણ (ના) ફાયદો.
બરદાસ (ના) સંભાળ.
સરસ (વી) સારી.
જન્મથી (ના) જન્મે ત્યારથી.
કુરકુરીયાં (ના) કુતરીનાં બચ્ચાં બોટીલાં.
વ્હાલાં (વી) પ્યારાં.

એકાએક (અ) એકદમ.
ભેગા (વી) એકઠા.

પાઠ ૩૫ મો.

ઘાયલ (વી) જખમી.
કાપણી (ના) ઘાસ તથા અનાજ કાપવાનું કામ.
હોજ (ના) પાણીના કુંડ, પાણીની ટાંકી.
ધોરીનસ [ના] ધોરીરંગ
હ્રદય [ના] અંતઃકરણ.
દાતરડું (ના) ઘાસ તથા અનાજ કાપવાનું. વાંકુલોઢાનું હથીયાર
મુઢ (વી) ઠોઠ.
સાવચેતી (ના) ખબરદારી; હોંશીઆરી.
કપાયો (ક્રિ) વઢાયો.
ઘા (ના) જખમ.
જબરો (વી) ભારે.
ધડધડ (વી) દડદડ.
વાટે [ના] રસ્તે
દાબણ (ના) દાબાણ.
જોરાવર (વી) જબરી.
ચંચળ (વી) હોશિયાર.
મરણ (ના) મોત.
ઘટતો (વી) લાયક.

તરતબુદ્ધિ=ઘટતો ઉપાય, જલદી સુઝે એવી અક્કલ.

પાઠ ૩૬ મો.

અનાજ (ના) ધાન્ય.
મુખ્ય (વી) ઘણું મોટું.
સાંઠા (ના) અનાજના ઉભા શોટા.
ટોચ (ના) ઉપલોભાગ.
કૃપા (ના) મહેરબાની
નીવડવું (ક્રી) થવું હોવું.
જાતજાત (ના) તરેહ તરેહ; ભાતભાત.
ડાંગર [ના] ભાત.
પોચા [વી] નરમ.
પોલા (વી) પોકલ.
જથાબંધ (વી) સામટા.
બાંધો (ના) બધારણ.
ચતુરાઈ (ના) ડહાપણ
નબળા (વી) કમજોર.
મજબુત [વી] જોરાવર
આસપાસ (અ) આસેપાસે; ચોમેર.
ફોતરાં (ના) પડ; છોડાં,
ભીનાશ (ના) ભેજ.
ઠંડા (વી) ટાઢવાળા.

હમેશાં [અ] રોજ.
સેવા [ના] ભક્તી.

પાઠ ૩૭ મો.

જગતકરતા (ના) જગતનો બનાવનાર ઈશ્વર.
પ્રૌઢ (વી) મોટા.
હય (ના) ઘોડા.
વાહન (ના) ગાડી ઘોડા વગેરે બેસવાનું.
વિમાન (ના) સ્વર્ગની પાલખી.
સાજ (ના) સામાન.
માનવી (ના) માણસ.
જગ (ના) જગત; દુનીયાં
ઉપજાવી (ક્રી) પેદા કરી
વસ્તુઓ (ના) ચીજો.
સંસાર (ના) દુનિયાં.
પાર (ના) છેડો.
બળવાન (ના) જોરાવર
રવી (ના) સુરજ.
ઠરાવ્યો (ક્રી) કીધો.
ઠાઠ (ના) ભભકો.
સમાસમાના (ના) વખતે વખતના.
કાજે (અ) વાસ્તે.

(કવિતાની સમજુતી.) [૭]

દુનિયાંના બનાવના પરમેશ્વરે દુનિયામાં ઘણી ચીજો પેદા કીધી છે, તેથી આખા જગતના લોકો સુખ પામે છે, તેના ગુણ ગાવા બેશીએ છીએ તો પાર આવતો નથી ? [૧] પૃથ્વી, પાણી, ને મોટા મોટા પહાડો, ને ઝાડીમાં જે ઘણાં ઝાડો હોય છે તે; તેમ બળદો બેટા ને જોરાવર હાથી, ને વિમાન જેવા બેસવાના તેજ પ્રભુએ બનાવ્યા છે. [૨] ચંદ્રમા, સુરજ અને તારાનો ચળકાટ, તેનો ભભકો બનાવ્યો છે, અને વખતે વખતના સુખનો સામાન પ્રભુ તેં માણસને વાસ્તેજ કીધો છે. (૩)

પાઠ ૩૮ મો.

નાળિએરી (ના)નાળીએરનું ઝાડ.
ચિસા (ના) રેસા.
ટટી (ના) કામડાની વાડ.
ઝાવલી (ના) નાળીએરીનાં પાંતરાંની ગુંથીને કરેલી ટટી.
ઠેઠ (અ) છેક.
મેર (ના) બાજુ.
સાફ (વી) ચોખ્ખું.
ચીંવ્ડુ (વી) રેસાવાળું.
ટોપરૂ (ના) કોપરૂં.
બોળે (ક્રી)પાણીમાં કચડે.
કોપરેલ (ના) કોપરાનું તેલ.
ઢોર (ના) જાનવર.
તાડી (ના) ખજુરીનો કે નાળીએરીના ઝાડનો રસ.
કેફ (ના) નીશા.
ખુએ (ક્રી) ગુમાવે.
બગાડ (ના) ખરાબી.

પાઠ ૩૯ મો.

કાસદ (ના) ખેપીઓ.
બંબાવાળો (ના) બંબો રાખનારો.
બેભાન (વી) શુદ્ધી વગરના.
મધરાત (ના)વચલી રાત
શુમારે (અ) આસરે.
શેરી (ના) મહોલ્લો,
ઠોક્યા (ક્રી) અફાળ્યા.
ધશીને (ક્રી) જુસ્સાથી. દોડીને.
ખખડાવ્યા (ક્રિ) ઠોક્યા.
ભડકા (ના)મોટાં બળતાં
ફટાફટ (વી) જોરજોર.
અવાજ (ના) કડાકા.
નીસરણી (ના) સીડી.
મેડો (ના) માળ.
પથારી (ના) બિછાનું.
રૂંધાઈ (કૃ) ગુગળાઈ.
ઢંઢોળ્યો (ક્રી) હલાવ્યો.
ઘસડીને (ક્રિ) ખેંચીને.
વર (ના) માટી.

પાઠ ૪૦ મો.

જાગૃતિ (ના) સુદ્ધી.
સુર (ના) બહાદુરી.
ગાંડા (વી) દીવાના.
કમાડ (ના) બારણાં.
ધડાકો (ના) મોટો અવાજે.

ચોમેર (અ) ચારે બાજુ
નવાઈ (ના) અચરતી.
બાળબંધ (ના) દોસ્તદાર.
નિરાંત (ના) ચેન.
લાહ (ના) આગ.
બહયો (ક્રિ) હાર્યો; ફર્યો
મિત્ર (ના) દોસ્તદાર.
બચાવવાને (ક્રિ) ઉગારવાને જીવાડવાને.
પાડોશ (ના) પાસેનું ઘર.
લાગ (ના) દાવ.
ફાવ્યો (ક્રી) જડયો.
માર્ગ (ના) રસ્તો.
ચીસેચીસ (ના) ઘાંટે ઘાંટા.

પાઠ ૪૧ મો.

અણીસુદ્ધ (વી) સહીસલામત.
ઉચરાંણું (ના) કાંઇ કામ સારૂ બચાએ શક્તિ પરમાણે પૈસા ભરી એકઠા કરવા તે.
ટીપ (ના) યાદી.
હરખાઈ (ક્રિ) મગન થઇ
પાધરોજ (અ) શીધોજ
હડસેલો (ના) ધક્કો. ઓચકો.
તન (ના) શરીર.
ધ્રુજે (ક્રી) કાંપે; થરથરે
બચાવનાર (ના) ઉગારનાર.
હિમ્મત (ના) છાતી.
યુક્તિ (ના) તદબીર.
મેદાન (ના) ખુલી જગો.
દયાળુ (વી) માયાળું.
પુરૂષે (ના) મરદે.
ઉગાર્યા (ક્રિ) બચાવ્યા.
લોઢાં (ના) સુતારનાં ઘડવાનાં ઓજાર.
રાચરચીલાં [ના] ઘરશણગારને સોબતો-લકડ વગેરે સામાન
દાણોદુણી [ના] અનાજપાણી.
લુગડાંલત્તાં (ના) કપડાં વગેરે.
ભેર [અ] સાથે.
કુટુંબ (ના) કબીલો.
પાડોસી (ના) પાસેના ઘરના રહેનાર.
પખીવાડીઆં (ના) પંદર વાડીઆં.
ખરેખરી [વી] સાચેસાચી.

પાઠ ૪૨ મો.

તપાસ (ના) તજવીજ.
જવાહિર (ના) એકજાતનું રત્ન.
દરબાર (ના) રાજકચેરી
ઝાડો (ના) તપાસ, જડતી
સાક્ષી (ના) સાહેદ.
અસર (ના) લાગણી.
ફેર (ના) તફાવત.
ફકીર (ના) સાંઈ.
ખોડું (વી) લંગડું.
સાંઈ (ના) ફકીર.
મેર [ના] બાજુ.
લાખ્યુછે [ક્રિ] નાંખ્યુંછે.
ધારીધારીને (ક્રિ) તાકી તકીને.
પારખી (ક્રિ) ઓળખી.
હીંડો (ના) ચાલો.
ડહાપણ (ના) પતરાજી.
કશુ (વી) કંઈપણ.

પાઠ ૪૩ મો.

જાદુગર (ના) મંત્ર જંત્રનો જાણનાર ધુતારો.
શાબાશી (ના) માન.
અનુમાન (ના) કલ્પના.
સજા (ના) શિક્ષા.
રમુજ (ના) ગમત.
અચંબો (ના) નવાઇ.
ગમ (ના) બાજુ.
ઓછું (વી) થોડું.

લંગડું [વી] પગે લુલુ.
બણુબણુતી [કૃ] બાઝતી
સમજવાનું (કૃ) અક્કલ લેવાની.
ચિત્ત (ના) ધ્યાન.

પાઠ ૪૪ મો.

આકડો [ના] આકડાના ફુલનું ઝાડ.
મળતાં (કૃ) સરખાં
જુદા (વી) નહીમળતા.
ફાટ (ના) ચીરો.
છેક (અ) બહુ; ઘણી.
ડુંગરા (ના) ઉંચા ટેકરા
અડે (ક્રી) અડકે.
ઊંટ મેલે આકડો=ઊંટ આકડાના ઝાડને ખાય નહીં.
બકરી મેલે કાંકરો=બકરી કાંકરો ખાય નહી.
સાંભરતુ (ક્રિ)યાદઆવતુ

પાઠ ૪૫ મો.

મેઢાં (ના) ઘેટાં.
ચપળ (વી) હોંશીયાર.
ઠરેલ (વી) ખસી ન જાય એવા.
ધીમો (વી) ટાઢો, ઠંડો.
જન્મારો (ના) જીંદગાની, અવતાર.
ઘડાયો (ક્રી) બનાવ્યો.
ઠોકરાય (ક્રી) ઠોકરખાય
ભરવાડ (ના) ઘેટાં ચરાવનાર.
ઊન (ના) ઘેટાંના બાલ
ખ્રિસ્તી (ના) વિશ્વાસી.
વેપાર (ના) રોજગાર.
લાખો (વિ) હજારો.
ઉપજેછે (ક્રી) પેદાથાયછે
કોમળ [ના] સુવાળા.
કામળી (ના) ધાબળી.

હુંફ (ના) ગરમી.
બફાઈ (કૃ) રૂંધાઈ.
નિમાળા (ના) બાલ.

પાઠ ૪૬ મો

ગુણુવાળી (ના) ફાયદાવાળી.
શીંગાળી (વી) શીંગડાં વાળી.
ખડ (ના) ઘાસ.
પગાળી (વી) પગવાળી.
આકાર (ના) ઘાટ, ડોળ.
આંચળ (ના) થાંન.
ફાટ (ના) ચીરો.
રૂપાળો (વી) શોભીતો.
ભાળો [ક્રિ] જુવો.
વાળ (ના) બાલ.
ગોવાળ (ના) ગાયનો ચરાવનાર.
સંભાળ (ના) બરદાસ.
ભલું (ના) સારૂં.
ખીર (ના) મોળો દૂધપાક.
થાક (ના) મેહેનત; શ્રમ.
ઠરે (ક્રી) બંધાઇ જાય
ઉપજે (ક્રી) થાય.
ઠંડ [ના] ટાઢક; ઠંડક.

[કવીતાની સમજુતી.] (૮)

ફાયદો કરે એવી શીંગડા વાળી ગાય પાણી પીને ઘાસ ખાય છે. એનો ઘાટ કેવો સારો છે, તેને ચાર પગ ને ચાર આંચળ છે (૧.) તેના પગની ખરીમાં ચીરો છે, તે ને તેનો આકાર સારો છે તે જુ-

વે; તેના પુંછડાને છેડે બાલનો ગુચ્છો છે ને રોજ રોજ ગોવાળીઓ તેની બરદાસ લે છે. (૨) કોઈ વખત બેઠી હોય ત્યારે હોઠ હલાવ્યા કરે છે, તેમાં કોઈ કાળી હોય છે, કોઈ ધોળી હોય છે, તેમ કોઈ રાતી હોય છે, દોહાતી વખતે તેનુ દુધ સારૂં દેખાય છે ને તે દુધનાં દહી માખણ ને ઘી થાય છે. (૩) વળી દુધના પેંડા બરફીને દુધપાક બને છે ને ખીર ખાતાં મહેનત પડતી નથી, તે પણ દુધની થાયછે, વળી બાસુદીને શીખંડ પણ દુધનાં થાય છે, તે પેટમાં ઠરે છે ત્યારે ઘણી ઠંડક થાય છે [૪]

પાઠ ૪૭ મો.

ગરમ [વી] ઉનવા; ગરમી રહે એવા.
ઘટ (વી) જાડા.
ગોકળગાય (ના) એક જાતનો ધીમો ચાલનાર-જીવડો.
લાચાર (વી) કંગાલ.
રૂવાટાં (ના) ઝીણાબાલ.
હેરાન (વી) કાયર.
ગરદન (વી) ડોક.
લબડે (ક્રી) લટકે.
રક્ષણ (ના) સંભાળ.
હુંફાળા (વી) ગરમીવાળા ગરમ.
શંખલા (ના) છીપપાણી માંનો જીવડો.
અવતરે (ક્રી) જન્મે.
નરી (વી) ફક્ત; એકલી.
સુંવાળી (વી) નરમ, નાજુક.
ગજીઆણી (ના) ગજ પનાનું રેશમી લૂગડું.
કિનખાબ (ના) કસબના બુટાવાળું લુગડું.
ઉઘાડુ (વી) ખુલ્લુ.
કોમળ (વી) કૂમળું.
સાફ (વી) ચોખુ.

પાઠ ૪૮ મો.

ગાજવીજ (ના) ગડગડાટને વીજળી.
વેગ (ના) જોસ્સો.
વાયુ (ના) વા પવન.
મોજા (ના) જુવાળના પાણીના ફીણવાળા.
ખડકા.
ઝબકારો (ના) ચમકારો
કઠારો [ના] અકળામણ
મુદ્દલ (વી) બીલકુલ.
ઘોર (વી) બીયામણુ.
ગડગડાટ (ના) અવાજ.
કડાકા (ના) મોટા અવાજો.
અધધધ (અ) અરેઅરે
ઝડી (ના) ઝરમરઝરમર વરસાદ આવ્યા કરે તે
પલળીશુ (ક્રિ) ભીજાઈશુ
ફોરાં (ના) છાંટા.
ઝાપટુ (ના) થોડીવાર વરસાદ આવીને રહી જાય તે.
સોંસરી (વી) પાધરી-
અથડાય (ક્રી) અફળાય.
ધડાકા (ના) અવાજ.
ગરજના (ના) ગડગડાટ

પાઠ ૪૯ મો,

સાચ (ના) સાચુ બોલવુ

શીખામણ (ના) બોધ, ફાયદાની વાત.
વચન (ના) વેણ, સુકન.
આંચ (ના) એબ, ઝાળ.
વધતુ ઓછું (વી) કમી-જાસ્તી.
સ્વાદ (ના) રસ, ચડસ.
મીઠુ મરચુ (ના) ઊમેરો
ભભરાવીને (કૃ) નાખીને, મેળવીને.
હૈયેથી (ના) મનથી.
શાંભરતી (કૃ) યાદઆવતી; ફોમ આવતી.
ભાવ [ના] ઈચ્છા.
મશ્કરી (ના) મજાક.
પુરો (વી) પક્કો.
બંધાવું (ક્રી) કબુલ થવું, સહી થવું
ફલાણું (વી) અમે તે; હરેક.
તોડયું (ક્રી) નહીપાળ્યું.
બગાડ (ના) નુકશાન.
માર (ના) સજા, શીક્ષાના સપાટા.
પસ્તાવો (ના) ખેદ.
સંભાળી (કૃ) સાચવી.
સાચા બોલા (વી) ખરા બોલા.
સાબી (વી) ઊજળી.

માયા (ના) હેત.
સંતાડે (ક્રી) છુપાવે.
આસામી (ના) માણસ.
નુકશાન (ના) હાણી.
સાચને ન લાગે આંચ= સાચાને કસો ભો લાગતો નથી.

પાઠ ૫૦ મો.

દોડાદોડ (ના) દોડધામ, નાસભાગ
ધુમેધુમ (ના) ધાંટેધાંટા
ઊપાય (ના) ઈલાજ.
મસળી (કૃ) ચોળી.
આળોટવું (ક્રી) ગોલાંટ ખાવાં.
શેતરંજી (ના) પાથરવાનુ શોભીતું બીછાનું.
લપેટી (કૃ) વીંટાળી
ઓલવી (ના) બુઝાવી.
સહીસલામત (ના) ક્ષેમ કુશળ.
પોસો (ના) ખોબો.
રસોઈ (ના) રાંધવાનુ.
પેણો (ના) તળવાનુલોઢાનુ વાસણુ.
સાવચેતી (ના) હોશીઆરી.
મારી (ના) મરોડી.

પાઠ ૫૧ મો.

નાળચુ (ના) નળી.
આંફળીફાંફળી (વી) ગભરાયલી.
લક્ષણ (ના) ગુણ, ટેવ
બીક (ના) ડર.
બીજવે (ક્રી) બીના કરે.
ધીમે ધીમે (અ) હળવે હળવે.
જુગતી (ના) તદબીર.
અણગમતુ (કૃ) નાપસંદ
ઈચ્છા (ના) મરજી.
ઈશારત (ના) નીશાની.
રીસ (ના) ગુસ્સો.
ગણકારે (ક્રી) પતકરે.
અફાળે (ક્રી) ઠોકે
ફાળ (ના) કુદકો
બીની (ક્રી) ડરી.
અચંબો (ના) નવાઈ.
ચોપાસ (અ) ચારે બાજુ ચોગરદમ.

પાઠ પર મો.

વેગળી (અ) આઘે
નજીક (અ) પાસે
હીમત (ના) ધીરજ
બેનપણું (ના) સહીપણું
લાડે (ક્રી) ગેલ કરે.
પરગામ (ના)પારકાગામ
સાદ (ના) અવાજ.
લાડીને (ક્રી) ગેલકરીને.

વાહાલ (ના) પ્યાર હેત.
ઉપકાર (ના) પાડ, ગુણ,
માયા (ના) હેત પ્રીતી.
સંભારે (ક્રી) યાદ કરે.
બદલો (ના) પાડ.

પાઠ ૫૩ મો.

શાઊડી (ના) શિસોળી-આના પીછાનું જાનવર.
સીસોળીઆં (ના) શાઉડીનાં પીછાં.
સાદાં (વી) ચિત્ર વગર.
બાર (ના) બોઝો.
ઘોરવું (વી) ગળામાંથી સાદ કાઢવો ઉચવું.
દર (ના) નાનું બાકું, ખાડો.
વીઆવ (ક્રી) જાણે.
રૂવાં (ના) ઝીણા બાલ.
અણીદાર (વી) અણીવાળું.
સફેદ (વી) ધોળી.
બુઠું (વી) અણીવગરનું.
રીસેભરાયા=ગુસ્સે થાય.
હથિયાર (ના) ઓજાર.
તીર (ના) વાંકું ફેકીને મારવાનું હથીયાર.
અધ (વી) અડધા.
કુંડ (ના) કુક્કર.

કળી (ના) ખીલ્યા વગરનાં ફુલ.
ગડબડ (ના) તોફાન.
છાનીમાની (વી) મુગી મુગી.

પાઠ ૫૪ મો.

પ્રથ્વીના (ના) ચારેખંડની ધરતી, આખુ જગત.
પ્રદક્ષિણા (ના) આસપાસ ગોળ ફરી વળવુ તે.
નજર (ના) નિધા દ્રષ્ટી.
ચપટી (વી) એક પાસે બેઠેલી.
આધાર (ના) ટેકો.
અધર (વી) અતરંગ.
ઝડપ (ના) ઉતાવળ.
સ્થીર (વી) હાલે ચાલે નહી તે.
સદા (અ) રોજ.
ફેરો (ના) ચક્કર.
કલાક (ના) અઢીઘડી.
ચોવીસકલાક=સાઠ ઘડી (દહાડો ને રાત.
પાસ (ના) બાજુ.
ધંધો (ના) રોજગાર.

પાઠ ૫૫ મો.

નકશો (ના) ઘર ગામ કે દેશનો ચીતરેલો નમુનો.
સમુદ્ર (ના) દરીઓ.

ઉત્તર (ના) ઉપલી દીશા
દક્ષિણ (ના) નીચલીદીશા
પુર્વ (ના) ઉગમણીદીશા
પશ્ચિમ (ના) આથમણી દીશા.
લાડુ (ના) લાડવા.
ધરતી (ના) જમીન.
ખંડ (ના) જમીનના મોટા ભાગો.
દિશા (ના) બાજુ પાસુ.
ઉગમણ (ના) પુર્વ દીશા
આથમણ (ના) પશ્ચિમ દીશા.
નક્કી (ના) ખચીત.
વાંસો (ના) પીઠ; બરડો
નમુનો (ના) મુકાબલો.
ભુગોળ (ના) પ્રથ્વીનો ગોળ.

પાઠ ૫૬ મો.

મથાળુ (ના) ઉપલુ પાસુ
કટકા (ના) ભાગ.
આસ્ત્રેલીઆ (ના) પ્રથ્વી ઉપર સૌથી મોટો બેટ.
બેટ(ના) ટાપુ.
વળગેલા (ક્રિ)જોડાયેલા
અળગો (વી) અલાયદો.
મધ્ય (વી) વચલાં.
છેડો (ના) નાકુ.

પાઠ ૫૭ મો.

સ્તુતી (ના) પ્રાર્થના બંદગી.
નિર્ધંન (વી) ગરીબ.
બખશીશ (ના)ભેટ.
સમર્થ (ના) જોરાવર.
અધીક (વી) વધારે.
યોગ (વી) લાયક.
જગજીવન (ના) જગતનો જીવાડનાર ધણી.
નીતી (ના) સારી રીત, સારી વર્તણુક
નીસરૂં (ક્રી) નીકળું
દુખીઓ (વી) હેરાન.
મુજને (સ) મને.
સરજનહાર (ના) પેદા કરનાર (ઈશ્વર)
ભમે [ક્રી] ભટકે.
અંન (ના) અનાજ.
કીર્તી [ના] મહીમા.
પ્રકાશ (ના) ચળકાટ.
ભારી (વી) જબરૂં.
ફોકટ (વી) નકામું.
ઠામ [ના] ઠેકાણું.
જશ [ના] શાબાશી, માન
ભક્તિ (ના) શેવા પ્રાર્થના
સંગ (ના) સંગત, સાથે
સદાએ (અ) રોજ.
થાપ (ક્રી) આપ, સ્થાપ
સંકટ [ના] દુઃખ, કષ્ટ.

(કવીતાની સમજુતી) (૯).

જ્યારે હું શહેરના બજાર બહાર ફરવાને નીકળું છઉં, ત્યારે ઘણા ગરીબ માણસો મારી નજરે પડે, અને આખી પૃથ્વીના લોકો દુઃખી માલમ પડે છે. ૧ શ્રષ્ટી પેદા કરનાર જોરાવર ઈશ્વર મને જેજે ભેટો કરે છે, તે બધાનો પાહાડ હું શી રીતે વાળી શકીશ. (૨). ઘણા ગરીબ લોકો ભુખને લીધે ઘેરઘેર ભટક્યા કરે છે, પણ જોઈએ તે કરતાં વધારે હે જગતના જીવાડનાર ધણી તેં મને અંન આપ્યું છે. ૩ પૃથ્વી, પાણીને આસમાન એમાં તારોજ મહીમા ચાલે છે, હું જ્યાં જોઉં ત્યાં તારૂં ભારે જોર છે, ને તારા વગર કોઈપણ ખાલી ઠેકાણું માલમ પડતું નથી. ૧ હે પ્રભુ તારા જશ મોટા છે, બહુ તેં સારાં કામો કીધાં છે હું તારૂં ભજન રોજ કરૂં એમ મને બુદ્ધિ આપ.; હું હમેશાં સારી ચાલથી ચાલું એમ કર, ને સઘળાં દુઃખને તું મટાડી નાખ. ૨

પાઠ ૫૮ મો.

મામલતદાર (ના) તાલુકાની જમા બંધી ઉ-ધરાવનાર, બીજા વર્ગનો માજીસ્ટ્રેટ.
પહેરો (ના) ચોકી.
કચેરી (ના) રાજદરબાર.
વેહ (ના) કાણું છીદ્ર.
ઠલવાઈ (કૃ) ખાલી થઈ.

વારેઘડીએ=હરવખત.
માથાકુટ (ના) અડચણ
ફેરવવી (ત્રી) ઊંચી નીચી કરવી.
અજાણ્યું (વી) અતરાપી.
નોંધી (કૃ) લખી, ગણી.
કામની (ના) ખપની.
શુમાર (ના) આસરો.
ખબર (ના) સમાચાર

પાઠ ૫૯ મો.

સાહેબ (ના) ટોપીવાળો ગોરો અમલદાર.
પણે (અ) પાંહાં.
ખુન (ના) હથીરથી-કે ઝેર દીધાથી કોઈની હત્યા કરવી તે.
ગીતા (ના) ધર્મની ચોપડી.
તકરાર (ના) રકઝક.
અપમાન (ના) ગેર આબરૂ.
ધોળકા (ના) અમદાવાદ જીલ્લામાં એક કસ્બો છે.
પરગણું (ના) તાલુકો.
શીમ (ના) હદ, શીમ.
ટટો (ના) ઝઘડો.
ઇહાં (અ) આંહાં.

સાલ (ના) વરસ.
નીકાલ (ના) તોડ.
કારકુન (ના) મહેતો.
છેવટે (અ) આખરે.
તુમ ગામમે જાકર કોઇ બમનકેઉદરસે ગીતા લાવો=તમે ગામમાં જઇને કોઈ બ્રાહ્મણનેત્યાંથી એક ધર્મની ચોપડી લાવો.
બહુત અચ્છા સાહેબ=બહુ સારૂ સાહેબ.
હસ્યા (ત્રી) દાંત કાઢયા.
ઠપકો (ના) દોષ.

પાઠ ૬૦ મો

એકાકાર (વી) એકમેક સરખી.
લોટણુ (વી) ગોલાંટ ખાય એવા.
શોક (ના) દીલગીરી.
યાહુ [વી] જાડા ગળાનું.
કલગીદાર (વી) કલગી વાળી, તોરા વાળી,
શીરાજી (વી) કલગીદાર ટોપી વાળુ.
લક્કી (વી) મોરની પેઠે કળા કરી નાચનાર.

થરથરી (વી) થરથર ધ્રુજ્યા કરે એવું.
ગીરેબાજ (વી) ગોલાંટ-ખાતું.
જંગલી (વી) રાની.
આસમાની (વી) ભુરૂ.
ચળકતા (વી) ઝળકતા.
લીશોટા (ના) કાપા.
કળા (ના) પાંખ પહોળી. કરીને નાચતું તે.
ગરદન (ના) ડોકું.
ખીલેલી (ક્રિ) પહોળી થએલી.
રળીઆમણું (વી) શોભાવંતુ.
જોડો (ના) સાથી.
ગોથા. (ના) ગોલાંટ.
ગુલાંટ (ના) ગોલાટીઆં.
લોધા (ક્રિ) ગોલાંટ ખા.
ફુલવે (ક્રિ) મોટું કરે.
કુડાળુ (ના) ગોળ ચકરડું.
ડોકે (ના) ગળે.

પાઠ ૬૧ મો.

અંગ (ના)શરીરના ભાગ, શરીર.
ખોપરી (ના) માથાનું તાલકું.

મગજ (ના) ખોપરી માંહેનો ભાગ.
થોભા (ના) થોભાના ગુચ્છા.
ટટાર [વી] સીધું.
તાળવું (ના) મગજ આગળનો ભાગ.
બોચી (ના) ગરદન.
આંચ (ના) નુકશાન.
હડપચી [ના] દાઢી આગળની જગો.
મીચાય (ક્રિ) વીચાય.
ખાળી (કૃ) અટકાવી.
ભમર (ના) આંખની ઉપરના કમાનદાર બાલ.
નસકોરાં (ના) નાકનાં બેકાણાં.

પાઠ ૬૪ મો.

ફેફસુ (ના) શ્વાસ લેવાની નળી.
રાક્ષા (ના) કચડવાના કે ફાડી ખાવાના બેવડા દાંત.
તાળવું (ના) મગજનો આગળનો ભાગ.
ડાચુ [ના] જડબુ.
દાઢો (ના) પાછળના બેવડા દાંત.
ફાડવુ [ક્રી] કરડી ખાવુ
લાળ (ના) નીગળતુ થુંક
કોઠો (ના) પેટ તથા વાંક્ષા નીચેનો ભાગ.
બજાવેછે [ક્રિ] કરે છે.
સ્વાસ [ના] દમ.
વાચા (ના) બોલવુ.
ઈંદ્રીઓ (ના) શરીરના ભાગો. (આંખ, કાન, કાન, જીભને, ચામડી.)

પાઠ ૬૩ મો.

બીડુ (ના) ઘાસ ઉગેલી જગ્યા
નધણીઆતુ [વી] માલીક વગરનું.
ગંજી (ના) મોટો ઢગલો.
કાલાવાલા (ના) ખુશામત.
તરણુ (ના) તખલુ.
સરખુ (વી) પણ જેવું.
નીરાશ (વી) નાઉમેદ. આશાભગ.
નીચ (વી) હલકો.
અદેખો (વી) કીનાવાળો.
અદેખાઈ. (ના) કીનો.
જોડીકાઢેલી (કૃ) બનાવટની.
વાવરવા [ક્રિ] વાપરવા.
સાચવવા (ક્રિ) સંભાળવા.
હક (ના) દાવો અખ્તીઆર.
સરખો (વી) બરાબર.
બળવું [ક] દાઝવું.

પાઠ ૬૪ મો.

ક્રૂર (વી) ઘાતકી.
સોગન (ના) કસમ, સમ.
ઉપદેશ (ના) બોધ.
સુકૃત (ના) સારાં કામ.
હરી (ના) પરમેસ્વર.
પ્રતાપ (ના) જોર, મહેર.
વસ્ત્ર (ના) લુગડાં.
જન (ના) માણસ.
ખુલ્લે (વી) ઉઘાડે.
નવરંગ=તરેહ તરેહના રંગના.
કંગાળ (વી] ગરીબ, લાચાર.
બીછાનું (ના] પાથરણું.
વય (ના) ઉમર.
વચન (ના) શબ્દ, શુકન.
જુઠા [વી] ખોટા.
મુખ (ના) મોઢું.
વદે (ક્રી) બોલે.
દીસે (ક્રી) દેખાય.
ડર (ના) બીક, ધાક.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૦)

ઘણા માણસો રસ્તામાં પડેલા (રઝળતા) તેમને હું ઉઘાડે શરીરે જોઉં છઉં, પણ મને તો સઘળા શરીર પર પેહેરવાનાં જાત જાતનાં લુગડાં મળે છે, ૧. કેટલાક ગરીબ લાચારોને રેહેવાનાં ઘરબાર મળતાં નથી, પણ મને તો રેહેવાને સારૂં ઘર છે, અને સુવાને સારી પથારી છે. ૨. બીજા કેટલાક માણસો નાની ઉમ્મર થકી મોમાંથી નઠારા શબ્દ બોલતાં શીખે છે. તેઓ મોડે ખોટા કસમ ખાય છે, એવા પાપી માણસો માલમ પડે છે. ૩. મને શીખામણ થકી સારી અક્કલ આવી, એ પરમેશ્વરની માહારા ઉપર મેહેર છે; માટે હવે હું બીહીને સારાં કામજ કરૂં, કે તેથી તે પમેશ્વર મારા ઉપર ખુશી રહે. ૪.

પાઠ ૬૫ મો.

સીક્કા (ના) મોહોરો, છાપ.
નરદમ (વી) બીલકુલ તમામ.
વળાં (ના) ગુછળાં.
ભાષા (ના) બોલી, લીપી.
અડી (ના) સીક્કો પાડવાનો સાંચો.
તળીયું (ના) નીચેનો ભાગ.
ભેળી (ક્રી) મેળવી.
ઉપયોગ (ના) ખપ.
નર્યાં (વી) એકલા, ફક્ત.
ગટ્ટા (ના) ગાગડા.
ખડક (ના) જમીન કે પાણીમાં ઢંકાયલા મજબુત પથરા.
શોભીતી (વી) સોભાવંતી.
તોલ (ના) વજન.
હીસ્સે (ના) ભાગે.
મેળવે (ક્રી) ભેળે.
છપાય (ક્રી) છાપ પડે.

પાઠ ૬૬ મો.

ચાલ (ના) ધારો.
ગાંડાઈ (ના) નાદાની.
કંઠી (ના) ડોકની સોનાની શાંકળી.
શીયાળો (ના) ટાડની મોસમ.
ચોમાસુ (ના) વરસાદની મોસમ.
ઉનાળો (ના) તાપની મોસમ.
નાત (ના) જમણવાર.
પુસ્ટી (ના) મજબુતી.
ઉજળા (વી) ધોએલા.
જરૂરીઆત (વી) ખપનાં.
પઈશાદાર (વી) તાલે-

વંત.
બાવરતાં (ફ્રી) વાપરતાં.
કરજ (ના) દેવું.
ખૂરખાઈ (ના) બેવકુફી.
નબળાં (ના) કમજોર.
ગેરફાયદા (ના) નુકશાન.

પાઠ ૬૭ મો.

ગંધક (ના) સળગી ઉઠે એવો પીળો રંગનો પદારથ.
હથીયાર (ના) ઓજાર.
ભરતર (ના) રસ ગાળીને કરેલું બનાવટનું લોહું
ઘડતર (ના) ઘડીને કરેલુ લોહુ.
પોલાદ (ના) ખરૂ લોહું
મળેલુ (ફ્રી) ભળેલુ.
તપાવી (ફ્રી) ગરમ કરી.
જુના (વી) અસલના.
કાળમાં (ના) વખતમાં
કાંસુ (ના) એક જાતની બરડ ધાતું.
ભેળ (ના) મેળવણી.
શોંઘુ (વી) સસ્તું.
તોલો (ના) ૩૨ વાલ.
પઈશા (ના) દોકડીઆં.
લીસો (વી) સાફ.
ઉપયોગી (વી) ખપની.
ઈશ્વરકૃપા (ના) પરમેશ્વરની મેહેરબાની.
ઓગળી (ફ્રી) રસ થઈ.
દરે છે (ક્રી) બંધાઈ જાય છે.
સખત (વી) મજબુત.
બરડ (વી) ભાગી જાય એવું.
કઢાયાં (ના) છાબડ;પેણા લોઢાની તાવડી.
સામાન (ના) ચીજો.

પાઠ ૬૮ મો.

કાટલાં (ના) તોળવાનાં ઓજાર.
ખાંડી (ના) વીસમણ વજનનો બોજો.
અધોળ (ના) સાડાચાર ટાંક અઢી રૂપઈયાભાર
કળશી (ના) સોળમણ વજનનો બોજો.
નવટાંક (ના) પાંચરૂપીયાભાર. (૯ ટાંક)
ગજ (ના) ૨૪ તસુ.
તોલબંધ (વી) તોળીને
ભરતબંધ (વી) ભરીને.
પ્રકાર (ના) જાત.
અધસેરો (ના) અચ્છેરો
હરકત (ના) અડચણ.
હારો (ના) સાતમણનો બોજો.
ભાર (ના) ૨૪ મણનો બોજો.
રતી (ના) ૭ ચોખા.
વાલ (ના) ત્રણ રતી.
ગદીયાણો (ના) ૧૬વાલ.
ચણોઠી (ના) ગુંજ.

પાઠ ૬૯ મો.

મણિકો (ના) મણમાય એવું વાસણ.
તસુ (ના) બે આંગળ.
વીઘાં (ના) ૨૦ વસાનુ ભરત.
વીશવાશી (ના) કાઠી, વસાનો ૨૦ મો ભાગ.
વાંમ (ના) ૬ હાથ.
વગેરે (અ) શીવાય.
પરવાહી (વી) પાણી જેવા નરમ.
પદારથો (ના) ચીજો.
સેરીઓ (ના) શેર માય એવું વાસણ.
માથાકુટ [ના] કટાકુટ.
ફુટ [ના] સુથારી અડધોગજ, બાર ઈંચ.
એકર (ના) ૪૮૪૦ ચોરસ વાર.

અંતર [ના] તફાવત.
અસલ (અ) અગાઊ.
મૈલ (ના)૫૨૮૦ ફુટ.
ધંધાદારી (ના) વેપાર કરનારા.
ઘરાક (ના) શોદો ખરીદ કરનાર.
દંડાય (ક્રી) શીક્ષા થાય.

પાઠ ૭૦ મો.

વિવેક (ના) સલુક.
મરજાદા (ના) અદબ; અંદાજે.
નોકડાઈ (ના) હલકાઈ.
નાનપણ (ના) બચાપણ
સલુકાઈ (ના) મરજાદા.
ઓળખીતો (વી) જાણીતો, પીછાનવાળો.
અદબ (ના) અંદાજ.
વરતવું (ક્રી) ચાલવું.
નમવું (ક્રી) વાંકાવળવું
નમસ્કાર (ના) નમવું
જેગોપાળ (ના) જુહાર.
જુહાર (ના) જે ગોપાળ
પટેલ (ના) ગામનોઊપરી
અરસપરસ (અ) સામસામા; એકબીજાને.
ધારો (ના) ચાલ, રીવાજ.

પાઠ ૭૨ મો.

ચેષ્ટા (ના) મજાક.
વિવેક (વી) સલુકાઈ વાળા.
અવિવેકી (વી) સલુકાઈ વગરના.
સરત [ના] ધ્યાન
ફળીયું (ના) શેરી.
લખોટે (ના) મંજે.
મનસુબો (ના) વીચાર.
કાછડી (ના) વાંસાની નીચે ઘોચવાનો પોતીયાનો છેડો.
ધમકાવ્યા (ક્રી) ધાક દીધો; ધમકી આપી.
વાર્યા (ક્રી)અટકાવ્યા.

પાઠ ૭૨ મો.

નીવડ્યો (ક્રી) નીકળ્યો
ઝવાડી (ના) એક જાતની અટક, ઓખાત.
આવકાર (ના) આદરભાવ; આદરમાન.
ધનભાગ્ય=મોટુંનશીબ.
પગલાં (ના) ડગલાં; કદમ
મજ (સ) મુજ, હુ.
આંગણાં (ના) બારણાં.
વળાવવા (ક્રૂ) વદાયકરવા
સોબતી (ના) સાથી.
રીતભાત (ના) ચાલ ચલગત.

પાઠ ૭૩ મો.

કકલાણ (ના) ખુમ,સોર,
માંડમાંડ (વી) મોડે સાચે ખાલી ખાલી.
કઠણ (વી) મુશીબત.
હાંક (ના) બુમ.
રજા (ના) પરવાનગી.
બાપ તેવા બેટા=જેવા બાપ તેવા દીકરા.
વડ તેવા ટેટા=જેવો વડ તેવાં તેનાં ફળ.
ડાવકાઈ [ના] ડહાપણ.

પાઠ ૭૪ મો.

પાથરણું [ના] બિછાનું.
લોટો (ના) કળશીઓ
કંસાર (ના) લાવસી.
મોટાનેટા (વી) નાનામોટા કકડા ભરડીને.
ભરડીને*(ક્રિ) કચરીને,
ભેટયા (ક્રી) છાતીએ બાઝ્યા.
ખબરઅંતર (ના) સમાચાર.
માંદો (વી) કાયલી.
શરમાઈ [ક્રિ] લજવાઈ.

પાઠ ૭૫ મો.

મિત્રાચારી (ના) દોસ્તી.
કુશળતા (ના) સુખકારી,
કર (ના) હાથ.

આગમન [વી] આવવાનું.
મગ્ન (વી) ખુશી,
સહિત (અ) સાથે,
પંડીત (ના) વિદ્વાન
મિત્રો (ના) દોસ્તદારો.
વદે (ક્રી) બોલે
મધુરી (વી) મીઠી
વાણી (ના) વેણુ, શબ્દ
પ્રથમ [અ] પહેલાં
પરણામ (ના) નમસ્કાર
ગંગાજળ (ના) ચોખુ પાણી
શાંત (વી) ધીમા
સ્નેહ (ના) હેત; પ્યાર
મીત્રાઇ (ના) દોસ્તી.
મુરખ (ના) બેવકુફ
ગમત (ના) રમુજ,
પરસ્પર (અ) અરસપરસ.
કેફ (ના) નીસો.
ખેલી (ક્રૃ) રમી
ખેલ [ના] રમત
લઠાલઠી (ના) વઢાવઢી
કપટ (ના) દગો
સ્વારથ (ના) મતલબ
સગાઈ (ના) સબંધ
જોખમકારી (વી) ધાસ્તી ભરેલી

[કવીતાની સમજુતી.] (૧૧.)

વિદ્વાને વિદ્વાન બંને દોસ્તદારો મળે તો મોઢેથી શારા શારા શબ્દ બોલે, અને પેહેલાં એક બીજાને નમસ્કાર કરીને પાણી પાય. પછી પાન સોપારીની બીડી આપીને શરીરની સુખાકારી પુછે, પછી હાથ જોડીને કહે કે અહીઆં શા કારણે આપનું પધારવું થયું? પછી તે વાતચીત કરી સાંભળી ધીમા પડી હરખભેર જુદા પડે, વીદ્વાને વીદ્વાના અરસપરસના હેતથી તેમની દોસ્તીમાં તેમનુમનખુશ રહે છે. [૧]

મુરખે મુરખ બંને દોસ્તદારો મળ્યા કે પેહેલાં તેઓ એક બીજા ગાળ દઈ આનંદ પામશે, પછી એક બીજાને લાત મારી વાતચીતમાં મજાક મશ્કરી કરતા જશે; તેઓની દોસ્તીના કારણમાં તેઓ એક એકને નીશા કરાવશે, અને છેલ્લે રમત રમીને લડાઈ ટંટો કરી ઘેર જસે; એવા મુરખ માણુસ મોઢે મીઠા શબ્દ બોલે ને દીલમાં કપટ રાખે તેઓ મતલબ સુધીજ વળગી રહે; એવી જાતને નુકશાન ભરેલી મુરખ માણુસની દોસ્તી જાણવી. [૨]

પાઠ ૭૬ મો.

કરોડ (ના) બરડાની વચમાનું ઉભું હાડકું
રક્ષણ (ના) બચાવ.
ફુંકો (ના) દમ લેવાની કોથળી.
શ્વાસ (ના) દમ.
ઝાલર (ના) કેર, જુલતી ચામડી.
પાર (ના) સુમાર.
શકતી (ના) બળ.
ટેરવું (ના) આંગળીનું ટીચકું.
જગ્યા (ના) ઠેકાણું.
ખોળી (ક્રિ) શોધી.
સમુદ્ર (ના) દરીઓ.
બાકુ (ના) નદીનો રેતાળ કાંઠો.
સેકડો (વી) સો.
વરસોવરસ (અ) હરસાલ

પાઠ ૭૭ મો.

મોતીઆ (ના) શેવાળ.
મેડથી (ના) માળેથી.
પરશાળ (ના) ભોંય તળીયાની જમીન.
વરાળ (ના) બાફ.
મળસકુ (ના) સહવાર.
તાઢક (ના) ઠંડક.
તમાસો (ના) ખેલ.
તાસક (ના) ઢાંકણું.
ચતી (વી) સવળી.
ઉપાડીને (ક્રિ) ઊચકીને
દાઝી (ક્રી) બળી.

પાઠ ૭૮ મો.

ગમ (ના) સમજ.
ચુશી (ક્રિ) શોશી.
વાંસે (અ) પાછળ.
રજ (ના) રજકણ.
છોડીઆં (ના) લાકડા છોડાં.
ફુકીને (ક્રિ) ફુકમારીને
ભડકો (ના) બળતું.
મેશ (ના) કાજળ,
પીઢીઆ (ના) ભારવટીયા
ફોરાં (ના) મોટા છાંટા.
ફરફર (ના) ઝીણી છાંટી

પાઠ ૭૯ મો.

વરસાદ [ના] મેઘ.
આડુઅવળું (અ) અહીઆં તહીયાં.
અચરજ (ના) નવાઈ.
કહ્યુ (ક્રી) કહેવાયું.
બેટા (ના) દીકરા.
ધરતી (ના) જમીન,

પાઠ ૮૦ મો.

બગલુ (ના) એક જાતનું લાંબી ચાંચનું પક્ષી.
તાલ (ના) મજા.
શીશોઈ [ના] સાંકડા મોનું ઉંડુ વાસણ.
ટોળ (ના) મજાક મશ્કરી.
નોતરૂ (ના) જમવાનું કેહેણુ.
છાછરી (વી) પહોળી, ઉંડી નહીં.
ફાંફાં (ના) ખોટી મહેનત.
ચપચપ (વી) ઝડપથી.
પરોણો (ના) પરદેશી ઉતરેલો.
મજા (ના) લહેજાત.
રસોઈ (ના) જમણ.
ગમ, (ના) ગુમ, બચ.
તક (ના) વેળા વખત.
ચુકવી (ક્રી) ભુલાવી.
આગ્રહ (ના) બળાત્કાર
ટગરટગર (વી) એકી નજરે.
મલકાવીને (કૃ) હસીને.
દાઝ (ના) બળાપો,ગુસો

પાઠ ૮૧ મો.

જુગારી (વી) જુવાખોર.
છકેલ (વી) છાકેલો.

ખતા (ના) ઠોકર.
બમેલ (કૃ) બટકેલ.
કપુત (ના) નઠારો છોકરો.
ગોઠીઆ (ના) મળતીઆ
મનખો (ના) જીંદગાની.
જુગટુ (ના) જુગાર.

છેલ (વી) વરણાગીઓ.
ઠગાય (કી) છેતરાય
ઠોકરો (ના) ખતા; ઠેસ.
પીતા (ના) બાપ, તાત.
ગમાર [ના] ગામડીઓ.
પીટાય (કી) ઝીકાય.
પોઠીઆ (ના) સાંઢીઆ.

દુરગુણ (ના) ખરાબગુણ
હાણ (ના) નુકશાન.
વળગે (કી) બાઝે.
સહી (અ) નક્કી.
ફળ (ના) ફાયદો.
વળગી [કૃ] બાઝી.
એળે (વી) ફોકટ.

[કવિતાની સમજુતી.] [૧૨]

બેહેકેલો સેહેલાણી છોકરો ખતા ખાઇને છેતરાય છે, તે જુઓ રમનારાની સંગત કરે છે ને ઘણી ઠોકરો ખાય છે, ભુતની પેઠે તે બટકે છે, ને બાપ તેને નઠારો છોકરો કહે છે, એવા બીન શમજનો ચાર મલ્યાલા હોય તે સાંઢીઆની માફક માર ખાય છે. ૧. જુગાર રમવો એ ખરાબ ટેવ છે, એમાં ઘણાં લોકને નુકશાન થાય છે, માણુસને એ બાઝી પડે તો તેથી તે પાછો હઠે નાહી; જુગાર રમવો એ ખરાબ ટેવ છે; એ નક્કી, એમાં કાંઈ પણ ફાયદો નથી, જે માણસ એને બાઝી રહયો તેનું જીવતર ફોકટ ગયું એમ જાણવું (એટલે એથી પૈસાની તથા આબરૂની ખરાબી થાય છે.) ૨.

પાઠ ૮૨ મો.
વણજારો (ના) પોઠી ઉપર અનાજ નાખી વેપાર કરનારો.
પેઢી (ના) ઓલાદ.
શીઆળ (ના) કોલહા જેવું જાનવર.
વેહેમ (ના) શક.
સગપણ (ના) સગાઈ.
કુટંબી (ના) પીતરાઈ.

બાપદાદા (ના) ઘરડા તરડા.
જંગલ (ના) વન વગડો.
ઠીગણા (વી) બટકા.
ખોલ (ના) બખોલ ગુફા.
ભાઈબંધી (ના) દોસ્તી.

પાઠ ૮૩ મો.
દોસ્ત [ના] ભાઈબંધ.

ભોળો (વી) નીખાલસ.
ગોઠવુ (વી) ચેન પડવું.
પરાયુ (વી) પારકું.
સંતાઈ (કૃ) છુપાઈ.
પધારજો [કી] આવજો.
રામરામ [ના] જુહાર.
કુકડી (ના) મરઘી.
પસ્તાવા (કૃ) દલગીર થવા.
વહાલાં (વી) પ્યારાં,

પાઠ ૮૪ મો.

સબંધ (ના) વળગણ.
બરાડવા (ક્રૂ) પોકારવા.
છોડાવ્યું (ક્રૂ) મુકાવ્યું.
ચંડાળ (વી) પાપી, દુષ્ટ.
લુચ્ચા (વી) ઢોંગા.
કાળુકર=મો સંતાડ.
ખડો (ના) મુરઘીનું ઘર.
લાજ (ના) એબ, શરમ.
ખોટ (વી) ખરાબ.
સ્વભાવ (ના) ખશીયત.
સાર (ના) મતલબ.
મતલબ (ના) સ્વારથ.
સાધવા (ક્રૂ) પારપાડવા.
લાંબો (વી) ઉંડો, ઘણો.

પાઠ ૮૫ મો.

ઉદાસ (વી) દલગીર.
સંતાપ (ના) દુઃખ
સ્લેટ (ના) પથર પાટી.
છાનોમાનો (વી) મુગો મુગો ચુપકીથી.
હવેલી (ના) ઉંચી બાંધણીનું ઘર.
પાઈ (ના) એકપાઈ.
ઘટારત (વી) લાયક.
રળીઆમણો (વી) શોભાવંતો.
ઘડો (વી) ટાઢો.
સુંદર (વી) સારાં.
વીણી (ક્રૂ) ચુંટી.

પાઠ ૮૬ મો.

ડોશી (ના) ઘરડીબાયડી.
સાજાતાજા (વી) સારાં; સારી પેઠે
ગમત (ના) રમુજ.
અંધાપો (ના) આંધળાપણું.
લાચાર (વી) નાચાર.
વાળું (ક્રૂ) ધીરજપમાડુ
મીચીને (ક્રૂ) વીચીને.
દસ્કત (ના) અક્ષર.
મજેની (વી) સારી.

પાઠ ૮૭ મો.

ભાગ્યવાન (વી) નસીબવાળો.
હાલ (ના) દશા હવાલ.
પીડા (ના) દુઃખ.
મટયો (ક્રી) દુરથયો.
શાબાશ (અ) ધન્યછે.
કરકરી (વી) ખડબચડી
ખાલી (ના) ઝઝણી.
અંગારો (ના) ચણગારો.
દાઝે (ક્રી) બળે.
ભુલતો (ક્રી) વીસરતો.

પાઠ ૮૮ મો.

કબુલત (ના) હાકહેવીતે.
ઉતર (ના) જવાબ.
વાળ્યો (ક્રી) દાબ્યો.
ધુણાવ્યું (ક્રી) હલાવ્યું.
પાગોઠું (ના) પગના ઘુંટણ આગળનો ભાગ.
ઉઠાડવા (ક્રૂ) ઉભો કરવા.
માથાફોડ (ના) મેહેનત.
ઉચ્ચાર (ના) વેણ શબ્દ.
રેરો (ના) રડરડ.
બાથ (ના) બેહાથનું છાતી સાથનું દબાણ.
ભત્રિજો (ના) ભાઈનો છોકરો.
બેહેરો (વી) કાને સાંભળે નહી તે.
મુગો (વી) મોંડે બોલે નહી તે.

પાઠ ૮૯ મો.

આસનાવાસના (ના) સેવા ચાકરી.
સદગ્રહસ્થ (ના) સારા માણસો.
ફાળ (ના) ફફર;ધાસ્કો.
ઈશારત (ના) નીશાની.
ઢોર (ના) મુરખ.
ચાળ (ના) કારણ.
લોવા (ક્રૂ) લુછવા.
હૃદય (ના) અંતઃકરણ.

પાઠ ૯૦ મો.

દશા (ના) હાલ.
અવતરે (ક્રી) જન્મે.

કીકો (ના) નાનો છોકરો.
ઉજડ (વી) વસ્તી વગર.
નો આવાણરો.
જન્મથી [ના] અવતરે ત્યારથી.
ઉપયોગ (ના) ખપ.

પાઠ ૯૧ મો.

અવસ્થા (ના) હાલ.
ગાયન (ના) રંગતાન
ઝડપ (ના) ઉતાવળ.
સ્વાદ (ના) ચાખવું તે.
વાસ (ના) સુગંધ.
ગુલાબ, મોગરો (ના) ખુશબોદાર ફુલનાં નામ.
અવગુણ [ના] નુકશાન.
નરસી (વી) ખરાબ.
મારગે (ના) રસ્તે.
છુટકો (ના) નીકાસ.

પાઠ ૯૨ મો.

શિખર (ના) ટોચ, ઉપલો ભાગ.
જ્વાળામુખી (વી) બળતા મોઢો.
ચમત્કાર [ના] અચંબો.
પુણ્ય [ના] ધર્મ.
ભક્તિવાન [ના] ભક્તિ કરનાર.
ક્ષેત્ર (ના) ખેતર.
ખોગળેલો [ક્રી] રસ થઈ ગયેલો.
ધડાકો [ના] મોટો અવાજો.
ધગધગતો (વી) બહુ ઉનો.
ચોતરફ (અ) ચારે બાજુએ.
સડસડ (વી) દડદડ.
મોંઘી (વી) ઘણી કીમતી
દોલત (ના) માયા પુંજી;
આચરણ [ના] ચાલ.
સીધો (વી) ટાઢો.
અજ્ઞાન (વી) ભોળા, વગર ભણેલા.
ઈશ્વરી [વી] દેવતાઈ.
ઉગરી [ક્રી] બચી.

પાઠ ૯૩ મો.

ફેરૂ (ના) નીશા.
નિંદા (ના) બદગોઇ.
ઉચરવું (ક્રી) બોલવું.
ભ્રાંતિ (ના) વહેમ.
કીર્તિવંત (વી) આબરૂદાર.
કરંત (ક્રી) કરવું.
રોસ (ના) ગુસ્સો.
શિર (ના) માથું.
જગ (ના) જગત.
ફકીર (ના) નીમાઝ કરનારો.
હાજત (ના) આગરૂ.
વિશ્વાસ (ના) ભરોસો.
સોંપે (ક્રી) ધીરે.
કાજ (ના) કામ.
ભંગી (ના) ભાંગપીનારો માણસ.
અફીણી (ના) અફીણ ખાનારો માણસ.
કન્યા (ના) કુંવારી છોકરી
નવ (અ) નહી.
સોબત (ના) સંગત.
રખે (અ) નહીતો, રખેને
મનુષ્ય (ના) માણસ.
વ્યસની (વી) ટેવ રાખનારો વ્યસનખોર.
પસ્તાય (ક્રી) દલગીર થાય.
દોષ (ના) ઠપકો.
લજવાય (ક્રી) શરમાય.
નાત (ના) જાતજાતના માણસો.
ચેતો (ક્રી) સમજીલેઓ.
નર (ના) મરદ, ભાયડો.
નાર (ના) બઈરી.
છુંનતર (ના) છુંદણાની.
ધિક્કાર [ના] તિરસ્કાર.
વળગશે [ના] ભાગસે.
રેંટ (ના) બળદનાં ચ ડી આવેલાં ભરપુર પાણી.
ખેલ (ના) રમત,

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૩.)

જે કેફી હોય છે તેની દુનીઆમાં આબરૂ ગણાતી નથી; તેથી તેનો ભરોસો કરીને કોઈ તેને કામ સોંપતું નથી; જે માણસ ભાંગ પીએ છે અફીણ ખાય છે, ને કેફ કરે છે, તેને કોઈ છોકરી પરણાવતું નથી. (૧.) તેવા કેફીની સંગત કરતાં બધા માણસો બીએ છે કે અમેને એની સંગત કરીશું તો લોકો આપણી બદગોઈ કરશે; કોઈ બીજો માણસ કાંઈ વસ્તુ ઘરની ચોરી જાય, તો તેનો વેહેમ કેફીને માથે આવે કે એણે લીધી હસે. (૨.) કોઈ સારૂં આબરૂદાર માણસ હોય તો તરત તે કેફીનો ભરોસો કરતું નથી માટે જે કોઈ માણસ કેફ કરવાની ટેવ પાડે છે તે પછી મનમાં ઘણો અફસોસ કરે છે, કેમકે કેફ કરવાની ટેવ પડેલી તે પછી જતી નથી.) (૩.) કેફી માણસ પોતાનો ગુસ્સો બીજા ઉપર કાહાડે, ને પોતાને જે ખરાબ ટેવ પડી હોય તેનો ઠપકો તેમે મુકે છે; જ્યાં એકલો બેઠો હોય ત્યાં શરમાય છે. ને પોતાની નાતના કોઈ માણસો પોતાના જેવા થાય તેવા ઈલાજ જોયા કરે છે. (૪). તે માટે તમે સઘળા માણસો સમજી લેઓ, ને એવા કેફી માણસ સાથે તમે બોલો ચાલો નહી; જે બઈરી કેફીને પરણી હોય છે, તેના જીવવાને ધિક્કાર છે. (૫). કેફી વસ્તુ (ભાંગ, અફીણ, માજમ, તાડી, દારૂ) વગેરેની સંગત તમે કરો નહી, નહી તો તમારે ગળે તે બંધાશે; સાપ, કેફ, ને રેલનાં ચઢેલા પાણી, એ ત્રણ સાથે તમારે રમત કરવી નહી, કેમકે (સાપ કરડે કેફ ગળે બાઝે, ને પાણી બુડાડે). (૬.)

પાઠ ૯૪ મો.

ખાખરી (ના) એક જાત ની કરણી.
ખાણુ (ના) ઠુકથાન.
અવીચાર (ના)વગર વીચાર.
મડછાયો (ના)ઓથો.
નીહાળવું (ક્રી) જોવું.
વખોડવું (ક્રી)વગોવવું.
ભરાવ (ના) સોભા; દેખાવ.
બડાઈ (ના) મોટાઈ.

સગ્રવી (કી) એક સ-
ગાડી.
મુંદલે (વી) ખીલકુલે.
શીકારી (વી) શીકાર ક-
રનારાં
ખેચતાણુ (ના) ખેંચા
ખેંચ.
ધિક્કારતી (કૃ) તિરસ્કાર
કરતી.
સંકટ (ના) દુઃખઆપદા.
વખાણી ખીચડી દાંતે
વળગે=જેની તારીફ
કરીએ તેથી માઠું
થાય (જેનાં વખાણ
કરીએ તે માથે ચઢી
જાય).
ફાયદાવાળી-ગુણવાળી.
અવગણના(ના) તિરસ્કા-
ર, ધિક્કાર.

પાઠ ૯૫ મો.

સાર (ના) મતલબ.
નાન્યતર (ના) નપુંસક.
નર પણ નહીં ને ના-
રી પણ નહી તે.
તીરાહીત (વી) નીજે.
સર્વનામ (ના) નામને
ઠેકાણે વપરાતો શબ્દ
ઓળખાય (ક્રી) જણાય
સંદનસો (ના) સેરાડાના
જેવું બીયાબણું જા-
નવર.
ધજા (ના) નીશાન.
એકવચન (ના) જેમાં એ
કનીજ સંખ્યા માલ-
મ પડે તે શબ્દ.
બહુવચન (ના) જેમાં એ
ક કરતાં વધારે સં-
ખ્યા જણાય તે શબ્દ
વારેઘડીએ (અ) હર વ-
ખત.
અડચણ (ના) હરકત.

પાઠ ૯૬ મો.

પુરૂષ (ના) મરદ, નરની-
જાતી
શખસ (ના) માણસ.
આપ (સ) તમે ને ઠેકા-
ણે વાપરવાનો માન
ભરેલો શબ્દ
આસામી (ના) સખસ
ગુરૂજી (ના) ઉસ્તાદ.
હલકો (વી) ઉતરતો.
વહાલો (વી) હેતેસરી.
સંદેહ (ના) વેહેમ.

પાઠ ૯૭ મો.

તળી (ના) જોડાનું તળી-
આનું જાડુ ચામડું
મીરજાઈ (વી) પીશોરી-
ના જેવું પણ બોદથી-
ચાંચનો.
ખાલ્લુ [ના] જોડાનું ઉ-
પલુ ચામડુ.
પીશોરી (વી) ઉભી ચાં-
ચનો; પારસી સાઈ.
નરી (ના) ઉંચી જાતનું
સાફ ચામડું.
સંપળ (ના) ખાલ્લુ ચાંચ
ને ખડા વગરનો
જોડો
કાલબુત (ના) જોડામાં
ઠોકવાનું મોચીનું
લાકડાનું ઓજાર
સપાટ (ના) ચાંચ તથા
ખડાવગરનો જોડો.
આર (ના) સોય જેવું કા
ણાં કાચવાનું મોચી-
નું હથીઆર.
મુગલાઈ (વી) વાળેલી-
ચાંચનો ઉંચી એ-
ડીનો.
મોચી (ના) જોડા સીવ-
નારો.
ચકતી (ના) ચામડાના
ગોળ કકડા.
દખણી (વી) સરખા
ખાલ્લાનો દખણી લો-
કોને પેહેરવાનો.
ગામડીઆ (વી) એક

સરખા ખાવના;
ગામડાના લોકોને
પહેરવાના.

પાઠ ૯૮ મો.

ઉથલાવવું (ક્રી) ફેરવી
નાખવું.
પાળ (ના) કારણ.
સુખતળી (ના) માઝર
મગનીશીંગ (ના) વિ-
લાયતીશીંગ.
અવળું વી આડું.
સવળું (વી) સીધું.
કોર (ના) બાજુ; પાળ.
ગાળા (નામ) ઢીલી ચા-
મડાની વાધરી.
મેલ (ના) ધુળ કચરો
વગેરે.
ખંખેરી (કૃ) ઝાપટી.
રક્ષણ (ના) બચાવ.
ઠેકર (ના) ઠેસ.

પાઠ ૯૯ મો.

અસોક (ના) સુખ; ચેન.
પીંડ (ના) ગોળો.
બીચ (અ) વચમાં
કુઠામ (ના) નઠારી જગો.
કીચ (ના) કાદવ.
કાયા (ના) શરીર.
ગરથ [ના] પૈસો.
ગાંઠ (અ) પાસે, સોડે.
પીજીએ (ક્રી) પી જઈએ.
કીજીએ [ક્રી] કરીએ.
વડાઇ [ના] મોટાઇ.
વસો (ક્રી) રહો.
કસો (વી) કાંઈપણ.
વસ્યો (ક્રી) રહ્યો.
અસુખ (ના) બેચેનપણુ
ઉલટું (વી) સામુ, બ-
માણું.
સુઝે (ક્રી) જણાય.
સુલટુ [વી] સીધું.
ખચીત (અ) નક્કી.
પઢું (ક્રી) કહુ, ભણું.
વેણ (ના) શબ્દ.
પાધરૂં [વી] સીધું.
છપાય (ક્રી) જણાઈ
આવે.
પ્રભુજી (ના) ઈશ્વર.
ચોઢું (ના) બગતર.
ચેત્યો (ક્રી) ખબરપડી
નીચ (વી) હલકો.
લપટાણી (ક્રી) ખરડાઈ
માયા (ના) પુંજી.
પદવી (ના) જગ્યા, દર-
જ્જો,
નીર્લજ [વી] બે શરમો.
ફોકટ (વી) નકામો.
કુજેત (વી) બે હુરમત.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૪)

કદી ફરી વસ્તુ પીવી નહી, ને વિચારીને કામ કરવું, જેથી લોકમાં આબરૂ વધે. ને હમેશાં સુખમાં રહો; કેફ કરવામાં કાંઈ પણ લજ્જત રહી નથી, એથી કરી સામુ જીવને બેચેનપણું થાય છે. ને પાધરું કામ હોય તે પણ જણાતું નથી. તમારા મનમાં હું બરાબર પાધરોજ શબ્દ કહું છું એવું નક્કી જાણજો: જે માણસ કેફ કરે છે તેની અક્કલ મારીજ જાય છે. જ્યારે પાપનો ગોળો મા થાથી ભરાય છે ત્યારે ફરી માણસ તેની નીશાથી મુકાઈ આવે છે.

તે માટે વીચારીને જે માણુસ કેફ કરવી મુકી દેશે, તેના પર પરમેશ્વર રાજી થશે. (૪)

ફરી માણસ કેફ કરીને, પછી તે બજારની માંહે ચાલ્યો. ત્યાં સારી કે નઠારી જગોએ તે પડી ગયો. તો પણ (કેફની ધુનમાં) તે નઠારાને ખબર પડી નહી. તેને ખબર પડી નહી, તો પણ તેનુ આખુ શરીર કાદવમાં ખરડાઈ ગયું. અને તેથી લુગડાંને છેડે જે પૈસા બાંધેલા હતા. તે તે મુરખ ખોઇ બેઠો. (કોઈ છોડી ગયુ) તેથી દલપતરામ કવી કહે છે કે તે નફટ થઈને આખી પૃથ્વી ઉપર ફર્યો ને કેફ કરીને નકામો બે હુરમત થયો.

પાઠ ૧૦૦ મો.

સાવું (ક્રી) પકડવું
શત્રુતાઈ [ના] દુશ્મનાઈ
મિત્રતાઈ (ના) દોસ્તી.
સદાઈ [અ] રોજ.
સજનાઇ (ના) સલુકાઈ
ભેળવવું (ક્રી) મેળવવું.
વાસના (ના) ખુશબો.
સુખદાઈ (વી) સુખ ઉપજે એવુ.
દવેશ (ના) કીનો.
બાઇ (ના) બેહેન, બાયડી
સાહી (કૃ) પકડી.
તજી (કૃ) છોડી મુકી.
સગાં (વી) એક મા તથા એકજ બાપનાં છોકરાં
સંપીને (કૃ) હળી મળીને
લુચાઈ (ના) દોંગાઈ.
ઠગાઈ (ના) ઠગ બાજી;
છેતરવાનું કામ.
ભલાઈ (ના સાલસાઇ.
ટળે (ક્રી મટે, જાય.
દુખદાઇ (વી) દુઃખ ઉપજે એવો.
મીઠાઈ (ના) મીઠાસ,
તન (ના) શરીર.

(કવિતાની સમજુતી) (૧૫)

અરે બાઇડીઓ ને મરદો તમે બધાની સાથે સગાઈ પકડી ને જેવાં એકજ મા બાપના પેટથી જન્મેલાં, ભાઈ બેહેન રોજ હળી મળીને રહે, કે જેની લડાઇ માણુસમાં જણાઈ એમ લડવાં નહી, એવી માણુસાઇ પકડી દોંગાઈ ખંધાઇ છોડીને અને બોલવામાં આબરની ખુશબો મેળવીને, વેરભાવ કાહાડી નાંખી તમે મનમાં સ્નેહ ભાવ રાખો. એથી તમને સુખ થાય, એવું માન

મેળે ને દુઃખ ઉપજે એવી અદેખાઈ તમારી જતી રહે માટે મોડે સારા સારા શબ્દ બોલો કે તમારા શરીરમાં સુખ થાય (નિરાંતે ઉંઘ આવે.)

પાઠ ૧૦૧ મો.

ખટપટ (ના) કડાકુટ.
ટાઢક (ના) ઠંડક.
પટેલ (ના) ગામનો ઉપરી.
કસબો (ના) તાલુકાનું સૌથી મોટું ગામ.
હરખાતા (કૃ) ખુશીથતા.
મુલ (ના) કીમ્મત.
ભાવ્યાં (ક્રી) સારા લાગ્યાં.
વડો (વી) મોટો.
હળિઆ (ના) કળીયા.
રોપીશ (ક્રી) વાવીશ
દાડમડી (ના) દાડમનું ઝાડ.
ખેડુત (ના) જમીન ખેડનારો.
ડાહ્યો (વી) શાણો.
ઓસડ (ના) દવા.
જોડવાની (કૃ) એકઠા કરવાની.
લોભીયો (વી) લાલચુ.
તરશ (ના) શોષ.
હરખ (ના) ખુશી.
બચ્ચી [ના] બોકી.

પાઠ ૧૦૨ જો.

શોધ [ના] ખોળ.
ખાઈ (ના) ઉંડીખાડી.
ભુસકો (ના) કુદકો.
મટાડી (ક્રી) બોલાવી.
જુગતી (ના) તદબીર.
કરડા (ના) કોરણુ.
વાર (ના) ઢીલ.
ઉગારવા (કૃ) બચાવવા
જોખમ (ના) ધાસ્તી.
આપમતલબી (વી) સવાર્થી.
લેખે (ક્રી) ગણે, માને,

પાઠ ૧૦૩ મો.

ઉજળો [વી] સફેત.
ચળકતો (વી) તેજ કરતો ઝળકતો.
ગાળ્યો (ક્રી) રસ કર્યો.
છાપ (ના) આકાર.
લેખણુ (ના) કલમ.
ચાંપશો (ક્રી) દાબશો.
ગાંધી (ના) કરીઆણું વેચનાર, નેકિત.
હાટે (ના) બજારે.
મલ્સો (ના) કાણાવાળી નાની ઈસ્કોલરી.
કીકી (ના) નાનીછોકરી
ઉચકી (કૃ) ઉપાડી.
તકરાર (ના) રકઝક.
ભાગ (ના) હીસ્સો.

પાઠ ૧૦૪ થો.

ઝુંટવવું (ક્રી) છીનવી લેવું ખુંચી લેવું.
સંતોખવું (ક્રી) તરપત થવું.
હરખાવું (ક્રી) મગનથવું
પૂછપાસ (ના) તપાસ.
ચોખી (વી) સાફ દાનતની.
સાથી (ના) સોબતી.
ઠર્યો (ક્રી) નકી થયો.
ધીરજ (ના) સબુરી.
વાટ (ના) રાકા.
કાયર (વી) હેરાન.
ઉઘાડી (કૃ) ખુલી કરી.
ખરચાય (ક્રી) વપરાય.
દીકરી (ના) છોકરી.
રએ (ક્રી) રડે.

પાઠ ૧૦૫ મો.

વેગળેથી (અ) આઘેથી.
રોઇને (કૃ) રડતાં રડતાં.
હીંડતાં (કૃ) ચાલતાં.
બાપુ (ના) ભાઈ.
થાક (ના) આરામ.
ધણી (ના) માલીક.

પાઠ ૧૦૬ ઠો.

અડપલો (વી) અટકચાળો, અળવીતરો.
ક્રાંકડો (ના) રંગીલોછેલ.
ડારો (ના) ધમકી.
ધીર (ના) હીમ્મત, ધીરજ.
ડબી (ના) ડાબડી.
ચુરા (ના) કકડા.
ઝુંગી (કૃ) ભાઝી.
ચરમા (ના) અક્ષર મોટા દેખાય એવો કાચનો સંચો.
ઝુપ (અ) ધબ.
ખાડાળાં (વી) ચપટાં.
અતીસે (વી) ઘણાં.
અડપલાં (ના) અટકચાળાં, આડાં અવળાં કામ.
છરી (ના) ચપ્પુ;
સાન (ના) સમજણ.
ડાબલી (ના) દાબડી.
આનંદ (ના) ખુશી.
તત્કાળ (અ) તુરત.
જબરૂં (વી) ભારે, ઘણું.
સોરબકોર (ના) અવાજ સાદ.
ચોક (ના) છોથી બાંધેલ જમીન.
અંધો (વી) આંધળો.
હસવું (ના) હાંસી, ગમ્મત.
હાણ (ના) નુકશાન.
લાડકડો (ના) લાડવાયો.
વરમા (વી) કપરાં.
દાટ (ના) જુલમ.

[કવિતાની સમજુતી] [૧૬]

એક અટકચાળો છોકરો, જેનું નામ જીવો હતુ, તે જે ઠેકાણે જઈને બેસે સાં ઘણાં અટકચાળાં (આડાં અવળાં કામ કરતો હતો. [૧] કાગળ કે કલમ કે પછી ચપ્પુ, જે જે ચીજ તે જોતો તે ગમે તેવી સારી હોય તો પણ તેને ઝડપથી ભાઝી પડતો હતો. તેને ના કહીએ પણ તે માને નહી, અને કોઈનું કહેલું કશુ તે કાને ધરે નહી તો પણ તેને એકજ દહાડામાં બધી સમજણ આવી ગઈ [૩] ઘરડો માણસ ચરમાં ને દાબડી (તમાકીરની) મેલીને માળ ઉપર ગયો, એટલે તે અટકચાળે [જીવાએ] તુરત ઘણા હરખભેર તે બંને પોતાના લઈ લીધાં [૪] પછી તે ચરમાં જે ઘણાં ચપટાં હતાં તે જીવાએ નાક ઉપર ભરાવ્યાં, અને પગ વતી ધબ દેતાં કે દાબડી હતી તે બેશી સારૂં લીધી [૫] તે દાબડીનું ઢાંકણું ઘણું મજબુત દાબેલું હતું, તેથી તે ઉઘાડવાને તેણે ઘણું જોર કીધું, એટલે જોર-

થી તે ઉઘડતાં ઘણું ઉછળ્યું, ને ઘણો અવાજ થયો. (૬) તેમાંથી પછી તેના મોં ઉપર બધે તપખીર થઈ રહી, એટલે તે ફાંકડો (સેહેલાણી) પછી ફાંફાં મારવા લાગ્યો, ને હિમ્મત રાખી શક્યો નહી. (૭) પછી ચસ્મા તે છોના ચોકમાં નાંખ્યાં, ને છીંકો ખાવા લાગ્યો ને થાકીને ગભરાયો એટલે થુ થુ કરી, પછી જીવો ત્યાં રડવા લાગ્યો. (૮) તે આંખને ઘણી ચોળવા જાય છે, તો આંખે તે આંધળો થાય છે, એવામાં ડોસાએ છોકરાને જોયો, અને ચસ્માના કડકા થએલા દીઠા. (૯). પછી તે ડોસાએ જીવાને કહ્યું કે ભાઈ હાંસી હસારત થઈને વળી નુકશાન થયું, માટે હે લાડકવાયા જીવા તું એજ ભલાને જાણજે. (૧૦) ચસ્મા તો કપરાં થઇ પડ્યાં. (માંહેના કાચ ભાગી ગયા), ને દાબડીએ જુલમ કર્યો. (માંહેની તપખીર વેરાઈ ગઇ.) પછી જીવાએ કોઈ દહાડો પણ બીજીવાર પોતાની જીંદગાનીમાં એવો ઘાટ બનાવ્યો નહી. (એવું કામ કીધું નહી.) [૧૧].

પાઠ ૧૦૭ મો.

નાનો કાંટો=કલાક કાંટો.
મોટો કાંટો=મીનીટ કાંટો.
લાંબો કાંટો.
ચિત્ર (ના) છબી. તસ્વીર.
કુંડાળું [ના] ચકરડું.
અંતરે (ના) છેટે.
આંકડા (ના) નંબરો, ચકો.
મિનીટ (ના) ૨ાા પળ.

પાઠ ૧૦૮ મો.

મધરાત (ના) વચલી રાત (રાતના ૧૨ વાગ્યાનો વખત.
એકીવારે=સામટા.
સવાલ (ના) પ્રશ્ન.
નક્કી (અ) ખચીત.
ઝટ (અ) જલદી.

પાઠ ૧૦૯ મો.

રૂતુ (ના) મોસમ.
વરણન (ના) બ્યાન; વીસ્તાર.
શીતળ (ના) ઠંડો.
પાનખર (ના) ઝાડનાં પાંતરાં ખરી જાય તે મોસમ.
તંબોળ (ના) પાન.
શાલ (ના) ઉનનું કીમતી લુગડું.
શરોવર (ના) મોટું તળાવ.
વનસ્પતી (ના) લીલોતરી ઝાડ, પાંતરાં વગેરે
વણતોલ=તોલ નહીથાય તે ઘણોજ.
મલાર [ના] રાગનું નામ [ચોમાસામાં ગાવાનો રાગ.]
ખેતીકાર (ના) ખેતીવાળા

ચાખડી (ના) પાવડી.
શિઆળો (ના) ટાઢની મોસમ.
કઠોળ (ના) અડદ, ચણા વટાણા, વાલ વગેરે ધાન્ય.
ડગલી (ના) એવડી અંગરખી.
ઘટે (ક્રી) ઓછો થાય.
ઉનાળો (ના) તાપની મોસમ.
જળ (ના) પાણી.
પાન (ના) પાંતરાં.
કેસુડાં (ના) પીળા રંગક હાડવાનાં ફુલ.
રૂડાં (વી) સારાં.
ગુણવાન [વી] ફાયદાવાળા.
હોજ (ના) પાણીનો બાંધેલો કુંડ.
ફુવારા (ના) પાણીની સેરો પોતાની મેળે ફુટે તેવો હોજ.
બાગ [ના] મોટી વાડી.
ચંદન (ના) સુખડને પાણી સાથે ઘસીને કરેલો લોંદો.
કોયલ (ના) મધુર રાગનુ કાળુ પક્ષી.
ચોમાસુ (ના) વરસાદની મોસમ
ખાસુ (વી) મઝાનું.
ડુબાડુબ (વી) બુડાબુડ.
ઉચારે (ક્રી) બોલે.
ચંપા ચંબેલી, જુઇ ગુલાબ } ફુલનાં નામ.
ફુલાય (ક્રી) ખીલી આવે.
સુખમાટ (ના) સુખને સારૂં.
હીંચોળા (નાં) હીચકા.
ખાટ (ના) ખાટલો.

[કવીતાની સમજુતી.] [૧૭]

ટાઢની રૂતુ (કારતક, માગસર પોસ) માં ઠંડો પવન આવે છે, ને પાનખર રૂતુ (ફાગણ, ચૈત્રમાં) ઘઉં પાકેછે, શીઆળે ગોળથાયછે, ને કપાસ કઠોળ પણ પાકે છે, ને લોકો શરીરે તેલ ચોપડે છે ને પાન આવે છે, (૧). વળી શીઆળામાં લોકો દીલમાં ઉન બનાતના ડગલા પેહેરે છે ને શાલ ઓઢે છે, ને ગરીબ લોકોના પગ ને હાથ ફાટી જાય છે (તેઓને ડગલા શાલ મળતાં નથી) શીયાળામાં દહાડો ટુંકો ને રાત મોટી હોય છે, ને શરીરમાં ખોરાકીથી જોર આવે છે. (૨) તાપની રૂતુમા ભોંયમાં પાણી ઘણું ઉંડાં જતાં રહે છે, ને નદી તળાવનાં પાણી સુકાઇ જાય છે; બધી લીલોતરીનાં ઝાડને નવાં પાંદડાં આવેછે. ને કામમાં આવે એવાં સારાં પીળા રંગનાં કેસુડાંનાં ફુલ થાયછે.(૩) ઉનાળામાં પાણીનાં કુંડ, ફુંવારા, બાગ બગીચા સારા લાગે છે. અને સુખડનું ચંદન તથા વીંઝણો પણ વાહાલો લાગે છે (તેથી ઠંડક વળે

છે.) કોયલ પક્ષી સારા. મધુરમધુર શબ્દ બોલે છે. અને ગરમી એટલી પડે છે કે તેનું તોલ થતું નથી. (એટલે તે કહી શકાતી નથી.) (૪) વરસાદની રૂતુ બહુ મજાની લાગે છે, તે વારે બધે ઠેકાણે પાણી ભરપુર થઈ રહ્યું હોય છે લોકો મલાર રાગ ગાય છે (કે તેથી વરસાદ આવે) ચંપા, ચંબેલી ને જુઈ, તેમજ ગુલાબનાં ફુલ સારાં ખીલે છે, ચોમાસામાં વરસાદને સારૂં છત્રીઓ હોય છે, ને સુવાને બેસવાને હીચકો ને ખાટલો તથા ચાલવાને પાવડીઓ રાખેલી હોય છે. (૬)

પાઠ ૧૧૦ મો.

ચાતરી (ના) ચંદોલ પક્ષી.
લણવું (ત્રી) કાપણી કરવી.
નિંચીંત (વી) બે ફીકર.
કોકટ (વી) નકામું.
ચિંતા (ના) ફિકર.
આડોશીપાડોશી (ના) પાસેના ઘરનાં રહેનાર.
ટાંપીને (કૃ) તાકીને.
સાલ (ના) જીવ.
ભાઈભાંડું (ના) ભાઈ તથા ભાઈ બેહેનનાંછોકરાં છૈયાં.
લણણી (ના) કાપણી.
બીનાં (કી) બીધાં.
સમાચાર (ના) ખબર.

પાઠ ૧૧૧ મો.

ધારણ (ના) ખુલાસો.
પંડે (વી) જાતે, પોતે.
આપ મુવા વિના સ્વર્ગે ન જવાય=પોતાનું કામ પોતાથી જેવું સારૂ થાય તેવું બીજાથી નહી થાય.
મેઘ સમાન જળ નહીં=બીજું ગમે એટલું પાણી આવીને પડે, પણ વરસાદના પાણીની બરાબર નહી થાય.
આપ સમાન બળ નહી—આપણું કામ કરવામાં આપણું જોર જેટલું કરે છે તેટલું બીજાથી થતું નથી.
મેઘ (ના) વરસાદ.
સમાન (વી) બરાબર.
બળ (ના) જોર.
નજર (ના) નીધા.

પાઠ ૧૧૨ મો.

ગુરૂ (વી)દીર્ઘ સ્વરવાળો.
થડકવું (ક્રિ) ભારથી બોલવું..
લઘુ (વી) હ્રસ્વસ્વરવાળો.
અનુસ્વાર (ના) બિંદુ.
હ્રસ્વ (વી) ટુંકો.
ગણ (ના) ત્રણ અક્ષરની ટોળી.
દીર્ઘ (વી) લાંબો.
માત્રા (ના) ઉભી રેફ.
ભેદ (ના) પ્રકાર.
જોડાક્ષર (ના) જોડેલા અક્ષરો.
પત્ર (ના) કાગળ.
ઠરાવેલા (કૃ) નક્કી કરેલા.
વિગત (ના) તપશીલ.

પાઠ ૧૧૩ મો.

પ્રકાર (ના) જાત, રીત.
માત્રામેળ (ના) માત્રા ઉપરથી પચલા.
અક્ષરમેળ (વી) અક્ષર ઉપરથી પચલા.

પદ [ના] ગમે તેટલી મા ત્રાનું એક ચરણ લીટી.
ચોપાઈ (ના) જેમાં ચાર પદ આવેલાં તે.
પિંગળ (ના) કવિતા બનાવતાં શીખવાની ચોપડી.
ચરણ (ના) પદ.

પાઠ ૧૧૪ મો.

વિસ્તાર [ના] એહેવાલ.
લક્ષણ (ના) બ્યાન.
લંબાણ [ના] લાંબો વિસ્તાર.
વિસામો (ના) આરામ
આરંભતાં(ક) શરૂ કરતાં
ત્રણમેળ (વી) વરણથી ચયલા.
વિશેશ (વી) વધારે.

પાઠ ૧૧૫ મો.

વિશ્રામ (ના) વીસામો.
અનુપ્રાસ (ના) મળતા ક્રિયરના અક્ષરો.
કવિત [ના] મનહર છંદ
શબ્દો [ના] બોલ.
ત્રિભંગી (વી) ત્રણ પદ થી તુટે ને ચોથે પદે બંધ બેસે એવો.

પાઠ ૧૧૬ મો.

ઘાટ (ના) આકાર.
કૌવત (ના) જોર.
સરજી (ક્રી) પેદા કરી.
મુળથી (અ) પેહેલાંથી.
જીડવાં (ના) દીડવાં
ઉખડે (ક્રી) મુળ સાથે. ખેંચી કહાડે.
પીલીને (કૃ) દાબીને,
આદમી (ના) માણસ.
રૂપ (ના) ઘાટ, આકાર.
બદલે (ક્રી) ફરવે.

પાઠ ૧૧૭ મો.

સંપ [ના] એક મત,એકો
મંત્રી (ના)પધાન.
નૃપ (ના) રાજા.
ચખ [ના] આખ.
નીજ (વી) પોતાના.
મહી (ના) પ્રથ્વી.
ભ્રાત (ના) ભાઇ.
આદિક (અ) એ શીવાય
પ્રધાન (ના) વજીર
સંવત (ના) વિક્રમનો સન.
તેરત્રેપન (વી) ૧૩૫૩
વિક્રમ (ના) રાજાનું નામ છે.
દિલ્હી (ના) હીંદુસ્થાનમાં જમુનાનાં નદી ઉપર શહેર છે.

અલ્લાઉદીન (ના) ગીલચીવંશનોબીજો પાદશાહ
તખ્ત[ના] રાજ્યગાદી,
મલેક [ના] મલેક કાફુર ગીલચી વંશનોત્રીજો પાદશાહ
જબ (અ) જેવારે, તેવારે
અમલ (ના) રાજ હકુમત.
રૂચી (ના) ભાવ ઈચ્છા.
વિખ (ના) ઝેર.
શાહ (ના) બાદશાહ.
શાહજાદો (ના) બાદશાહનો છોકરો.
એક માસ દીન પાંચ [વી] પાંત્રીસ દીવસ,
સંપજે [ક્રી] ઉપજે.
સેવ્યો (ક્રી) રાખ્યો,
વણ (અ) વગર.
કુંવર (ના) રાજાનો છોકરો.
હણ્યો [ક્રી] માર્યો.
પીતુમાતે (ના) માબાપે
શુભ (વી) સારૂ.
સેવતે [ક્રી] રાખતા.
રંક (ના) ગરીબ માણસ
પીડાય (ક્રી) દુખીયાય,
મત (ના) પૈસો; દ્રવ્ય,
બારનુ (ક્રી) વીસારવું.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૮.)

જ્યારે વિક્રમાજીત સંવત ૧૩૫૩ નું વર્ષ હતું ત્યારે દીલ્હીના રાજ્યની ગાદી ઉપર અલાઉદીન બાદશાહ બેઠો: એટલે તેના વજીર મલેક કાફુરને રાજ્ય કરવાની મરજી થઈ, તેથી તેણે અલાઉદીન બાદશાહને ઝેર ખવાડીને મારી નાંખ્યો ને તેના છોકરાની આંખો ફોડી નાંખી; પણ પછી તે મલેક કાફુર ફક્ત પાંત્રીસ દહાડા રાજ્ય કરીને ખરાબ રીતે મુઓ, માટે ખચિત્ત વીચારીને જુવોકે સંપ મુકીને કામ કરે તો કદી સુખ થાય નહીં.

દીલ્હી શેહેર વગેરે બીજા દેશોમાં આજ સુધીમાં જે જે રાજાઓ થયા, તેઓમાં જેમણે સંપ રાખ્યો નહી તેઓ બધા વગર મોતે (કમોતે) મુઆ; તેમાં કોઈ રાજાને પોતાના છોકરાએ માર્યો અને કોઈને પોતાના ભાઈએ માર્યો તેમ કોઈ રાજાને પોતાના વજીરે માર્યો; અને કોઈને પોતાના માબાપે માર્યો: એ પ્રમાણે સારી રીતે સંપ રાખતા નથી તે રાજા અને રંક એટલે (પૈસાદારને ગરીબ) બંનો જણ દુઃખી થાય છે: પૈસા થકી સુખી થાય છે. એવું કોઈ વીચારતું નથી, પણ સંપ રાખેથીજ સુખ થાય છે. (૨).

પાઠ ૧૧૮ મો.

તેજાનો (ના) જાયફળ, જાવંત્રી તજ વગેરે મસાલો.
ખુશબોદાર (વી) સુગંધદાર.
જાવંત્રી (ના) જાયફળ ઉપરની છાલ.
ટાપુ (ના) બેટ.
ખાસાં (વી) મઝાનાં.
ઝુમખાં (ના) લુમખાં.
શોભિતુ (વી) શોભાયમાન; સારૂ.
મીંજ (ના) ફળ; ગર.
જામફળ (ના) જમરૂખ.
દેખાવડું (વી) શોભાવતું.
ચુંટી (ક્રી) તોડી.

પાઠ ૧૧૯ મો.

બાદીઆન (ના) એક જાતનો તેજાનો.
ભભકાદાર (વી) શોભીતો ખીલતો.
તજ (ના) લવીંગના ઝાડની છાલ.
ગળપણુ (ના) મીઠાશ.
નીપજે (ક્રી) પાકે.
કુંપળ [ના] ફણગો.
સુરમ (ના) વાસ.
તમાલપત્ર (ના) તજનાં પાતરાં.
જાંબુડો (વી) જાંબુન જેવો, (ભુરો આસમાની.)

પાઠ ૧૨૦ મો.

લોંકડી (ના) કોલ્હા જેવું જાનવર.
છટકી જવું (ક્રી) નાસી જવું; હાથમાં નહી આવવું.

શિકારી (ના) પારધી; શિકાર કરનારો.
અણીદાર (વી) અણીવાળું.
ગોડે (અ) પેઠે.
છાંટ (ના) રંગની ભાત.
બોલ (ના) બખોલ. ખો.
ખો (ના) ખાઈ.
સંધ્યાકાળ (ના) સમીસાંજ, (દીવાબતીનો વખત.)
કોળ (ના) મોટો ઉંદર.
કુકડા (ના) મરઘા.
ખબરદાર (વી) હોંશીઆર.
પક્કાઈ (ના) ખંધાઈ. ખબરદારી.
ખંધુ (વી) લુચ્ચુ.

પાઠ ૧૨૧ મો.

ડુંગર (ના) મોટો ઉંચો ટેકરો.
કઢણ (ના) હાળ.
સેંકડો (વી) સો.
પકી (વી) પાકી, હોંશિઆર.
કાળા માથાનું બોલી શકે એવું ફલવાળુ માનવી [ના] માણસ.

પાઠ ૧૨૨ મો.

માહાસાગર(ના) મોટોસમુદ્ર, [પૃથ્વી ઉપર એવા પાંચ છે.]
કાંઠો (ના) કીનારો.
હીંદી[ના]હીંદી મહાસાગર, (હીંદુસ્તાનની દક્ષિણનો.)
આટલાંટીક (ના)એશીયા ખંડની પશ્ચિમ તરફનો મહાસાગર.
પાસિફિક(ના) સ્થીર પાણીનો મહાસાગર.
રોકવું (ક્રૂ) ઘેરવું, ફરી વળવું.
સાગર (ના) સમુદ્ર.
બેર (ના) બાજુ.
વીંટી (ક્રૂ) લપેટી; ઘેરી
પીવા જોગ=પીવાલાયક.
પથરાએલું (ક્ર) ફરી વળેલું.

પાઠ ૧૨૩ મો.

ચમત્કાર (ના) અચંબો અજબ ખેલ.
ખોખું (ના) જીવવગરનું ખોળીયું.
વમળ (ના) પાણીના ભમરા,
વંટોળીઓ (ના) પવનનું જોરથી વાવું.
કંઠાળ (ના) દરીઆ કાંઠેનો દેશ.
શંખલા(ના) છીપોમાંથી થતા જીવડા.
ભરતી (ના) જુવાળ; પાણીનું આવવું,
ઓટ (ના) પાણીનું ઉતરવું.
પરવાળુ (ના) ઝીણા લાલ પથરા જેવી ચીજ દરીયામાંથાયછે
વાદળી (ના) કાણા કાણ વાળી પાણી ચુસે એવી પોચી ચીજ.

પાઠ ૧૨૪ મો.

ડેરા (ના) તંબુ.
બારૂ (ના) બંદર,
વેહેવારી (ના) આબરૂદાર શાખવાળો.
દીવાનખાનું (ના) આગલા માળનો બેઠકનો ઓરડો.
પેદાશ [ના] આવક; નીપજ.
જીવેછે (ક્રી) ગુજારો કરે છે.
ખુંટી [ના] ખીલી.
હુશિઆર [વી] ચાલાક

વાળા, કાબેલ.

પાઠ ૧૨૫ મો.

કળા (ના) હુન્નર, યુક્તી.
યંત્ર (ના) સંચો,
પ્રત (ના) નકલ.
મુદ્રાછાપ (ના) બીબા-
છાપ.
શીળાછાપ(ના) પથરા ઉ-
પર અક્ષર પાડી છા-
પવું તે.
પુસ્તકો (ના) ચોપડીઓ.
સુમારે (અ) આશરે.
છાયલ, છીંદડી (ના) બા-
યડીઓને પેહેરવાનાં
સુતરાઉ લુગડાં.
છીપા (ના) લુગડાં થેક-
નારા લોકો.
શાઈ (ના) રૂશનાઈ.
બેડોળ (વી) ખરાબ બે
આકારના, ઘાટ વ-
ગરના.
સુધારો(ના) સારો ફેરફાર
ખામી મટાડવી.
છાપખાનું (ના) પુસ્તક
વગેરે છાપવાનું ઠે-
કાણું.
નકલ (ના) ઉતારો પ્રત.
હીકમત (ના) તદબીર.

પાઠ ૧૨૬ મો.

કૃત્ય (ના) કામ.
શ્રેષ્ટ (વી) મોટો.
નીરજીવ (વી) જીવ વ-
ગરના.
વર્ગ (ના) જાતી પંક્તી.
વનસ્પતિ (ના) લીલો-
તરી.
કરમાય (ક્રી) ચમળાય.
વેદના (ના) પીડા દુઃખ.
પદાર્થ (ના) ચીજ, વસ્તુ.
મુદ્દત (વી) બીલકુલ,
ખરેખાતના (વી) સાચે
સાચા.

પાઠ ૧૨૭ મો.

ટંટો (ના) ઝઘડો.
પતાવનાર (ના) સમાધા-
ન કરનાર.
ઝઘડો (ના) ટંટો.
પરીક્ષા (ના) તપાસ.
પંચ (ના) પાંચ માણસ-
ની ટોળી.
ઈનામ (ના) ચોપડી વ-
ગેરેનો સરપાવ.
ઠરાવ (ના) નીશ્ચય.
નારાજી (વી) નાખુશી.
હલકી (વી) ડાહી.
ફર્યાદ (ના) રાવ.
ગુનો [ના] વાંક,
મસ્તી (ના) તોફાન.

સાંખી (ક) ખમી.
ખબરદારી (ના) હોશિ-
આરી.
ભલમનસાઈ (ના) દાના-
ઈ: સાલસાઈ.

પાઠ ૧૨૮ મો.

ઉપરાણું (ના) તરફદારી.
વહાલાં (વી હેતેસરી.
લાજતી (ક) શરમાતી.
બેનપણી (ના) સહિએર.
વારી (ક્રી) અટકાવી.
ઝંખવાણુ [વી] ઝાંખા
લીલાં.
ધન [અ] શાબાશ.
અસર (ના) લાગણી,
ભુંડી [વી] ખરાબ.
ઝાઝી (વી) ઘણી.

પાઠ ૧૨૯ મો.

ભેજ [ના] ભીનાશ;
સરદી.
સંધિવા (ના) હાથ પગ
રહી જાય એવો વા.
સલેખમ (ના) સરકસ.
મગજ ભારે થાયતે.
વીનવું (ક્રી) વારીવારી-
ને સમજાવવું.
ભોંયતળીઉં (ના) પેહેલા
માળ નીચેની જમીન
રસોડું (ના) રાંધવાની જગ્યા

ખબરઅંતર (ના) સ-
માચાર.
સેહેવું (ક્રિ) સહવું; માફ-
ક આવવું,
અવસ્થા (ના) હાલત.
વાંકા (વી) નબળા.
અહમીક [ના] અહના
જોગનું દુ:ખ.
નડે છે (ક્રી)હેરાન કરેછે
કીચડ (ના) કાદવ;
નસીબ (ના) ભાગ્ય,
મટયો (ક્રી) દૂર થયો.
પાઠ ૧૩૦ મો.
નામીચો (વી) જાણીતો
પ્રખ્યાત.
રણ (ના) રેતીનું મેદાન.
સરેરાસ (વી) સરાસરી
લેખાય [ક્રી] ગણાય.
જૈનધર્મ-શ્રાવક લોકો-
ના ધર્મના.
રળીઆમણું [વી] શોભા
યમાન.
ખૂખાત (ના) પાણીવાળી
મોટી ખાડી,
તંબાસ (ના) તાણુ એટ
રેતાળ (વી) રેતવાળી
જાર (ના) જુવાર.
ડાંગર (ના) ભાત.
પંકાય (ક્રી) સરસ કેહે-
વાય.
સરસ (વી) સારાં.
પાઠ ૧૩૧ મો.
શોભાયમાન (વી) સારં
શોભાવંતુ
ધામ (ના) મુકામ.
ઈલાકો (ના) જેમાં ઘ-
ણાં સંસ્થાનો આ-
વેલા તે,
છાવણી (ના) પડાવ.
જીલ્લો (ના) જેમાં ઘ-
ણા એક તાલુકા આ
વેલા તે.
સંસ્થાન (ના) રાજાના
વસાવેલા ખંડિઆ
મૂલક.
રેસીડેંટ (ના) સરકાર
તરફથી છાવણી નાં-
ખી રેહેનારો.
ગાદી (ના) તખ્ત.
સરકાર (ના) હાકેમ.
સંઘ (ના) ટોળાં.
સાહુકાર (ના) પઈસાવા
ળા આબરૂદાર ગ-
હસ્થ.
ફુંડ (ના)છોથી બાંધી
લીધેલો ગોળ ફરો.
અધીકારી (ના) ઓધેદા-
ર; હાકમીવાળો.
મુદત (ના) ઠેરવેલો વ
ખત.
પેટુ (ના) તાબે હવાલે.
પાઠ ૧૩૨ મો.
વાઝોડું (ના) પવનનું
તોફાન
સુઝી (ક્રી) માલમ પડી.
વારો (ના) વખત.
તાપણી (ના) બળતું.
ગડો (ના) ઠરેલા રસનો
ગાંગડો.
જુગતી [ના] તદબીર,
કારખાનું (ના) વખાર.
શોડા [ના] એક જાત-
નો ખાર.
નીરમળ (ના) ચોખો.
લોંદો [ના] લચકો.
ઘેર (ના) ઘેરાવો; ફેર.
પાઠ ૧૩૩ મો.
બીલોરી (ના) હાંડીની
જાતનો કાચ.
ખપોટી (ના) એક જા-
તની રેતી.
પારદર્શક [વી] જેમાંથી
આરપાર જોવાય તે.
ફંદીલ [ના] કાચનું
પ્યાલુ.
હાંડી (ના) દીવો સળ-
ગાવવાનો કાચને.

ખાસા (ના) જાત; પ-
વાસાં.
બારંક (વી) ભાગી જાય
એવો.
કણી (ના) રજ; રજકણ.
પ્રકાર (ના) જાત
મેળવણી (ના) ભેગ.
પોટાશ (ના) એક જા-
તનો ખાર.
બાટલીઓ (ના) સી-
સીઓ.
આરપાર (અ) આગલા
પડથીપાછલાપડસુધી
પૈસાદાર (વી) તાલેવંત.

પાઠ ૧૩૪ મો.

કુસ [ના] સાબુ બનાવ
વાનો ખાર.
કાંકણ (ના) ધોળા ટપકા
વાળી કાળી ચપટી
ધારવાળી બંગડી.
પ્રખ્યાત (વી) નામીચો.
ખેતરવા (ના) ખેતરપુર
જગા.
વોહોરા (ના) વોરા લોક
બ્રાહ્મણવાડો (ના) બ્રાહ્મ-
ણ લોકોનો જથો.
પુષ્કળ (વી) ઘણો.
કાપડાં (ના) ચોળી; કાં-
ચળી.
ખાંપો (ના) આરસી;
આરશીના કાચના
ઝીણા ઝીણા કકડા.
મકાન (ના) ઘર; મુકામ.
મુલ (ના) કીમ્મત

પાઠ ૧૩૫ મો.

પડછાયો (ના) ઓળો.
સંતોષ (ના) આનંદ.
તીરે (ના) કાંઠે,
ભોગવવું (વી) વાપરવું.
ઈચ્છે (ક્રી) ચાહે.
અનીતી (ના) ગેરરીતી.
બીન વીવેક.
લોભે લક્ષણ જાય=લો-
ભથી આબરૂ જ-
તી રહે.
મુળગાં (વી) સમુળાં
બીલકુલ.
ઉદ્યોગ (ના) મહેનત.
સ્થીતી (ના) હાલત.
તકાવવું (વી) ધારી રહેવું
તાકી રહેવું.
ઠાલાં (વી) ખાલી.
બાળવો (ક્રી) કુહાવવો.
લોભનો થોભ નહીં=લો-
ભનો કાંઈ છેડો નથી

પાઠ ૧૩૬ મો.

કાર (ના) વેહેવાર.
પ્રૌઢી (વી) મોટી; ઘણી.
હળવો (વી) હલકો.
પોશાવું (ક્રી) પંકાવું.
સમુળું (વી) બધું.
ક્ષોભ (ના) દીલગીરી.
મોહ (ના) મોહીણી.
ન્યુન (ના) ખોટ; બકાત.
વપુવાન (વી) શરીરવાળો
માનમરજાદ (ના) આ-
બરૂ.
ભાર (ના) વકર.
વેહેવાર (ના) આપ લેનો
સંબંધ.
નવ (અ) નહી.
પુણ્ય (ના) ધર્મદાનનું
આસીષ.
લક્ષણ (ના) ગુણ.
શુળ (ના) પેટ સુથાય
એવો રોગ.
બે લોક=આ લોક ને
દેવલોક.
દોષ (ના) અપરાધ.
સંતોષી (વી) આનંદી,
પુરણ (વી) પુરૂં; બધું.
મહીપતી (ના) રાજા.
ધાન (ના) અનાજ.
અર્થ (ના) મતલબ.
ગાંડો (વી) ઘેલો.
ગર્વ (ના) મગરૂરી.

કવિતાની સમજુતી. (૧૯).

લોભ કરવાથી ચાલતો વેહેવાર બંધ થઈ જાયછે, અને લોભથી ઈજત આબરૂ ઓછી થાયછે; લોભે સારી રીત રેહેતી નથી. ૧ લોભ કરવાથી બાર વકર રેહેતો નથી, ને લોભથી આપ લેનો સંબંધ ચાલતો નથી: લોભથી સઘળા ગુણ ઓછા થાયછે, ને લોભથી ભારેનો હલકો થાયછે. (૨) લોભથી વીદ્યા પંકાતી નથી ને લોભથી પુન્ય કરેલું બધું જતું રહેછે, લોભે કરીને સઘળા ગુણ શુળ જેવા જાણવા; અને લોભ એ સઘળા પાપનું મુળ જાણવું (એટલે અતી લોભે સર્વ જતું રહેછે.) (૩) આ લોક ને દેવ લોકે એટલે (મ્રત્યુ લોક) ને (સ્વર્ગ)લોક એ બેમાં બુડાડે એવો લોભછે, પણ તેમાં મોહીણી મુકેલી છે એ મોટી દીલગીરીની વાતછે; લોભ કરવા વિશે ઘણા અપરાધ કહેલાછે, પણ સુખી થવાનો માર્ગ તો આનંદમાં રહેવું તે છે. (૪) જે આનંદી છે તેને બહુ માન આવકાર હોયછે, ને આનંદી માણસ શરીરે સારો દેખાયછે; આનંદી માણસને શી બાબતની ખોટ હોયછે? (કશી વાતની ખોટ હોતી નથી), તેમ આનંદી માણસને પુરૂં પુન્ય હોય છે એટલે તે પુન્યાત્મા કહેવાય છે. (૫) આનંદી માણસને રાજાના જેવાં માન આલીંગન થાય છે, ને આનંદીને ખાવાને પુષ્કળ ધન ધાન્ય હોયછે; આનંદીનો ઉપર કહેયો તેજ અર્થછે. પછી ગાંડા થઇને નાણું સોધવા જાય નહી. (૬).

પાઠ ૧૩૭ મો.

દારકાં (ના) કાઠીયાવાડની પશ્ચીમે જાત્રાનું મોટું ધામ છે.

શંખ, ચક્ર, ગદા, પદમ — ચારભુજના નામ છે; વીષ્ણુનાં ચાર આયુધ છે.

સ્થાપના (ના) મંડપ.

ઘાટ (ના) ઓવારો.

માથાદીઠ (વી) માણસદીઠ, અકેકા આદમીયે.

તપાવીને (ક્રુ) ગરમ કરીને; ઉનું કરીને.

ડામ (ના) ધગધગતો લોઢાનો ઉનો ચપકો.

વેરાગી (ના) સાધુ; બાવા.

મજલ (ના) દસ પંદર ગાઉનો ટપ્પો.

જાત્રાળુ (વી) જાત્રાએ જનારા.

બોડાણો (ના) એક રજપુત ભક્ત થઈ ગયો.

પાઠ ૧૩૮ મો.

ગુણકારી (વી) ફાયદાકારક; ફાયદાવાળી.

ખજુર (ના) ખજુરીનાં ફળ.

સાથવો (ના) શીરા જેવો લચકો.

પેશી (ના) પીશી.
મુસાફર (ના) જુદા જુદા દેશમાં ફરનારો; પ્રવાસી.
ઘટા (ના) ફેલાવો; પંથરાઇ જવું.
ટાઢક [ના] ઠંડક.
કળીઓ (ના) કળીઓ.
નકામો (વી) વગર ખપનો.

પાઠ ૧૩૯ મો.

ઉતારો (ના) સાવરણી
નીરો (ના) કેફ વગરની મીઠી તાડી.
બેવકુફ (વી) મુરખ.
તાડી (ના) ખજુરીમાંથી કાઢેલો રસ.
મેડો (ના) માળ.
પીઠીઆ (ના) બારોટીઆ.
ગાઢવા (ના) લાંબા મોતા કાપડના ટોચકા.
છેદ (ના) કાણું; તેહ.
ઘેલાઈ (ના) ગાંડાઈ; નાદાની.

પાઠ ૧૪૦ મો.

રાજધાની (ના) રાજગાદીનું શેહેર.
રાજનગર (ના) રાજધાની.
મસીદ (ના) હોરા મુસલમાન વગરેને નીમાજ ભણવાનું ઠેકાણું મકાન.
પુસ્તકશાળા (ના) પુસ્તકો રાખવાનું ઠેકાણું.
પ્રખ્યાત (વી) પંકાયલું.
વચ્ચોવચ (અ) મધ્ય ભાગે.
ભદ્ર (ના) જેમાં ભાદ્રકાળી માતા છે તે મકાન.
પ્રાચીન (વી) જુનું.
કેદી (ના) ગુનેગાર લોકો, અપરાધીઓ.
તુરંગ (ના) કેદખાનું.
સુમાર (ના) આશરે.
સુતર (વી) મેહેલ સુગમ.

પાઠ ૧૪૧ મો.

ઘાટીલાં (વી) ઘાટવાળાં
વીશાળ (વી) લાંબુ પોહોળુ.
તરેહતરેહવાર (વી) જુદી જુદી જાતનો.
દેશાવર (ના) પરદેશ.
કીનખાબ (ના) રેશમનું કસબના બુટાદાર લુગડું.
મસરૂ (ના) એક જાતનું રેશમી કાપડ.
વખણાયે (ક્રિ) પંકાય.
તોપખાનું [ના] તોપો રાખવાનું ઠેકાણું.
કારંજા (ના) પાણીના ફુવારા.
ઈમારતો (ના) ઊંચી બાંધણીનાં ઘરો.
ખંડેર (ના) જુનાં મકાનો પડી ગયેલાં તેની ખુલ્લી જમીન.
મ્યુનશીપાલ (ના) સેહેર સુધારાનું.
સુધરાઈ (ના) સુધારો.
સડક (ના) કાચોબાંધેલો રસ્તો.
કાંપ (ના) છાવણી.
ગોરા (વી) ટોપીવાળા.

પાઠ ૧૪૨ મો.

સુખવાળા—મોટવાળા.
સામગ્રી (ના) સામાન.
કારમી (વી) અજબ, ભારી.
સ્વર્ગ (ના) કૈલાસ.
સ્કુલ (ના) નીશાળ.
નર્ક (ના) જાહાનમ.
દિસે (ક્રિ) જણાય.
ભયંકર (વિ) બીયામણું.
કાળાં (વી) નઠારાં.

કૃત્ય (ના) કામ.
જશ (ના) આબરૂ.
ઉજળા (વી) પંકાયલા સફેત.
જન (નો) માણસ.
સમાન (વી) જેવું; બરાબર.
રત્ન (ના) કીમતી જવાહીર.
અમુલ (વી) જેની કીમત થઈ શકે નહી.
મનરંજન (વો) મનને ખુશ થાય એવું.
કારંજ (ના) ફુવારો.
ચડતે પહોરે=દાહાડો ચડતાં, સુરજ ઉગે તે.
દરવાનું (ફૂ) ખુશી થવાનું.

(કવિતાની સમજુતી. (૨૦)

ભદ્ર એટલે કલ્યાણ એ સૌથી સારૂં નામ એવો અર્થ થાય છે તે તો બધી દુનીઆના લોકો જાણે છે. પણ કોણ જાણે ક્યા કારણે કાળાશથી ભદ્ર નજરે બીયામણું દેખાય છે. (૧). તો કેહે તેમાં કાળાં મોંઢાવાળા (કેદી લોક) રહે છે, તેઓ નઠારાં કામના કરનારા છે; તે કરતાં દુનિયામાં જેની આબરૂ ઘણી છે તે જો, અને તેવા માણસોથી ભરેલી જશ વાળી તું પુસ્તકશાળા જો. (૩). કાચા કાચના જેવા (એટલે ભણતા વીદ્યાર્થી.) કે જે ભણેથી તેની ઘણી કીમ્મત આવે છે, અને પછી તેઓનું સારૂં મૂલ આવે છે એટલે (સારા પગાર થઈ જાય છે) એવા ભણનારને વાસ્તે આ નીશાળ મોટી છે તે જો (૪). સ્વર્ગ નર્ક અને આ દુનીયાના લોકના રસ્તા સઘળા સેહેલા છે. તે રસ્તે જવાના જુઓ આજ ત્રણ દરવાજા છે. એટલે (અમદાવાદમાં ત્રણ દરવાજા છે તેને સ્વર્ગ નર્ક. ને આ લોકમાં જવાના એવા ત્રણ દરવાજાની ઉપમા આપી છે. (૫) સુખનો બધો આ કારંજ કેવો બનેલો છે. (૬). દર શુકરવારે આ જગોએ એટલે (અમદાવાદમાં) શોભા સારી બને છે, અને દરરોજ સવારે સુરજ ઉગતે માણેક ચોકમાં સારો બજાર ભરાય છે. (૭). એ ચોકના બજારમાં બે ઘડી બેઠેથી જીવ ખુશ થાય છે. તે જોઈ દલપતરામ કવી મનમાં ઘણા ખુશ થાય છે. (૮).

પાઠ ૧૪૩ મો.

બાહાદુર (વી) હીમ્મતવાળો.
મડમ (ના) સાહેબ લોકની સ્ત્રી.
હુતારૂ (ના) વાહાણુમાં બેસનારા લોકો.
સાહેબ (ના) યુરોપીયન ગ્રહસ્થ ટોપીવાળો.
પીસો (ના) સુનો છુટો.
ગેલ (ના) લાડ.
ટોલ્યુ (ક્રી) વાંકુ વળ્યું.
પાધરૂંજ (અ) તુરતજ.
મછવો (ના) નાની હોડી
પાસે (ના) બાજુએ.
હલેસાં (ના) ચાટવાં.
ભાન (ના) સુદ્ધી.

પાઠ ૧૪૪ મો.

લંગર (ના) વાહાણ અટકાવવાને પાણીમાં નાંખવાની લોઢાની બીલાડી.
કળતર (ના) દુખાવો.
ખલાશી (ના) ખારવા.
આણસાર (ના) ઈશારત
તક (ના) વખત લાગ.
સંકટ (ના) દુઃખ.
ડુબકી [ના] બુડકી.
દાંતીઆં [ના] ધ્રુસકીઆં
લગભગ (અ) નજીક.
જડબુ (ના) ડાચું.
ઉગર્યો (ક્રી) બચ્યો.

પાઠ ૧૪૫ મો.

તરતબુદ્ધી (ના) દુઃખની વખતે તુરત ઘટતો ઉપાય સુઝે એવી અક્કલ.
કુકડી (ના) મરઘી.
ખડો (ના) વાસ રહેઠાણ
સપનું (ના) ઉંઘમાં આવતો ખોટો વિચાર.
સંદેહ (ના) વેહેમ.
હિમ્મત [ના] બાહાદુરી.
હારતાં (કૃ) મુકી દેતાં.
તોડ (ના) નીકાલ.

પાઠ ૧૪૬ મો.

ખાતર (ના) ઘાસ, છાણ વગેરે કોહી ગયેલો કચરો.
ધરૂ (ના) તરૂ, ઝીણા કુમળા છોડ.
પોળા (ના) ચોડા.
હળ (ના) જમીન ખેડવાનું લોઢાનું અણીદાર હથીયાર.
વરાળ જંત્ર (ના) બાફનો જંત્રો.
ચમત્કાર (વી) અજાયબી,
ઝપાટા બંધ.
પાક (ના) અનાજની નીપજ.
ચાસ (ના) હળ ફેરવીને જમીન પોચી પાડે છે તે.
વાવણી (ના) રોપણી.
હરદોર (વી) હારબંધ.
કણસા (ના) કણસલા.
ઉંબી (ના) કણસલું, કંડી.
કયારડો (ના) પાણી ભરાવલો નાનો ખાડો.

પાઠ ૧૪૭ મો.

જડ (ના) મુળ
ઉપાડવું (ક્રિ) ઝાટકવું. ઝાપટવું.
માફક (વી) ઠીક અનુકુળ
નીંદી (કૃ) સાફ કરી; ફાલતુ નાંખી.
ખરીફ (ના) ચોમાસાના પાકનું ધાન્ય
રવી (ના) શીઆળામાં પાકતું ધાન્ય.
તર (વી) તરબત.
વાવેતર (ના) રોપણી.
રોપા (ના) છોડવા.
ખળી (ના) દાણા કહાડવાનું ઠેકાણું.

પાર (ના) કણુસલાં કંઠી વગેરેમાંથી દાણા કાહાડવાનું ઠેકાણું.
પાંતરાં (ના) છોતરાં
લાગલગાટ (અ) વરસો વરસ.
હેરફેર [વી] વારા ફરતી એકેક વરસને આંતરે.
એકાદ (વી) એક
પડતર [વી] ખાલી.
કુસ (ના) રસ.

પાઠ ૧૪૮ મો.

અમીર (ના) મોટો માણસ.
પાલણ પોષણ (ના) ગુજરાન.
નાહાર (ના) વરૂ: ફાડી ખાનારાં જાનવરો.
મસ્ત [વી] જબરા.
છે (ના) દગો, વિશ્વાસ ઘાત.
છેતબારી (વી) ભરોસા દારા.
ધણીઆણી (ના) બાયડી બઈરી.
કડકતી (વી) સખત.
ધણી (ના) શેઠ.
વચન (ના) કબુલત.
ઈલાજ(ના) ઉપાય.
લાચારી (ના) નાચાર.
સાર (ના) મતલબ.
સંકટ (ના) આફત.
પાલણ (ના) પોષણ.

પાઠ ૧૪૯ મો.

ગુલામ (ના) વેચાણ લીધેલો ચાકર.
સિંહ (ના) મોટું ચોપગુ જાનવર; જાનવરોનો રાજા.
ભયંકર (વી) બીહામણો
મોતીઆં (ના) હાંઝાંજ
ઈરાદો (ના) ધારણા.
અસલ [ના] આગાઉ.
જુલમ (ના) ગજબ.
વગડો [ના] વન; રાન.
ઢગલેઢગલા (વી) ઘણુંજ
રખડીરખડી (ક્રૂ) ભટકી ભટકી.
ભચોભચ (અ) ઝપાઝપ.
આથ (ના) શક્તી
નીરાશ (વી) દીલગીર.
શોર (ના) અવાજ.
રાંકડું (વી) દયા ઉપજે એવું ગરીબડું.
અચંબો (ના) નવાઈ.
ધીરજ (ના) હીમત.

પાઠ ૧૫૦ મો.

ટાંટીઆ (ના) પગ.
સુણેલો (ક્રૂ) સુકેલો.
આજારી (વી) માંદો.
કરાર (ના) સુખચેન.
માયા (ના) હેત.
ભાઈબંધ (ના) દોસ્તાર.
ઓચીંતી (અ) એકદમ.
નિર્દય (વી) દયાલાગરનો
હવાલે કર્યો (ક્રી) સોંપ્યો
હાકેમ (ના) સરકાર.
જુલમી (વી) સખત જુલમખોર.
કાયદા (ના) ધારા.

પાઠ ૧૫૧ મો.

હિંસા (ના) હત્યા.
મેદાન (ના) મોટી ખુલી જગો.
કમકમી (ના) ધ્રુજારી.
તમાશો (ના) મેળો.
મેહની (ના) ઠઠ.
ઉદાસી (વી) દીલગીરી.
ફાળ (ના) કુદકો.
બરાડા (ના) બુમો; મોટા ઘાંટા.
ફાડ (ના) ચીર.
ફાચાહૈયાનું=નબળુ પોચુ નરમ.
હોંસ (ના) હોંશ માત્ર
તલપ (ના) કુદ.
લાગ (ના) મેળ.

જાતિસ્વભાવ (ના) મુળ-ખાંશિઅત.
કથા (ના) વારતા.
માંડીને (કૃ) વીસ્તારીને.
વગડાઉ (વી) જંગલના.
વીસરવો (ક્રી) ભુલવો.
બદલો (ના) પાડ.

પાઠ ૧૫૨ મો.

પાંસરા (વી) સીધા.
કડકા (ના) ટુકડા કકડાં
ખોસવી (ક્રી ધોંચવી.
અભીમાન (ના) અહંકાર.
વેહેચી (કૃ) ભાગ પાડી.
પેચ (ના) આંટો.
પોષાક (ના) પહેરવાનાં લુગડાં.

પાઠ ૧૫૩ મો.

લોભીઓ (ના) લાલચું માણસ.
બંદર (ના) નદી કે દરીઆ કાંઠે આવેલું શેહેર.
ટંગાવુ (ક્રી) લટકાઈ રહેવું.
ત્રણ પૈસા=ત્રણ દોડીઆં.
ભાવ (ના) કીમ્મત.
પાઈ (ના) એક પાઈ.
રાન (ના) જંગલ વન.
રાની (વી) જંગલી.
મફત (વી) પૈસા વગર.
ભરાવે (ક્રી) ભેરવે; અડકાડે.
જાળવીને (કૃ) સાચવીને.
લટકી (કૃ) ટીગાઇ.

પાઠ ૧૫૪ મો.

થોભ (ના) પાર; છેડો.
ત્રષ્ણા (ના) તરસ
ધરાવું (ક્રી)તરપત થવુ.
આજીજી (ના) કાલાવાલા ખુશામત.
છોડીશ (ક્રી) મુકીશ.
પંડ્યાજી (ના) ભટજી.
સામટા (વી) એકદમ એકે જથે.
પછડાઇને (કૃ) ઝીકાઇને.
અતીશે (વી) ઘણાં.
લોભ (ના) લાલચ.
શોભા (ના) આબરૂ.
સદા (અ) રોજ, નીત્ય.
ધન (ના) પૈસો દ્રવ્ય.

કવિતાની સમજુતી. (૨૧)

જ્યાં લોભનો છેડો નહી એટલે અતીસે લોભ થાય છે ત્યાં સઘળી સોભા આબરૂ જતી રહે છે. જે માણસ હરેક વાતની તૃષણાથી રોજ તરસ્યો રેહે છે તે કોઈ દાહાડો પૈસાથી ધરાતો નથી.

પાઠ ૧૫૫ મો.

કડાકો (ના) અપવાસ.
ગણા (ના) કસર.
ડાવકુ (વી) ડાહ્યું.
નીશા (ના) ખાતરી.
ભક્ષ (ના) સીકાર. ખાવાનું.
સડક (અ) ખપ પાધરી.
મધુરો (વી) સારો.
ચડપ (અ) ઝડપથી.
સુર [ના] ગાવાનો સોર.
ખાલી (વી) અમથા.
બોળતું (કૃ) સોંપતું.
દૈવજોગે [અ] પરમેશ્વર ના કરવાથી.
રૂપ (ના) શરીની કાન્તિ.
રૂપાળી (વી) શોભીતી.
ઘાટ (ના) આકાર.
સાદ (ના) અવાજ.
ફુલી (કૃ) મટી; ફુલાઈ.

ઉપાડી (ક્રિ) ઉચકી.

પાઠ ૧૫૬ મો.

ટટ્ટુ [ન] નાનો ઘોડો.
મીઆ (ના) મુસલમાન
બુઢ્ઢો (વી) ઘરડો.
વાંસે (અ) પાછળ.
ભાગ્ય (ના) નસીબ.
કદારત (વી) લાયક.
અસ્વાર (ના) ઘોડે બેસીને સ્વારી કરનાર.
ટકણુ (વી) વજ્જર.
હીંડાડે (ક્રી) ચલાવે.
મેણાં (ના) ઠપકાના બોલ
ઝોલું (ના) ટોળું.

પાઠ ૧૫૭ મો.

ગજબ (ના) જુલમ.
રેહેમ (ના) દયા.
હેબકવું (ક્રી) અટકવું
જીવાળ [ના] જીવવાળો કસદાર.
ઝાળી (ના) ગાસડી.
ખમતી (વી) ઉચકી શકે એવી.
આસામી (ના) માણસ.
સાહેતવાર=થોડો વખત.
અવીચારી (વી) વગર વીચારનો; અણસમજુ
વળી (ના) સાંકળી.
પછાડી (ના) શરીર અફળાવું તે.
કરાડો (ના) કીનારો, પાણીમાં ઉંડો ખાડો.
લજવાઈને (ક્રી) શરમાઈને.
સારૂં નરસું (વી) સારૂં નઠારૂં.
રૂડું (વી) સારૂં.

પાઠ ૧૫૮ મો.

ભુંડું (વી) બુરૂં, માઠું.
ભલું (વી) સારૂં, રૂડું.
કાચકી (ના) પાણીના સોસથી ગળે બોલાય નહી તે.
બોટવો [ના] માટીનો કુજો.
ભજેના (વી) સારા.
સોબતી (ના) સાથી.
ટકોરા (ના) આંગળીના ટચકારા.
અફાળી (ક્રી) અછાળી.
ભરી આપ=બેઠેલા પૈસા આપ.
ન્યાત (ના) જાત.
ખાર (ના) અદાવત.

પાઠ ૧૫૯ મો.

હલકો (વી) તુચ્છ.
પ્રજા (ના) રૈયત.
પરીવાર (ના) વંશ; વીસ્તાર.
ધનહીણા (વી) પૈસા વગરના.
કુટંબી (વી) કુટુંબના.
પીતા (ના) બાપ તાત.
ધનવાન (વી) પૈસાદાર.
સમાન (વી) બરાબર.
અવગુણ (ના) સારાને બદલે નઠારૂં.
સુવાશ (ના) સારી ગંધ; સારી ખુશબો,
ક્રોધ (ના) રીસ.
આળ (ના) અટકચાળું ખોટું કામ.
ગાફલી (વી) અણસમજુ.
દયાળ (વી) રહેમવાળા.

(કવિતાની સમજુતી.) (૨૨)

આ દુનિઆમાંના બધા લોકો તે પરમેશ્વરની પ્રજા છે, અને આપણે બધા એક કુટુંબના અને તે એક બાપના છોકરાં છીયાં, ઼-

ઈએ (૧). તેમાં કોઈ શરીરે કાળા હોય છે ને કોઈ ગોરા હોય છે તે-
મ કોઈ ગરીબ હોયછે ને કોઈ પૈસાદાર હોયછે; તે બધાને સરખા
ગણવા, કોઈને પણ હલકો ગણવો નહીં. (૨)એ ભુંડાને બદલે ભલુ
કરવું (નઠારાના બદલે સારૂ કરવુ એ સારા માણસની રીત છે,
જેમકે સુખડને સળગાવીને બાળીએ ત્યારે ઉલટી માંહેથી સારી
ખુશબો નીકળેછે તેમ (૩) વળી નાનું બચ્ચું જરા બાલ ખેંચે[કાંઈ
ચટકચાળું કરે] તો રીસ ચડતી નથી, તેમજ કો અણુસમજુ માણુ
સ કાંઈ નુકશાન કરે તો દીલમાં દયા રાખવી ગુસ્સે થવું નહી(૪)

પઠ ૧૬૦ મો.

રતીપુર (વી) જરાક.
આકરૂં (વી) કપરૂં.
આપમત (ના) પોતાનું ડહાપણ.
પાટણ (ના) ગુજરાતની ઉત્તરે શહેર છે
સુળાડીમાં (ના) સુળીમાં.
જેર (ના) મારો, જારી રાખવું.
મતલબ (ના) સાર.
પીડાય (ક્રી) દુઃખી થાય

પાઠ (૧૬૧) મો

ઉપયોગ (ના) ખપ;વાપરવું.
માતબર (વી) ફળદરૂપ.
નરાજ (ના) કોશ.
સુરંગ (ના) નેહેર:ભોંયમાં ખાડો ખોદીમહે દારૂ ભરી સળાં ગાવે છે તે.
થર (ના) પડ.
ભાગળ (ના) દરવાજા જેવું.
ખડકો (ના) ખાણ કે સમુદ્રની નીચે આવેલા મજબુત પથરા
ભડાકો (ના) અવાજે
મીશ્ર (ના) ભેગ.
વખાર (ના) માલભરવાનું ઠેકાણું.
ગાળે (ક્રી) રસ કરે.
જુદી(વી)છુટી, નોખી.

ગુજરાત દેશનો સંક્ષીપ્ત ઈતિહાસ.

ચાવડા વંશ.

આપણા ગુજરાતમાં જુનામાં જુનું રાજ્ય વલભીપુરનું. ગણા
યછે એ વલભીપૂર કાઠીઆવાડ વિભાગમાં ભાવનગરની ઉત્તરે થોડા
ગાઉ ઉપર વળા કરીને ગામ છે તેની જગામાં હતું. એ રજપૂત રાજ્ય

મોટી રાજધાની હતી.એ રાજ્ય ક્યાંથી તે ક્યાંસુધી ચાલ્યુ તે નક્કી માલુમ પડતુ નથી,પણ કેટલાક લેખ ઉપરથી એમાં પાંચમો રાજા શીલાદીત્ત થયો ત્યારથી એ રાજ્યની કેટલીક હકીકત જણાઇ આવેછે એ શીલાદીત્ય રાજા ઇ૦સ૦ ૩૨૯માં લડાઈમાં મરાયો.એ રાજા વેદધર્મી ને શિવમાર્ગી હતો ને પૈસાની વાતમાં બહુ કંજુશ હતો અને તેજ સબબથી એ વલ્લભીપૂરનો નાશ થયો હોય એમ લાગેછે. વલભીપૂરનાં નાશ થવાનાં કારણ બે કેહેછે.એકતો લોકો એમ કહેછે કે વલભીપુરની પાસે ઇસાવાના ડુંગર આગળ એક સાધુ પોતાના ચેલા સાથ ઉતર્યો હતો. તે સાધુ પછી વલભીપુરમાં ભીખ માગવા ગયો પણ કોઈએ તેને ભીખ આપી નહી તેથી તેણે શ્રાપ દઈ કહ્યું કે એ શહેર ઉંધું વળજો નેધુળ મળજો, તે કેહેતાંજ વલભીપુર દટાઇ ગયું ને તેનો નાશ થયો.

કારણ એ કહે છે એ વલભીપુરમાં મારવાડના પાલી સેહેરથી કોઇ કાકુ વેપારી આવીને વસ્યો હતો. તેની છોકરી પાસે જડાવ સોનાની કાંસકી હતી તે એક દીવસે ઉપલા શીલાદીત્ય રાજાની છોકરીએ જોઇ તેથી તે કાંસકી જોર જુલમથી શિલાદિત્યે તેની પાસેથી લઇ લીધી તેથી તે કાકુ વેપારી મલેચ્છ લોકોપાસે ગયો અને તેમને એક લાખ સોનૈયા આપવાની કબુલાત કરીને શિલાદિત્ય રાજા ઉપર ચઢાઇ કરાવી. તેમાં શિલાદિત્ય માર્યો ગયો. અને વલભીપૂરનો નાશ થયો. તેનો નાશ થયા પછી ચાવડા વંશના રજપુત રાજાઓએ ગુજરાતમાં રાજ્ય કર્યું વલભીપૂર પછી એ રાજ્યની ગાદી કચ્છના રણ આગળ ઝીંઝુવાડાની પાસે પંચાસર નગર છે. ત્યાં સ્થાપવામાં આવી ત્યાં ચાવડા વંશનો પહેલો રાજા જયશીખરી ઇ૦સ૦ ૬૯૬ થી રાજ્ય કરવા લાગ્યો. એ રાજાની પાસે ઘણીજ દોલત હતી. અને તેની રાણી રુપસુંદરી ઘણીજ ખુબસુરત હતી.એ વેળા કનોજ દેશમાં ભુવડ

નગરછે. ત્યાં સોલંકી વંશનો ભુવડ નામે મોટો બળવાન અને પરાક્રમી રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને જયસીખરીની મોટાઈ તથા બળની વાત કાંને પડી, તથા ગુજરાત દેશની આબાદીની ઘણીક વાતો એક શંકર(નામના કવીને મોઢે તેણે સાંભળી, તેથા તેણે જયશીખરની સામા લડવાનું નકકી કીધું. અને પછી તેની સાથે મોટી લડાઈ કરી તે લડાઈ બાવન દીવસ ચાલી. તેમાં આખરે જયશીખરી હાર્યો. ને માર્યો ગયો, ને ગુજરાતનું રાજ્ય ભુવડ રાજાને હાથ આવ્યું.

હવે જયશીખરી લડાઈમાં મરાયો ત્યારે તેની રાણી રૂપસુંદરી ગર્ભવંતી હતી તેને જયશીખરીએ મરતાં પેહેલાં તેના બાઇ સુરપાળ સાથે વનમાં મોકલી દીધી હતી. હવે સુરપાળ તેને મુકીને પાછો ફરતાં પોતાના બનેવી જયશીખરીના મરણની વાત તેણે સાંભળી એટલે તે સોરઠના ડુંગરમાં ભરાઇ રહયો. હવે ત્યાં પેલી રૂપસુંદરીએ વનમાં ફળ ફુલ ખાઈને દાહાડા કાહાડયા. ત્યાં એક ભીલડીએ તે બાઈનું રક્ષણ કર્યું, બાદ થોડે દાહાડે રૂપસુંદરીને છોકરો અવતર્યો. એ છોકરો વનમાં અવતર્યો. માટે એનું નામ તેણે વનરાજ (વનનો રાજા) પાડયું વનરાજ છ માસનો થયો તેવારે એક શીલગુણસુરી નામનો ગોરજી ત્યાં આવ્યો તે જયશીખરીની રાણી તથા વનરાજને પોતાને ઘેર તેડી ગયો. ને ત્યાં વનરાજને ઉછેરીને મોટો કર્યો.

એ વનરાજ આગળ જતાં મોટો શુરો ને સમજણો થયો. એટલે પછી તેણે પોતાના મામા સુરપાળ અને બીજાઓની મદદથી પોતાના બાપનું ગયલું રાજ્ય પાછું મેળવ્યું ને ઈ૦ સ૦ ૭૪૬ માં એટલે સંવત ૮૦૨ ની શાલમાં અણહીલવાડ નગર વસાવ્યું ને ત્યાં પોતાની રાજધાની કરી. અણહિલવાડને હાલ સિદ્ધપોર પાટણ કહેછે ને તે ગુજરાતમાં સરસ્વતી નદી ઉપરછે.

કોઈ અણહીલ નામના ભરવાડે વનરાજને જવા આવવાના રસ્તા બતાવેલા તે ઉપરથી વનરાજે પોતાની રાજધાનીનું નામ અણહીલવાડ એવું પાડયું. શ્રી દેવી નામની કોઈ સ્ત્રીએ વનરાજ ની ચાકરી કરી હતી તેથી તે બાઈ પાસે ગાદીએ બેસતી વખત વનરાજે તિલક કરાવ્યું; અને ચાંપો નામે વેપારી આગળ તેનો કારભારી હતો તેને વનરાજે પોતાનો પ્રધાન બનાવ્યો એ ચાંપાએ ચાંપાનેર શેહેર વસાવ્યું ચાંપાનેર શહેર રેવા કાંઠામાં હાલોલ કસબાની પાસે છે. વનરાજ ૬૦ વરસ રાજ્ય કરીને ઈ૦ સ૦ ૮૦૬ માં મરણ પામ્યો.

જેમ જયશીખરી પછી તેનો છોકરો વનરાજ ગાદીએ બેઠો; તેમ વનરાજ પછી તેનો છોકરો યોગરાજ ગાદીએ બેઠો, યોગરાજ પછી તેનો છોકરો ખેમરાજ, ખેમરાજ પછી તેનો છોકરો ભુવડ, ભુવડ પછી તેનો છોકરો વિજયશીંગ, વિજયશીંગ પછી તેનો છોકરો રત્નાદીત્ત, અને રત્નાદીત્ત પછી તેનો છોકરો શામત શીંગ ગાદીએ બેઠો

વનરાજ મોટો જોરાવર ને બાહાદૂર રાજા થઈ ગયો. યોગરાજ ઘણું ભણેલો હતો. તે તીર મારવાનું કામ સારૂં જાણતો હતો, ને તેણે ઉપજમાં વધારો કીધો હતો. ખેમરાજ જરા ગંભીર સ્વભાવનો હતો, ને તેણે પણ દેશની દોલત વધારી હતી. રત્નાદીત્ત સાચો ને સારા ગુણવાળો માણસ હતો, સામતશીંગ સારો માણસ હતો નહીં હમણાં બોલે કાંઈ તો ફરીને બોલે જુદું. સામતશીંગ ચાવડા વંશનો છેલો રાજા થઈ ગયો ચાવડા વંશ ઈ૦ સ૦ ૬૯૬ થી ૯૪૨ સુધી એટલે ૨૪૬ વરસ ચાલ્યો. ચાવડા વંશમાં બધા મળીને આઠ રાજા થઈ ગયા તેમનાં નામ તથા રાજ કર્યાના વરસની વગતવાર નીચે મુજબ.

	ક્યારે ગાદીએ બેઠો.	ક્યારે ગાદી પરથી ઉઠ્યો	કેટલા વર્ષ રાજ કર્યું.
જયશીખરી.	ઈ૦સ૦ ૬૯૬	૭૪૬	૫૦
વનરાજ.	ઈ૦સ૦ ૭૪૬	૮૦૬	૬૦
યોગ્યરાજ.	ઈ૦સ૦ ૮૦૬	૮૪૨	૩૬
ખેમરાજ.	ઈ૦સ૦ ૮૪૨	૮૬૬	૨૪
ભુવડ.	ઈ૦સ૦ ૮૬૬	૮૯૫	૨૯
વિજયશીંગ	ઈ૦સ૦ ૮૯૫	૯૨૦	૨૫
રત્નાદીત્ય.	ઈ૦સ૦ ૯૨૦	૯૩૫	૧૫
સાગતશીંગ.	ઈ૦સ૦ ૯૩૫	૯૪૨	૭

(પરિક્ષાના સવાલો.)

ગુજરાતમાં જુનામાં જુનું રાજ્ય કયું ગણાય છે? વલભીપુર નગર કેણી તરફ છે? વલભીપુર કયા રાજ્યની રાજધાની હતી? વલભીપુરનું રાજ્ય ક્યાંથી તે ક્યાંસુધી ચાલ્યું? શીલાદીત્ય રાજા કયા સનમાં મરણ પામ્યો? શીલાદીત્ય રાજા કયો ધર્મ માનતો હતો ને તે કેવો હતો! વલભીપુરનો નાશ થયાનું કારણ શું? વલભીપુરનો નાશ થવાનું બીજું કારણ લોકો શું કહે છે? વલભીપુરનો નાશ થયા પછી કયા રાજાઓએ ગુજરાતમાં રાજ્ય કર્યું? વલભીપુર પછી ગુજરાતની ગાદી કયા નગરમાં આવી? પંચાશરનગર કેણી તરફ છે? પંચાશરમાં આવડા વંશનો પેહેલો રાજા કયો થયો? જયશીખરી પાસે કેટલી દોલત હતી? જયશીખરીની બાયડીનું નામ શું? રૂપસુંદરી દેખીતી કેવી હતી? જયશીખરી પંચાસર નગરની ગાદીએ બેઠો તેવારે કનોજ દેશના કલ્યાણ નગરમાં કયો રાજા રાજ કરતો હતો? ભુવડ રાજા કેવો હતો? ભુવડ રાજા જયશીખરી સાથે લડાઈ કરવાને સાથી ઉસકેરાયો? ભુવડ ને જયશીખરીને પછી લડાઈ થઈ કે નહીં? તે લડાઈ કેટલા દીવશ સુધી ચાલી? તે લડાઈમાં કોણ હાર્યું ને કોણ જીત્યું? પછી ગુ-

જરાતનું રાજ્ય કોને હાથ આવ્યું? જયશીખરી ભુવડ રાજા સાથે લડાઈમાં મરાયો ત્યારે તેની રાણી રૂપસુંદરી કેવી હાલતમાં હતી? તે રૂપસુંદરીને જયશીખરીયે મરતાં પેહેલાં ક્યાં મોકલી દીધી હતી? સુરપાળે જયશીખરીના મરણની વાત સાંભળી ત્યારે તે ક્યાં ભરાઈ રહ્યો? રૂપસુંદરી વનમાં શું ખાતી હતી? રૂપસુંદરીની બરદાશ વનમાં કોણે લીધી હતી? રૂપસુંદરીને દહાડા હતા તો તેને શું અવતર્યું? વનરાજ શાથી નામ પડ્યું? વનરાજ વનમાં છ મહીનાનો થયો ત્યારે તેને કોણ તેડી ગયું? રૂપસુંદરી પછી ક્યાં રહી વનરાજ આગળ જતાં કેવો રાજા થયો? વનરાજે પછી પોતાના બાપનું ગયેલું રાજ્ય પાછું મેળવ્યું કે નહીં? વનરાજે પાછું રાજ્ય મેળવ્યું તો કોની મદદથી મેળવ્યું? વનરાજે કયું નગર વસાવ્યું? વનરાજે અણહિલવાડ કઈ સાલમાં વસાવ્યું? વનરાજે પોતાની રાજધાની ક્યાં કરી? અણહિલવાડને હાલ શું કહે છે? શિદ્ધપુર પાટણ કેણી તરફ છે? વનરાજે પોતાની રાજધાનીનું નામ અણહિલવાડ કેમ પાડ્યું? વનરાજ ગાદીએ બેઠો ત્યારે તિલક કઈ બયરી પાસે કરાવ્યું? તે બયરી પાસે તીલક કરાવવાનું શું કારણ? વનરાજ ગાદીએ બેસતી વખત પ્રધાન કોને બનાવ્યો હતો? ચાંપા પ્રધાને કયું શેહેર વસાવ્યું? ચાંપાનેર કેણી તરફ છે? વનરાજે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું? વનરાજ કઈ સાલમાં મરણ પામ્યો? જયશીખરી પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? યોગ્યરાજ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? ખેમરાજ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? ભુવડ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? વિજયસિંગ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? રતનાદીત્ય પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? વનરાજ કેવો રાજા થઈ ગયો? યોગરાજ કેવો રાજા હતો? ને તે શું કામ જાણતો હતો? ખેમરાજ કેવી રીતનો માણસ હતો? રતનાદીત્ય કેવો માણસ હતો? સામતસિંગ સારો માણસ હતો કે નહીં? ચાવડા રજપૂતોમાં છેલ્લો રાજા કોણ થઈ ગયો?

ચાવડા વંશ કેટલા વરસ સુધી ચાલ્યો? ચાવડા વંશમાં બધા ગ-ણીને કેટલા રાજા થઈ ગયા? ચાવડા વંશના આઠે રાજા ક્યારે ગાદીએ બેઠા, ક્યારે ગાદી ઉપરથી ઉઠ્યા, ને દરેક જણે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું તે સામટું કહી જાઓ?

શોલંકી વંશ.

ચાવડા વંશના છેલ્લા રાજા સામતશીંગને પેટે કાંઈ છોકરું નહી એટલે ચાવડા વંશના રાજ્યની ગાદી સોલંકી વંશમાં ગઈ એવી રીતે કે સામતશિંગની બેહેન લીલાદેવી કરીને હતી તે કનોજના રાજા ભુવનાદિત્યના છોકરાની સાથે પરણી હતી. તે લીલાદેવીને મુળરાજ નામે છોકરો થયો. એ મુળરાજ મુળ નક્ષત્રમાં જન્મ્યો તેથી તેનુ નામ મુળરાજ પડ્યું. એ મુળરાજે પોતાના મામા સામતસિંગને મારી નાંખ્યો. ને તેની ગાદીએ ઈ૦ સ૦ ૯૮૨ માં બેઠો તેવારે ઉત્તરેથી અજમેરનો રાજા ચ ઢી આવ્યો. અને દક્ષિણથી તૈલંગના રાજાએ પોતાનાસરદાર બાર્પને સ્વારી કરવા મોકલ્યો, તેમાં મુળરાજે અજમેરના રા-જાને તો કાંઈક ધન આપીને પાછો વાળ્યો અને સરદાર બા-ર્પને લડાઈમાં હરાવી નસાડી મુક્યો ત્યાર પછી મુળરાજે સો રઠના રાજા ઉપર ચઢાઈ કરીને તેને હરાવી પોતાની આણ મનાવી અને તેની મદદે આવેલા કચ્છના રાજા લાખાને માર્યો. મુળરાજે કેટલાંએક શિવાલય બંધાવ્યાં, અને સિદ્ધપોરમાં એક મોટું રૂદ્રમાળ દેહરું બંધાવ્યું, અને ઔદીચ બ્રાહ્મણોને ગુજ-રાતમાં વસાવ્યા. એ મુળરાજ સોલંકી વંશમાં પેહેલો રાજા લોભી તેમપરાક્રમી હતો તે ૫૫ વરસ રાજ્ય કરીને ઈ૦ સ૦ ૯૯૭ માં મરણ પામ્યો.

મુળરાજ પછી તેની ગાદીએ તેનો છોકરો ચામુંડ બેઠો. ચામુંડને ત્રણ છોકરા હતા (વલ્લભસેન, દુર્લભસેન, ને (નાગ-રાજ) તેમાં ચામુંડે ૧૩ વરસ રાજ્ય કરીને પોતાના મોટા છો-

કરા વલ્લભસેનને ગાદી સોંપીને પોતે કાસીએ જઈ રહયો વ-લ્લભસેન થોડા મહિના રાજ્ય ભોગવી સેવકના રોગથી મરણ પામ્યો. એ વલ્લભસેન પછી તેની ગાદી તેના ભાઈ દુર્લભ-સેનને મળી. દુર્લભસેને સારી રીતે રાજ્ય ચલાવ્યું. દેશની આબાદાની કરી. અને તળાવ દેહેરાં બંધાવ્યાં તથા બીજાં ધર્મનાં કામો કીધાં.

દુર્લભસેન પછી ચામુંડના બીજા છોકરા નાગરાજનો છો-કરો ભીમદેવ ગાદીએ બેઠો. એ ભીમદેવના વખતમાં ગિઝની-ના સુલતાન મહમુદ બાદશાહે ઈ૦ સ૦ ૧૦૨૪ માં ગુજરાત ઉપર સ્વારી કરી તેથી ભીમદેવ નાઠો. ને મહમુદે કાઠીઆવાડ ની નૈરૂત્ય દિશાએ પ્રભાસપાટણમાં સોમનાથનું દેહરું છે તે લુટી લીધું, ને ત્યાંથી બહુ પૈસો મેળવી પોતાના દેશ તરફ ચાલતો થયો. એ ભીમદેવના વખતમાં વીમળશાહ નામે પઈસાદાર શ્રા-વકે આબુ ઉપર અને આરાસુર ઉપર સારાં આરસપાહાણનાં જૈન ધર્મનાં દેહેરાં બંધાવ્યાં. ભીમદેવ માહા બાંહુબળી ને જો-રાવર રાજા હતો. તેને ત્રણ છોકરા હતા, (કરણ, ખેમરાજ ને મુળરાજ.) તેમાં ભીમદેવ ૫૦ વરસ રાજ્ય કરીને ઈ૦ સ૦ ૧૦૭૨ માં પોતાના છોકરા કરણને રાજ્ય શોંપી પોતે તીર્થવાશી થયો. કરણ રાજા ગાદીએ બેઠો પછી તેણે ધંધુકા, મેહેવાસ વગેરેના કોળી રાજાઓને વશ કર્યા તેથી એના વખતમાં લડા-ઈઓ થઈ નથી. એ કરણ રાજાએ પાટણની દીશાએ મોઢેરા ગામછે ત્યાં કરણ સાગર નામે મોટું તળાવ બંધાવ્યું. તથા ક-રણાવતી નામે શેહેર વસાવ્યું, એ કરણાવતી શેહેર ક્યાં છે તે માલમ પડયું નથી.

કરણ રાજા દક્ષિણ માંહેલા ચંદરાવતી નગરના રાજા રા-જકેશ્રીની છોકરી મીનળદેવી સાથે પરણ્યો હતો. તેને સિદ્ધરાજ નામે કુંવર થયો એ સિદ્ધરાજ ૧૧ વરસનો થયો એટલે કરણ રાજા મરણ પામ્યો. સીદ્ધરાજની નાની ઉમ્મરમાં બાપ મરણ

પામ્યો તેથી થોડાં વરસ સીધરાજની મા મીનળદેવીએ રાજ્ય ચલાવ્યું એ મીનળદેવીએ અમદાવાદ જીલ્લાના વીરમગામ કસ્બામાં મુનસર ને ધોળકા કસ્બામાં મલાવ એવા બે તલાવો બંધાવ્યાં. સીદ્ધરાજ નાનો હતો ને તેની મા મીનળદેવી રાજ ચલાવતી હતી તે વખત માળવાના રાજા યસોવરમાને રાજ્યપર ચઢાઈ કરી પણ પાછળથી શીદ્ધરાજ તેની સાથે ૧૨ વરસ સુધી લડ્યો ને અંતે યસોવરમાન રાજાને હરાવીને કેદ કીધો. વળી કોઈ કુંભારને ત્યાં ઉછરેલી છોકરી નામે રાણકદેવી કરીને હતી, તેની સાથે સિદ્ધરાજનો વિવાહ થયેલો હતો. તે કુંવરીને સોરઠનો રાજા રાયખેંગાર જોરજુલમથી લઈ જઈને પરણ્યો, તેથી તે કન્યા પાછી લેવા સારૂ સિદ્ધરાજે તે સોરઠના રાજા રાખેંગાર સાથે મોટી લડાઈ કરી, તેમાં રાયખેંગાર હાર્યો ને સિદ્ધરાજે રાણકદેવીને પાછી આણી; પણ પછી તે રાણી રાણકદેવી પાછી સિદ્ધરાજ સાથે પરણી નહી ને વઢવાણ આગળ સતી થઈને બળી મુઈ. સિદ્ધરાજે પાટણમાં સહસ્રલિંગ તલાવ બંધાવ્યું, અને સિદ્ધપુરમાં રૂદ્રમાળ બંધાવ્યું, ને બીજાં ધર્મના કામો કરીને લોકોને સુખી કર્યા તેથી તેની ઘણી નામના થઈ. સિદ્ધરાજ એ હિંદુરાજાઓમાં સૌથી મોટો વિદ્વાન અને પ્રતાપી રાજા થઈ ગયો. તેણે રઈયતને સુખ થાય એવી રીતે રાજ ચલાવ્યું તેથી હાલ તેને સિદ્ધરાજ જયસિંહ કે સિદ્ધરાજ જેસંગ કહેછે. એ રાજા ૪૯ વરસ રાજ્ય કરીને સન ૧૧૪૩ માં મરણ પામ્યો.

સિદ્ધરાજને કાંઈ છોકરો હતો નહી તેથી તેનું રાજ્ય તેના ઓરમાન કાકા ખેમરાજના વંશમાં ગયું. ખેમરાજને દેવપ્રસાદ કરીને છોકરો હતો, દેવપ્રસાદને ત્રિભોવનપાળ કરીને છોકરો હતો; અને ત્રિભોવનપાળને મહીપાળ, કીરતીપાળ, ને કુમારપાળ, એવા ત્રણ છોકરા હતા. તેમાં સિદ્ધરાજ પછી તેની ગાદીએ તે ખેમરાજના છોકરાનો છોકરો, ને તેનો છોકરો કુમારપાળ બેઠો. કુમાર-

પાળને ગાદીએ બેસાડવાની મરજી હતી નહી પણ સિદ્ધરાજ મુવા પછી તેના પ્રધાનોએ કુમારપાળને ગાદીએ બેસાડયો. એ કુમારપાળે ઘણાં શિવાલય તથા પારસનાથના દેહેરાં બંધાવ્યાં. એ રાજા ૩૧ વરસ રાજ્ય કરીને રગતપીતના રોગથી મરણ પામ્યો. એવી કેટલાક કહેછે કે તેના ભત્રિજા અજેપાળે તેને ઝેર દઈને મારી નાખ્યો. કુમારપાળ પછી તેનો ભાઈ મહીપાળનો છોકરો અજેપાળ ગાદીએ બેઠો. એ રાજા વૈસ્નવ ધર્મને માનતો. તેથી જૈન ધર્મના ઘણાંક દેહેરાં તેણે તોડાવી નાખ્યાં. એને રાજ્ય કરતાં ત્રણ વરસ થવાં એટલામાં એની દેવડીના કોઈ માણસે કટાર મારી એનો જીવ લીધો. એ અજેપાળ પછી તેની ગાદીએ તેનો નાનો છોકરો મુળરાજ બેઠો. એ મુળરાજને બચપણમાં ગાદી મળી તેથી તેનું નામ બાળમુળરાજ પડયું. એની નાની ઉમ્મરને લીધે થોડી મુદત એની માએ રાજ્યનો વહિવટ ચલાવ્યો. એ બાળમુળરાજના વખતમાં મહમદ શાહાબુદ્દીન ગોરી નામના મુસલમાન બાદશાહે ગુજરાત ઉપર ચડાઈ કરી હતી, પણ તેને બાળમુળરાજના કાકા ભોળા ભીમદેવે હરાવીને પાછો કહાડયો. બે વરસ સુધી બાળમુળરાજનું રાજ્ય ફક્ત નામનું ચાલ્યુ, પછી તેની ગાદીએ તેનો કાકો ભીમદેવ બેઠો. એ ભીમદેવ રાજા ચટાળ ને અવીચારી હતો તેથી તેને ભોળોભીમદેવ કહેછે. એ ભોળાભીમદેવને દીલ્હીના ચોહાણ જાતના પૃથુરાજને મોટી લડાઈ થઈ હતી, કારણકે પૃથુરાજનો વીવાહ જે આબુના રાજાની છોકરી સાથે થયો હતો તે કન્યા ભોળા ભીમને જોઈતી હતી; પણ તેમાં ભોળોભીમ હાર્યો ને તેનું કાંઈ ચાલ્યું નહી ભોળોભીમ ૬૩ વરસ રાજ્ય કરીને મરણ પામ્યો ત્યાર પછી તેની ગાદીએ ત્રીભોવનપાળ બેઠો. એ ત્રીભોવનપાળ સોલંકી વંશ નો છેલ્લો રાજા થઈ ગયો. તેણે ફક્ત બે વરસ રાજ્ય કીધું એટલામાં વાઘેલા વંશના વિસળદેવ રાજાએ તેને ગાદી

ઉપરથી ઉઠાડી મુક્યો. ને પછી એ સોલંકીના રાજ્યપર વાઘેલા રાજાનાં સત્તા બેઠી. ત્રિભોવનપાળ રાજાના વખતમાં કાંઈ જાણુવા જોગ બાંના બની નથી. સોલંકી વંશ ઈ૦સ૦ ૯૪૨ થી સન૧૨૪૪ સુધી એટલે ૩૦૨ વરસ ચાલ્યો સોલંકી વંશમાં બધા મળીને ૧૨ રાજા થઈ ગયા તેમનાં નામ તથા રાજ્ય કર્યાના વરસની વંશા વળી નીચે મુજબ.

		ક્યારે ગાદીએ બેઠો.	ક્યારે ગાદીપર થી ઉઠ્યો.	કેટલાં વરસ રાજ કીધું.
મુળરાજ.	ઈ૦ સ૦	૯૪૨	૯૯૭	૫૫
ચામુંડ	ઈ૦ સ૦	૯૯૭	૧૦૧૦	૧૩
વલ્લભસેન	ઈ૦ સ૦	૧૦૧૦	૧૦૧૦	થોડા મહીના
દુર્લભસેન	ઈ૦ સ૦	૧૦૧૦	૧૦૨૨	૧૨
ભીમદેવ	ઈ૦ સ૦	૧૦૨૨	૧૦૭૨	૫૦
કરણ	ઈ૦ સ૦	૧૦૭૨	૧૦૯૪	૨૨
સીધરાજ	ઈ૦ સ૦	૧૦૯૪	૧૧૪૩	૪૯
કુમારપાળ	ઈ૦ સ૦	૧૧૪૩	૧૧૭૪	૩૧
અજેપાળ	ઈ૦ સ૦	૧૧૭૪	૧૧૭૭	૩
બા.મુળરાજ	ઈ૦ સ૦	૧૧૭૭	૧૧૭૯	૨
ભોળો ભીમદેવ	ઈ૦ સ૦	૧૧૭૯	૧૨૪૨	૬૩
ત્રિભોવનપાળ	ઈ૦ સ૦	૧૨૪૨	૧૨૪૪	૨

પરીક્ષાઓના સવાલો.

ચાવડા વંશના છેલ્લા રાજા સામતસિંગને પેટે શું છોકરાં હતાં? સામતસિંગ મુવા પછી ચાવડા વંશની ગાદી ક્યા વંશમાં ગઈ સામતસિંગની બહેનનું નામ શું? લીલાદેવી કોની સાથે પરણી હતી? મુળરાજ કોનો છોકરો? મુળરાજ શાથી નામ પડ્યું? સામતસિંગ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? મુળરાજ સામતસિંગનો શો સગો થાય? મુળરાજને સામતસિંગે ખુશીથી ગાદી ઉપર બેસાડ્યો કે? મુળરાજ ક્યા વરસમાં સામતસિંગની ગાદીએ બેઠો?

મુળરાજ ગાદીએ બેઠો ત્યારે કયા કયા રાજા ચઢી આવ્યા? પછી તે રાજાઓએ શું કીધું? ત્યાર પછી મુળરાજે કયાં ચઢાઇ કરી ને કોને માર્યો? મુળરાજે બીજાં શું શું કામો કીધાં? કઈ જાતના બ્રાહ્મણોને મુળરાજે ગુજરાતમાં વસાવ્યા? મુળરાજ કેવો રાજા હતો? મુળરાજે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું ને કઈ સાલમાં મરણ પામ્યો? મુળરાજ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? ચામુંડને કેટલા છોકરા હતા તેના નામ દો? ચામુંડ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? વલ્લભસેને કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું? વલ્લભસેન શાથી મરણ પામ્યો? વલ્લભસેનની ગાદી કોને મળી? દુર્લભસેને કેવી રીતે રાજ્ય ચલાવ્યું ને શું શું કામો કીધાં? દુર્લભસેન પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? બીમદેવના વખતમાં કયા બાદશાહે ગુજરાત ઉપર સ્વારી કરી હતી? કયા વરસમાં સ્વારી કરી હતી? તેમાં બીમદેવનું શું થયું? સુલતાન મહમુદે પછી કયું દેહરૂં લુટયું? ને દેહેરામાંથી શું શું તેણે લુટી લીધું? સોમનાથનું દેહરૂં કેણી તરફ છે? બીમદેવના વખતમાં આબુ ઉપર ને ચાણાસુર ઉપર કોણે દેહેરાં બંધાવ્યાં? બીમદેવ કેવો રાજા હતો? બીમદેવને કેટલા છોકરા હતા તેના નામ દો? બીમદેવે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું? ને કઈ સાલમાં રાજની ગાદી છોડી? બીમદેવે રાજની ગાદી કોને સોંપી? કરણ રાજાએ ગાદીએ બેઠા પછી તેણે કયા લોકોને જેર કર્યા? કરણ રાજાના વખતમાં લડાઈઓ કેવી થઈ? કરણ રાજાએ કયું તલાવ બંધાવ્યું ને કયું શહેર વસાવ્યું? કરણસાગર તલાવ કયાં છે? કરણાવતી શેહેર કયાં છે? કરણ રાજા કોની સાથે પરણ્યો હતો? કરણ રાજાના છોકરાનું નામ શું? સિદ્ધરાજ કેટલાં વરસનો થયો ત્યારે કરણ મરણ પામ્યો? સિદ્ધરાજ નાની ઉમરનો હતો ને તેનો બાપ મરણ પામ્યો ત્યારે થોડાં વરસ રાજ્ય કોણે ચલાવ્યું? સિદ્ધરાજની માનું નામ શું? મીનળદેવીએ ક્યાં ક્યાં તલાવો બંધાવ્યાં? મીનળદેવી રાજ્ય

ચલાવતી હતી તે વારે તેના રાજ્ય ઉપર કોણે ચઢાઈ કરી હતી! પછી તે યશોવરમાન રાજાનું શું થયું? સિદ્ધરાજનો વીવાહ કોની સાથે થયો હતો? રાણેક દેવી કોની છોકરી હતી? રાણેક દેવીને કોણ પરણી લઈ ગયું હતું? રાણેકદેવીને સારૂ કોને કોને લડાઈ થઈ હતી! સોરઠના રાજા પાસેથી રાણકદેવી સિદ્ધરાજને હાથ આવી કે નહીં? સિદ્ધરાજે ક્યાં ક્યાં તલાવો બધાવ્યાં, અને રૂદ્રમાળ ક્યાં બધાવ્યું? સિદ્ધરાજની નામના શાથી થઈ? સિદ્ધરાજ એ હિંદુરાજાઓમાં કેવો રાજા થઈ ગયો? સિદ્ધરાજને સિદ્ધરાજ જેસિંહ અથવા સધરા જેસંગ કેમ કહેછે? સિદ્ધરાજે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું.ને કઈ સાલમાં મરણ પામ્યો? સિદ્ધરાજને કેટલા છોકરા હતા? સિદ્ધરાજને કાંઈ છોકરૂં હતું નહીં ત્યારે તેની ગાદી કોનાં વંશમાં ગઈ? ખેમરાજને કેટલા છોકરા હતા? દેવપ્રસાદને કેટલા છોકરા હતા? ત્રિભોવનપાળને કેટલા છોકરા હતા? સિદ્ધરાજ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? સિદ્ધરાજની મરજી કુમારપાળને ગાદીએ બેસાડવાની ખરી કે નહીં? કુમારપાળને સિદ્ધરાજની ગાદીએ કોણે બેસાડ્યો? કુમારપાળે શું શું ધર્મનાં કામો કીધાં? કુમારપાળે કેટલાં વરસ રાજ કીધું? કુમારપાળ શા કારણથી મરણ પામ્યો? કુમારપાળ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? અજેપાળ કયો ધર્મ પાળતો હતો? અજેપાળને કોણે મારી નાખ્યો? અજેપાળ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? બાળમુળરાજ શાથી નામ પડ્યું? બાળમુળરાજના વખતમાં કયા મુસલમાન બાદશાહે ગુજરાત ઉપર ચઢાઈ કરી હતી? પછી તે ચઢાઈમાં શું થયું? બાળમુળરાજે કેટલાં વરસ રાજ કીધું? બાળમુળરાજ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? ભીમદેવને ભોળો ભીમદેવ શાથી કહેછે? ભોળા ભીમદેવને કોની સાથે લડાઈ થઈ હતી? શા કારણથી ભીમદેવને પ્રથુરાજ સાથે લડાઈ કરવી પડી હતી? પછી ભીમદેવનું તે લડા-

ળમાં શું થયું ? ભોળોભીમ કેટલાં વરસ રાજ કરીને મરણપા મ્યો? ભોળાભીમની ગાદીએ કોણ બેઠું ? સોલંકી વંશમાં છેલ્લો રાજા કોણ થઈ ગયો ? ત્રિભોવનપાળે કેટલાં વરસ રાજ કીધું ? ત્રિભોવનપાળને ગાદી ઉપરથી કોણે ઉઠાડી મુકયો? સોલંકી વંશ પછી કયા વંશના રાજાઓ થયા ? ત્રિભોવનપાળના વખતમાં શું શું જાણવા જોગ બીના બની ? સોલંકી વંશ કેટલાં વરસ ચાલ્યો? સોલંકી વંશમાં બધા મળીને કેટલા રાજાઓ થઈ ગયા ? સોલંકી વંશના બારે રાજા કયારે ગાદી પર બેઠા, કયારે ગાદી પરથી ઉઠયા, ને દરેક જણે કેટલાં વરસ રાજ કીધું તે સામટું કહી જાઓ?

(વાઘેલા વંશ)

કોઈ વાઘેલા રજપુત લવણપ્રસાદ વાઘેલા ગામમાં રહેતો હતો તેથી વાઘેલા વંશ નામ પડયું એ લવણપ્રસાદ સોલંકી વંશના બોળા ભીમદેવ રાજાનો પ્રધાન બન્યો હતો. પાછળથી એકેકને અણબનાવ થયો તેથી લવણપ્રસાદે બંડ ઉઠાવી તેનો મુલક બધો કબજે કરી લીધો. એ લવણપ્રસાદને વીરધવળ નામે પરાક્રમી છોકરો હતો તેણે બાપના રાજમાં વધારો કર્યો. એ વીરધવળને વસ્તુપાળ ને તેજપાળ એવા બે પ્રધાન હતા તેઓ મોટા લડવઈઆ હતા. વીરધવળ રાજા ઈ૦ સ૦ ૧૨૪૦ માં મરણ પામ્યો ત્યાર પછી તેની ગાદીએ તેનો છોકરો વીશળદેવ બેઠો. એ વીશળદેવ વાઘેલા વંશમાં પેહેલો રાજા થયો. વીશળદેવે ઈ૦ સ૦ ૧૨૪૪ માં અણહિલવાડ એટલે પાટણ ઉપર સ્વારી કરીને ત્યાંના છેલ્લા સોલંકી રાજા ત્રિભોવનપાળને હરાવી તેનું રાજ્ય જીતી લીધું, ને પોતે તેની ગાદી ઉપર બેઠો પછી તેણે ગુજરાત માંહેલા વીશનગર ને વીજાપોર એવાં બે શહેરો વસાવ્યાં ને ડભોઈનો કિલ્લો બાંધ્યો. એ વિશળદેવ રાજા કર્ણાટકના રાજાની કુંવરી સાથે પરણ્યો હતો વિશળદેવે ૧૮ વરસ રાજ્ય કીધું; ત્યાર પછી તેની ગાદીએ અનુક્રમે

અરજુનદેવ, સારંગદેવ, કરણઘેલો, એવા ત્રણ રાજાઓ થયા. વાઘેલા વંશનો છેલો રાજા કરણઘેલો ઇ૦ સ૦ ૧૨૭૯ માં ગાદીએ બેઠો. એ કરણઘેલા રાજાની પાસે માધવ અને કેશવ એ બે પ્રધાન હતા. તેમાં માધવની બાઈડી ઘણી રૂપવતી હતી. તેને કરણ રાજાએ જોર જુલમથી લઇ લીધી ને વળી કેશવ પ્રધાનને મારી નાંખ્યો. તેથી માધવ પ્રધાન દીલ્હીના અલાઉદીન બાદશાહ પાસે ગયો. ને તેને કેટલીક ભેટ આપીને સમજાવીને ગુજરાત ઉપર તે અલાઉદીન પાસે ચઢાઈ કરાવી. પછી કરણ રાજાની ને અલાઉદીનની મોટી લડાઈ થઈ તેમાં કરણ રાજા હાર્યો ને દક્ષિણ તરફ નાસી ગયો,ને તેનું રાજ્ય એ અલાઉદીન ખીલચીએ જીતી લીધું વળી એ કરણ રાજાની રાણીઓને પકડીને તેને દીલ્હી મોકલી દીધી. ને તેમાંની એક કમળાદેવીને એક છોકરી હતી. તે આ વખતે પોતાનો બાપ કરણ નાઠો. તેની સાથે હતી? કરણ રાજા તેને લઈ દક્ષિણ નાશીક ની ઉત્તરે બાગલાણમાં ભરાયો હતો ત્યાં અલાઉદીને ફોજ મોકલીને ને છોકરીને પણ પોતાની પાસે તેડાવી લીધી. એ રીતે વાઘેલા રાજાઓની પડતી આવી ને છેલ્લો રાજા કરણ જ્યારથી લડાઈમાં અલાઉદીનખીલચી સાથે હાર્યો ત્યારથી ગુજરાતની ગાદી મુસલમાનના હાથમાં ગઈ. વાઘેલા વંશમાં બધા મળી ને સાર રાજાઓ થઈ ગયા તેમનાં નામ. તથા રાજ્ય કર્યાના વરસની વંશાવળી નીચે મુજબ,

		ક્યારે ગાદીએ બેઠો,	ક્યારે ગાદી પરથી ઉઠયો.	કેટલાં વરસ રાજ્યકીધું.
વિશળદેવ.	ઈ૦સ૦	૧૨૪૪	૧૨૬૨	૧૮
અરજુનદેવ	ઈ૦સ૦	૧૨૬૨	૧૨૭૫	૧૩
સારંગદેવ.	ઈ૦સ૦	૧૨૭૫	૧૨૭૯	૪

કરણઘેહેલો. ઈ૦સ૦ ૧૨૭૫..........૧૨૮૪..........વ

(પરીક્ષાના સવાલો)

વાઘેલા વંસ શાથી નામ પાડયું? લવણ પ્રસાદ કોનો પ્રધાન બન્યો હતો? ભોળા ભીમદેવનો મુલક શા કારણથી લવણપ્રસાદે બ ધો લઈ લીધો? લવણ પ્રસાદના છોકરાનું નામ શું? વીરધવળને કયા બે પ્રધાનો હતા તેનું નામ દો? વીરધવળ રાજા કયા વરસમાં મરણ પામ્યો? વીરધવળ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? વાઘેલા વંશમાં પહેલો રાજા કયો થયો? વિશળદેવે કયાં સ્વારી કરી ને કયા વરસમાં? વિશળદેવ કોનું રાજ જીતી લીધું? વિશળદેવ રાજાએ કયાં કયાં સેહેરો વસાવ્યાં? વિશળદેવ રાજા કોની છોકરી સાથે પરણ્યો હતો વિશળદેવે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું? વિશળદેવ પછી તેની ગાદીએ કયા કયા રાજાઓ થયા? વાઘેલાવંશનો છેલ્લો રાજા કયો? કરણઘેલો કઈ સાલમાં ગાદીએ બેઠો? કરણ રાજા પાસે કયા બે પ્રધાનો હતા? કરણ રાજાનું રાજ્ય કોણે જીતી લીધું? કરણ ઘેલાને કોની સાથે લડાઈ થઈ હતી? કરણ ઘેલાને ને અલાઉદ્દીન ખીલચીને લડાઈ થવાનું કારણ શું? રાજા કરણ લડાઈમાં હાર્યો તો નાશીને કયાં જતો રહ્યો? કરણ રાજાની રાણીઓને પકડીને અલાઉદ્દીને કયાં મોકલી દીધી? કરણની બધી રાણીઓમાં કઈ રાણીને અલાઉદ્દીને પોતાની બઈરી બનાવી? કમળાદેવીને એક છોકરી હતી તે કરણ નાઠો તેની સાથે હતી કે અલાઉદ્દીન પાસે હતી? કમલાદેવીની છોકરીને અલાઉદ્દીને શી રીતે તેડાવી લીધી? વાઘેલા રાજાઓની પડતી કયારથી આવી? ગુજરાતની ગાદી મુશલમાનનો હાથમાં કયારથી ગઈ? વાઘેલા વંશમાં બધા મળીને કેટલા રાજા થઈ ગયા? વાઘેલા વંશના રાજાઓનાં નામ અને તેઓના રાજ્ય કરયાના વરસની વંશાવળી બોલી જાઓ.........

સમાપ્ત.

જાહેર ખબર.

આ ચોપડી તથા બીજાં ઘણી જાતનાં પુસ્તકો સસ્તાં અને સારાં નીચે લખેલે ઠેકાણે કીફાયતે વેચાથી મળશે.

અમદાવાદમાં—બુકસેલર જેઠાલાલ હુરજીવનદાસ-
ની દુકાનેથી.

ઠે. રાણીરોડ ઉપર સમશેરબ્હાદુરના છાપખાના પાસે.

